

BANDIRMA
ONYEDİ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ

SAD | **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**
SSRJ | Social Sciences Research Journal

Cilt / Volume:7

Sayı / Issue:2

Yıl / Year: 2024

e-ISSN 2651-2599

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

Sahibi/Owner

Prof. Dr. İsmail BOZ (Rektör)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Responsible Publication Manager

Prof. Dr. Ahmet AYDIN

Editörler/Editors

Prof. Dr. Ahmet AYDIN

Doç. Dr. Çağatay BAŞARIR

Alan Editörleri /Field Editors

Prof. Dr. Zekai METE

Prof. Dr. Osman ÜNLÜ

Doç. Dr. Özer YILMAZ

Doç. Dr. Altuğ GÜNAR

Doç. Dr. Orsolya FALUS

Doç. Dr. Cemile ŞAHİN

Doç. Dr. Bülent ARPAT

Dr. Öğr. Üyesi Sibel KOCAER

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin GÜVENOĞLU

Bilim ve Danışma Kurulu /Scientific & Advisory Board

Prof. Dr. İsmail BOZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Alpaslan SEREL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa SARI (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Gökhan ORHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Serap PALAZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER (İzmir Demokrasi Üniversitesi)

Prof. Dr. Rıza ARSLAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Özcan KARAHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Erdoğan KOÇ (Bahçeşehir Üniversitesi)

Prof. Dr. Cüneyt AKAR (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Selami SEZGİN (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Jülide YILDIRIM ÖCAL (TED Üniversitesi)

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Özlem İŞİĞİÇOK (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Şakir SAKARYA (Balıkesir Üniversitesi)

Prof. Dr. Harun ARIKAN (Çukurova Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ (Pamukkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Aydın OKUYAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Şinan AYTEKİN (Balıkesir Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer İŞBİLİR (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Recep KARACAKAYA (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Slavoljub MILOVANOVIC (University Of Nis)

Prof. Dr. Surhan CAM (Cardiff University)

Prof. Dr. Meryem DUYGUN (University of Nottingham)

Prof. Dr. Mohamed SHABAN (University of Leicester)

Prof. Dr. Saniye DEDEOĞLU (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeynep YÜCEL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Şennur SEZGİN (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Metehan YILGÖR (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Marija ANDJELKOVIC (University Of Nis)

Doç. Dr. NEVENKA POPOVIĆ ŠEVIĆ (Faculty of Contemporary Art-Belgrad)

Doç. Dr. Mirsad Karić (International University of Sarajevo)

Lecturer Anton VORINA (Vocational College of Economics, SLOVENIA)

Yayın Kurulu Sekreteryası/Editorial Board Secretaries

Öğr. Gör. Hayrullah ALTINOK

Arş. Gör. Kadriye Sena ERŞAN

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (BANÜSAD)

Editörlüğü, 10200, Bandırma/ BALIKESİR

Telefon: +90 266 717 01 17

Fax: +90 266 717 00 30

E-posta: banusad@bandirma.edu.tr

Aralık/December 2024

Cilt 7/Volume 7

Sayı 2/Issue 2

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi sosyal bilimler alanında ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel ve nitelikli çalışmaları yayımlayarak bilim dünyasına ve akademik hayata yeni bir soluk getirmeyi amaçlamaktadır.

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yayımlanan İktisat, İşletme, Maliye, Kamu Yönetimi, Uluslararası ilişkiler, Endüstri ilişkileri, Sosyal Politika, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Tarih, Sosyoloji, Coğrafya, Eğitim Bilimleri, Edebiyat ve Yabancı Diller Ana Bilim Dalları gibi başlıkların oluşturduğu geniş bir alanda özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları desteklemeyi ve yayımlamayı amaçlayan uluslararası hakemli bir dergidir. Dergide özgün makalelerin yanı sıra kitap tanıtımı ve eleştirileri ile editöre mektuplar, toplantı ve konferans raporları da yayımlanabilir. Dergi, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda 2 kez yayımlanacaktır.

Dergi, Sosyal Bilimler alanını ilgilendiren konularda yayın yapan elektronik bir dergidir. Dergide, Türkçe ve İngilizce dillerindeki makaleler yayımlanmaktadır. Değerlendirilmek üzere dergimize gönderilen makalelerin, daha önce yayınlanmamış olması, yayınlanmak üzere kabul edilmemiş olması, yayınlanmak için değerlendirilme sürecinde olmaması gerekir. Değerlendirme sürecinde olan ve yayınlanan eserlerin sorumluluğu tümüyle yazar (lar) a aittir. Yayınlanan eserlerin telif hakları Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi'ne aittir. Yayınlanması istenilen çalışmalar dergi yazım kuralları ve yayın ilkelerinde belirtilen koşullara uygun şekilde hazırlanıp gönderilmelidir. Dergiye sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler hakem tayin edilmek üzere yayın kuruluna sunulmaktadır. Değerlendirme sürecine geçildikten sonra hakemlik süreci ortalama 3 ile 5 hafta arası sürmektedir. Yayın Kurulu tarafından incelenen ve uygun bulunan makalelere üç hakem atanmaktadır. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayınlanmasına, rapor çerçevesinde yazar (lar)dan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayınlanmamasına karar verilmektedir. Hakemlerden iki olumlu ve bir olumsuz rapor verilmesi halinde ilgili çalışma Dergi Editörlüğü tarafından uygun görülmesi halinde yayımlanabilmektedir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi **Social Sciences Research Journal**

SUNUŐ

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Elektronik Dergisi **BANÜSAD**'in Yedinci Cilt, İkinci sayısını okurlarıyla buluşturmuş olmaktan dolayı mutluluk duyduğumuzu ifade etmek isteriz.

BANÜSAD'in 2024 yılının ikinci sayısında, makaleleriyle katkı sağlayan yazarlarımıza, gelen çalışmalarını değerlendiren hakemlerimize, yayın ve danışma kurulunda olan değerli Bilim İnsanlarımıza dergimize olan katkılarından dolayı şükranlarımızı sunarız.

Dergimizin kuruluş aşamasından beri desteğini gösteren dergi yönetimine ve dergimizin düzenli olarak yayınlanmasını sağlayan rektörümüz Sayın Prof. Dr. İsmail BOZ'a teşekkür ederiz.

Yeni sayılarımızda buluşmak dileğiyle...

PRESENTATION

Bandırma Onyedi Eylül University, Electronic Journal of Social Sciences Research BANU SSRJ's Seventh Volume, Second Issue, we would like to express our happiness to have brought together with its readers.

In the second issue of BANU SSRJ in 2024, we would like to express our gratitude to our authors who contributed with their articles, our referees who evaluated the incoming studies, and our valuable scientists in the editorial and advisory board for their contributions to our journal.

We would like to thank the journal management for their support since the establishment of our journal and our rector Prof. Dr. İsmail BOZ for the regular publication of our journal.

We hope to meet in our new issues...

Ahmet AYDIN
Prof. Dr.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi **Social Sciences Research Journal**

Cilt / Volume: 7

Sayı / Issue: 2

Aralık/December 2024

İÇİNDEKİLER / CONTENT

PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİ ADAYLARININ VE ÇOCUK GELİŞİMİ LİSANS İLE ÖN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN SAĞLIK OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ <i>INVESTIGATION OF HEALTH LITERACY LEVELS OF PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES AND CHILD DEVELOPMENT UNDERGRADUATE AND ASSOCIATE DEGREE STUDENTS DURING THE PANDEMIC PROCESS</i> Fatma DEMİRCİ, Hülya GÜLAY OGELMAN, Hande GÜNGÖR	1-22
YENİ SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERDE YEŞİL TOPLAM FAKTÖR VERİMLİLİĞİ <i>GREEN TOTAL FACTOR PRODUCTIVITY in NEWLY INDUSTRIALIZED COUNTRIES</i> Onur ÖZAYDIN	23-37
THE INFLUENCE OF SPIRITUAL LEADERSHIP ON JOB SATISFACTION, ETHICAL BEHAVIOR, AND EMPLOYEE MOTIVATION <i>SİRİTÜEL LİDERLİĞİN İŞ TATMİNİ, ETİK DAVRANIŞ VE ÇALIŞAN MOTİVASYONU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ</i> Kübra PEMBEGÜL, Gülay MURAT EMİNOĞLU, Meral ALÇI	38-57
BOURDIEU DÜŞÜNCESİNDE ERİL TAHAKKÜM: "ASİYE NASIL KURTULUR?" OYUNUNDA FUHŞA SÜRÜKLENEN KADINLAR <i>MALE DOMINATION IN BOURDIEU'S THOUGHT: WOMEN DRIVEN INTO PROSTITUTION IN "HOW CAN BE ASİYE SAVED?"</i> Özlem ÖZEN, Merve KARAN	58-79
IN THE LIGHT OF THE LOGIT MODEL: THE DARK RELATIONSHIP OF CORRUPTION AND POVERTY: THE CASE OF TURKEY <i>LOGIT MODELİ İŞİĞİNDA: YOLSUZLUK VE YOKSULLUK ARASINDAKİ KARANLIK İLİŞKİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ</i> Gülgün ÇİĞDEM, Funda KARA, Atilla AYDIN, Süreyya İmre BIYIKLI	80-101

PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİ ADAYLARININ VE ÇOCUK
GELİŞİMİ LİSANS İLE ÖN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN SAĞLIK OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Fatma DEMİRCİ¹

Hülya GÜLAY OĞELMAN²

Hande GÜNGÖR³

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının ve çocuk gelişimi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklem grubu, Türkiye genelindeki üniversitelerin Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD. bünyesinde eğitim alan öğretmen adayları, Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile Meslek Yüksekokulları bünyesindeki iki yıllık Çocuk Gelişimi Programındaki ön lisans öğrencisi 300 genç yetişkinden oluşmaktadır. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu ile Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32) kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde Google Form uygulaması kullanılmıştır. Çalışmanın verileri SPSS 21.0 paket programı ile Excel programında analiz edilmiştir. Bulgulara göre katılımcıların sağlık okur yazarlığı düzeyleri açısından 15 boyutun 13'ünde yeterli düzeyde olduğu, 2'sinde ise mükemmel düzeyde olduğu belirlenmiştir. Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile iki yıllık Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin sağlık okuryazarlığına ilişkin yapılan bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların sağlık okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sağlık okuryazarlığı, Okul öncesi eğitim, Çocuk gelişimi, Öğretmen adayları.

¹ Arş. Gör., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, fatmadem@metu.edu.tr

² Prof. Dr., Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, ogelman@sinop.edu.tr

³ Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişim Programı, hgungor@pau.edu.tr

**INVESTIGATION OF HEALTH LITERACY LEVELS OF PRESCHOOL TEACHER
CANDIDATES AND CHILD DEVELOPMENT UNDERGRADUATE AND ASSOCIATE
DEGREE STUDENTS DURING THE PANDEMIC PROCESS**

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the health literacy levels of preschool teacher candidates and child development students. The sample group of the study consisted of 300 young adults. Personal Information Form and Turkey Health Literacy Scale-32 (TSOY-32) were used in the study. The data of the study were analyzed with SPSS 21.0 package program and Excel program. It was found that the health literacy levels of the participants were adequate in 13 of the 15 dimensions. In terms of health literacy levels, it was determined that the participants were at an excellent level in 2 dimensions. The results of this research on the health literacy of the undergraduate students of the Department of Early Childhood Education, the Department of Child Development and the two-year associate degree students of Child Development demonstrated that the health literacy of the participants was at a high level.

Keywords: Health literacy, Early childhood education, Child development, Pre-service teachers.

1. GİRİŞ

COVID-19 pandemisi, 21. yüzyıldaki en ciddi halk sağlığı sorununa dönüşmüş ve dünyanın dört bir yanındaki insanların fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemiştir (Jia & Yang 2020; Zhang vd., 2022). İnsanların günlük yaşamlarını, ekonomik durumlarını, eğitim ve sosyal hayatlarını büyük ölçüde kesintiye uğratmıştır (Jia, 2021). Özellikle 65 yaş ve üstü yaşlılar, çocuklar, kronik hastalıkları olan hastalar ve engelli kişiler gibi yüksek riskli popülasyonların ruh sağlığı ve refahı üzerinde geniş kapsamlı etkilere neden olmuştur (Holmes vd., 2020; O'Connor vd., 2021). Bir kişinin sağlığının genel yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkisi olduğu yadsınamaz (Kabene vd., 2006). COVID-19, yetersiz sağlık okuryazarlığına sahip olan kişileri daha kötü etkilemiştir ve bu kişilerin sağlıkla ilgili tavsiyeleri doğru bir şekilde anlayamadığı ve uygulayamadığı görülmüştür (Bin Naeem & Kamel Boulos, 2021; Forsythe, 2020). Sağlık okuryazarlığı ile bilgiyi değerlendirme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, sağlık okuryazarlığı düşük olan bireylerin bilgiyi değerlendirmede, güvenilirliğini belirlemede ve bilgiye güven duymakta zorluk yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Diviani vd., 2015). Yetersiz sağlık okuryazarlığına sahip olan kişiler sağlık hizmetlerini bulmakta, tıbbi durumlarını ve geçmişlerini paylaşmakta, önleyici sağlık hizmeti almakta, ilaçların ve reçetelerin üzerindeki talimatları anlamakta zorlanmaktadırlar (Forsythe, 2020).

Sağlık okuryazarlığı tüm dünyada 2000 yılından bu yana önemli bir ilgi görmektedir (Parker & Ratzan, 2019). Sağlık okuryazarlığının farklı araştırmacılar ve kurumlar tarafından çeşitli tanımları

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

yapılmıştır (World Health Organisation, 2022). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan bir tanımda; sağlık okuryazarlığı, insanların sağlıkla ilgili bilgileri edinme, anlama, kullanma durumlarını etkileyen sosyal ve bilişsel beceriler olarak tanımlanmaktadır (World Health Organisation, 2022). Sağlık okuryazarlığının üç ana unsuru vardır: (1) sağlık bilgisi edinme ve nereden yardım alınacağını bilme, (2) edinilen bilgiyi doğru bir şekilde anlama becerisi ve (3) sağlık bilgilerini uygun şekilde uygulama becerisidir (Dunn & Conard, 2018). Birçok Avrupa ülkesinde sağlık okuryazarlığı düzeyleri üzerine yapılan çalışmalar, yetişkinlerin %50'sinden fazlasının yeterli sağlık okuryazarlığından yoksun olduğunu ve bu durumun sağlıklarına uygun şekilde bakma becerilerini engellediğini ortaya koymuştur (Sørensen vd., 2015). Bilinçli sağlık kararları almak için yüksek düzeyde sağlık okuryazarlığı gereklidir. Düşük sağlık okuryazarlığı, bireyin kendi bakımını yapamamasına, acil servislere bağımlılığının artmasına, bir hastalığın teşhisinin gecikmesine, hastalık sıklığının artmasına ve ölüm oranının yükselmesine neden olabilir (Chasse, 2017).

COVID-19 pandemisi, yetişkinler gibi çocukların da sağlık okuryazarlığına ihtiyacı olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymakta ve sağlık eğitiminin mevcut eğitim kurumları ile daha fazla bütünleştirilmesine gerek olduğu düşünülmektedir (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020). Okul, öğrencilerin sağlık okuryazarlığının oluşturulması ve geliştirilmesi için kritik bir yoldur (Auld vd., 2020; Nielson-Bohlman vd., 2002). Dünya çapında pek çok akademisyen ve uygulayıcı, sağlık okuryazarlığını geliştirmek için eğitimin diğer sektörlerle birlikte oynayabileceği önemli rolü ortaya koymaktadır (World Health Organization, 2017). Ulusal Bilim, Mühendislik ve Tıp Akademileri (NASEM) raporuna göre, sağlıkla ilgili bilgi ve becerilerin anaokulundan 12. sınıfa kadar mevcut müfredata entegre edilerek sağlık okuryazarlığını geliştirmek için eğitim sistemini önemli bir yol olarak görmektedir (Ulusal Bilim, Mühendislik ve Tıp Akademileri, 2004). Okul çağındaki çocukların eğitim ve sağlığının iyileştirilmesi, ulusun refahının devamı için kritik olduğu düşünüldüğünde; okullar, yapılandırılmış birincil önleme ortamı sundukları için sağlık okuryazarlığına ulaşmada oldukça önemlidir (Auld vd., 2020).

Çocukların sağlık ve sağlıklı yaşam hakkındaki anlayışlarını doğrudan etkileyen öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı önemli bir role sahiptir (Lamanauskas & Augienė, 2019; Pischke vd., 2020). Öğrenciler için uygun bir sağlık okuryazarlığı sağlayıcısı olarak, iyi eğitilmiş bir öğretmen etkili sağlık okuryazarlığı eğitiminin anahtarı olarak görülmektedir (Peterson vd., 2001). Çok az sayıda çalışma öğretmenlerin sağlık okuryazarlığını tanımlamış ve araştırmıştır (Moynihan vd., 2015). Türkiye'de farklı branşlardaki öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlık düzeylerini belirlemek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Bayram, 2022; Deniz vd., 2020; Güner vd., 2020; Sarıkaya & Görgülü 2022). Malatya'da farklı alanlardan öğretmenlerle yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin sağlık

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

okuryazarlığının %49,60'ının yetersiz veya sorunlu olduğu tespit edilmiştir (Deniz vd., 2020). Sınıf öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bir başka çalışmada ise ilköğretim okullarında görev yapan 255 sınıf öğretmenin % 52'sinin yetersiz ve sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığına sahip olduğu, % 48'inin ise yeterli ve mükemmel sağlık okuryazarlığı düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir (Güner vd., 2020). Sarıkaya ve Görgülü (2022) tarafından fen bilgisi öğretmen adaylarıyla yapılan bir çalışmada ise, öğretmen adayların sağlık okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Farklı branşlardaki öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çeşitli çalışmalar olmasına rağmen (Bayram, 2022; Deniz vd., 2020; Güner vd., 2020; Sarıkaya & Görgülü, 2022), yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye'de okul öncesi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlık düzeylerinin mevcut durumunu ortaya koyan herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Dünyada ise okul öncesi öğretmenlerle Almanya'da yapılan bir çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin 12 ay süren "JolinchenKids-fit and healthy in daycare" müdahale programına katılımının yaşam tarzı değişikliklerine ve sağlık okuryazarlığı düzeylerine olan etkisini incelenmesi amaçlanmıştır. Müdahale programının gerçekleştirildiği kreşlerdeki okul öncesi öğretmenlerinin %42,9'u yeterli sağlık okuryazarlığına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir (Pischke vd., 2020). Türkiye'de okul öncesi öğretmenlerle yapılan herhangi bir çalışma olmaması yönüyle, çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Öğretmenler gibi çocuklarla yakından ilişkili olan çocuk gelişimcilerin; eğitimi, görev kapsamı ve çocuklarla ve aileleriyle çalışan en önemli mesleklerden biri olduğu düşünülürken (Aytekin, 2016), çocuk gelişimcilerin sağlık okuryazarlıklarının yüksek olması çocuğun ihtiyaçlarını belirleme, çocuğu gelişimsel olarak izleme ve destekleme konusunda gereklilik arz eder (O'Connell, Pote & Shafran, 2021; Zarcadoolas, Pleasant & Greer, 2006). Türkiye'de çocuk gelişimcilerinin ve adaylarının sağlık okuryazarlık düzeylerini belirlemek için çeşitli araştırmacılar tarafından bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Ertaş, Kıracı & Kavuncu, 2019; Yılmaz-Güven, Bulut & Öztürk, 2018). Yılmaz-Güven ve diğeri (2018) tarafından sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi adlı bir araştırmada, çocuk gelişimi, hemşirelik, fizyoterapi ve rehabilitasyon ve bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin %55,7'si "yeterli ya da mükemmel bir sağlık okuryazarlığı düzeyine" sahipken, % 44,4'ünün "yetersiz ve sorunlu sağlık okuryazarlığı düzeyine" sahip olduğu görülmüştür. 2019 yılında yapılan bir başka çalışmada ise sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören çocuk gelişimi, sağlık yönetimi, hemşirelik, sosyal hizmet bölümü ve beslenme ve diyetetik bölümü öğrencilerinin, bölümlerine göre sağlık okuryazarlığı düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Beslenme diyetetik ve sağlık yönetimi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin hemşirelik ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ertaş vd., 2019).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Türk nüfusunun farklı kitlelerinin sağlık okuryazarlık düzeyinin araştırılması ve bu demografinin sağlık okuryazarlık düzeyleri ile Türkiye'deki eğitimsel, sosyal ve kültürel sistemler arasındaki bağlantıların incelenmesine ihtiyaç vardır. Erken çocukluk yılları, çocukların farklı gelişim alanları (bilişsel, dil, sosyal-duygusal vb.) açısından ehemmiyetli bir dönemdir (Waller & Davis, 2014). Tüm bunlar düşünöldüğünde, ülkenin sağlık okuryazarlığı düzeyini arttırılmasında öğretmenlere ve çocuk gelişimcilere büyük görevler düşmektedir. Bu çalışmanın okul öncesi öğretmenlerin ve çocuk gelişimcilerin sağlık okuryazarlıklarının artırılması ve desteklenmesi için gelecekteki politikaların ve planların geliştirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Bu nedenle araştırmada okul öncesi öğretmeni adaylarının ve çocuk gelişimi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile iki yıllık Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin sağlık okuryazarlığına ilişkin ortalama puanları nedir?
- Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile iki yıllık Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı düzeyleri nedir?
- Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile iki yıllık Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin devam ettikleri programa göre sağlık okuryazarlığı boyutları istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Okul öncesi öğretmeni adaylarının ve çocuk gelişimi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada tarama yönteminden yararlanılmıştır. Tarama yöntemi, iki veya daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığını ve/veya düzeyini belirlemeyi ve değişkenler arasındaki ilişkileri saptamayı amaçlayan araştırma yöntemidir (Wallen & Fraenkel, 2013).

2.1. Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubu, Türkiye genelindeki üniversitelerin Eğitim Fakóltesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD. bünyesinde eğitim alan öğretmen adayları, Sağlık Bilimleri Fakóltesi Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile Meslek Yüksekokulları bünyesindeki iki yıllık Çocuk Gelişimi Programındaki ön lisans öğrencisi 300 genç yetişkinden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde, Türkiye genelindeki üniversitelerin Eğitim Fakóltesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD.'na devam eden öğretmen adaylarına, Sağlık Bilimleri Fakóltesi Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencilerine ve Meslek Yüksekokulları bünyesindeki iki yıllık Çocuk Gelişimi Programındaki

ön lisans öğrencilerine çeşitli iletişim kanalları (Wats upp, Facebook) aracılığıyla GOOGLE Form uygulamasında yer alan ölçme araçları ulaştırılmıştır. Gönüllülük esaslı doğrultusunda araştırmayı kabul eden genç yetişkinler, GOOGLE Form aracılığı ile ulaştırılan ölçme araçlarını doldurarak araştırmaya katılım sağlamışlardır. Bu noktada örneklem grubunun 164 (54.7)'ü iki yıllık Çocuk Gelişimi Programındaki ön lisans, 73'ü (%24.3) Okul Öncesi Eğitimi ABD.'nda, 63 (%21.0)'ü ise Çocuk Gelişimi Bölümü'nde lisans öğrencisidir. Katılımcıların 278'si (%92.7) devlet, 22'si (7.3) vakıf üniversitelerinde öğrenci olup 280'i (%93.3) kadın, 20'si (%6.7) erkektir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32) kullanılmıştır. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32), güncel ve Türkiye örnekleminde yola çıkılarak geliştirilmiş, geçerlik güvenilirlik kabul edilebilir düzeyde olduğu ve konu ile ilgili yaygın kullanılan bir ölçme aracı olduğu için bu araştırmada kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Formda, çalışma grubuna ait cinsiyet, yaş, bölüm/program türü, üniversite türü, sınıf değişkenlerine yönelik sorular yer almaktadır.

Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32): Okyay, Abacıgil ve Harlak (2016) tarafından geliştirilen ölçek, Sağlık Bakanlığı bünyesinde bir çalışma kapsamında geliştirilmiştir. TSOY-32, Tedavi ve hizmet ile Hastalıklardan korunma/sağlığın iyileştirilmesi olmak üzere iki temel boyut ile dört faktörü (sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma, sağlıkla ilgili bilgiyi anlama, sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme, sağlıkla ilgili bilgiyi kullanma/uygulama) kapsamaktadır (Okyay ve Abacıgil, 2016). Ölçeğin puanlamasında ortalama puanlar, “çok zor” seçeneğine 1 puan, “zor” seçeneğine 2 puan, “kolay” seçeneğine 3 puan, “çok kolay” seçeneğine 4 puan, “fikrim yok” seçeneği 0 puan verilerek suretiyle hesaplanmıştır. Sorular 1→4, 2→3, 3→2, 4→1, 5→0 olacak şekilde tekrar kodlanarak toplam puan ve ortalama puan hesaplanmıştır. Ölçeğin değerlendirilmesinde puanlar 0-50 arasında olacak şekilde kategorize edilmiştir. Bunun için şu formül kullanılmıştır: İndeks = (ortalama-1) x (50/3). Bu formüldeki indeks öğrencilerin cevapladığı her bir sorunun ortalamasını ifade etmektedir. Bu puanlamadan çıkan sonuçlar 4 kategoriye ayrılmış ve sağlık okuryazarlığı düzeyleri belirlenmiştir.

(0-25): yetersiz sağlık okuryazarlığı,

(>25-33): sorunlu – sınırlı sağlık okuryazarlığı

(>33-42): yeterli sağlık okuryazarlığı

(>42-50): mükemmel sağlık okuryazarlığı olarak tanımlanmaktadır (Okyay vd., 2016: 43-55).

Orijinal ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından Tedavi ve

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Hizmet için güvenilirlik katsayısı .85 Hastalıklardan Korunma/Sağlığın Geliştirilmesi için güvenilirlik katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır (Okyay vd., 2016: 43-55). Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ölçeğin tamamına ilişkin olarak 91.8, Tedavi ve Hizmet alt boyutu için .86, Hastalıklardan Korunma/Sağlığın Geliştirilmesi alt boyutu için .86 olarak belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma ile ilgili olarak X Üniversitesi'nin 14.04.2021 tarihli ve E-23688910-050.01.04-2100031636 sayılı Sosyal ve Beceri Bilimler Etik Kurulu'nun kararı doğrultusunda onay alındıktan sonra ölçme araçlarının yer aldığı GOOGLE Form oluşturulmuştur. Formun başındaki Açıklama ve Rıza Metni içinde, çalışmanın amacı, süreç, katılımcı hakları ve etik değerler ile ilgili bilgiler verilmiş, bu doğrultuda katılımcıların bilgilendirilmiş onayı talep edilmiştir. Form, Türkiye genelindeki Çocuk Gelişimi Programındaki ön lisans, Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü'ndeki lisans öğrencileri ile elektronik ortamdan paylaşılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler GOOGLE Form aracılığı ile ölçme araçlarını doldurmuşlardır. Veri toplama süreci 2021 Eylül-2021 arasında yaklaşık 4 ay sürmüştür.

2.4. Veri Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 21.0 paket programı ile Excel programında analiz edilmiştir. Tüm veriler SPSS 21.0 paket programına aktarılmıştır. Ölçek ve alt ölçeklerin normallik dağılımları incelenmiş ve toplam sağlık okur yazarlığı puanları (Skewness .141; Kurtosis .086) ile Tedavi ve Hizmet alt boyutu (Skewness .051; Kurtosis -.193) ile Hastalıklardan Korunma/Sağlığın Geliştirilmesi alt boyutunun (Skewness -.135; Kurtosis 615) normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu değerler -1,5 ile 1,5 arasında yer aldığı için Tabachnick ve Fidell (2013)'in yorumu doğrultusunda çalışmanın verilerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Excel programında Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32)'na ilişkin ortalamaların ve kategorilerin belirlenmesi adına Excel programında $\text{İndeks} = (\text{ortalama} - 1) \times (50/3)$ formülü ve (0-25): yetersiz sağlık okuryazarlığı, (>25-33): sorunlu – sınırlı sağlık okuryazarlığı, (>33-42): yeterli sağlık okuryazarlığı ve (>42-50): mükemmel sağlık okuryazarlığı kesim noktalarına göre analizler gerçekleştirilmiştir. Excel programındaki analiz sonuçları SPSS dosyasına aktarılarak tanımlayıcı istatistiklere yönelik frekans yüzde analizleri yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin sağlık okur yazarlık düzeylerinin devam ettikleri programa göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Varyans Analizi (ANOVA), farklı grupların ortalamaları arasındaki varyansları karşılaştırmak için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir (Wallen & Fraenkel, 2013). Gruplar arasındaki farklılıkların belirlenmesine ilişkin yaş grubu ve okul türü için post-hoc tekniklerinden Scheffe tekniği uygulanmıştır. Scheffe

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

tekniki, istatistiksel analizde kullanılan bir post-hoc istatistiksel test çeşididir (Wallen & Fraenkel, 2013).

3. BULGULAR

Okul öncesi öğretmen adaylarının ve çocuk gelişimi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada çeşitli bulgular elde edilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. TSOY-32 Ölçeğine İlişkin Ortalama Puanlar

Boyut	Puan ortalaması
Toplam Sağlık Okuryazarlığı	39.8
Tedavi ve Hizmet	41.0
Bilgiye ulaşma	42.0
Bilgiyi anlama	41.0
Bilgiyi değerlendirme	37.0
Bilgiyi kullanma/uygulama	43.0
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi	39.0
Bilgiye ulaşma	40.0
Bilgiyi anlama	41.0
Bilgiyi değerlendirme	38.0
Bilgiyi kullanma/uygulama	37.0
Sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma	41.0
Sağlıkla ilgili bilgiyi anlama	41.0
Sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme	37.0
Sağlıkla ilgili bilgiyi kullanma/uygulama	40.0

Tablo 1 incelendiğinde toplam sağlık okuryazarlığı ve alt boyutlarındaki tüm ortalamaların yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bulgulara göre Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin sağlık okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. En yüksek düzeydeki ortalama tedavi ve hizmette bilgiyi kullanma/uygulama boyutuna (43.0), en düşük düzeydeki ortalama ise tedavi ve hizmette bilgiyi değerlendirme ile hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde bilgiyi kullanma/uygulama ile sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme boyutuna (37.0) aittir.

Tablo 2. Katılımcıların Sağlık Okuryazarlığı Düzeyleri

Boyut	Sağlık Okuryazarlığı Sıklığı			
	Yetersiz	Sorunlu	Yeterli	Mükemmel

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

	Sınırlı							
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplam Sağlık Okuryazarlığı	1	0.3	7	2.3	215	71.7	77	25.7
Tedavi ve Hizmet	1	.03	25	8.3	172	57.3	102	34.0
Bilgiye ulaşma	3	1.0	24	8.0	118	39.3	155	51.7
Bilgiyi anlama	3	1.0	8	2.7	147	49.0	142	47.3
Bilgiyi değerlendirme	17	5.7	78	26.0	146	48.7	59	19.7
Bilgiyi kullanma/uygulama	2	0.7	15	5.0	111	37.0	172	57.3
Hastalıklardan Korunma ve	3	1.0	38	12.7	193	64.3	66	22.0
Sağlığın Geliştirilmesi								
Bilgiye ulaşma	5	1.7	37	12.3	154	51.3	104	34.7
Bilgiyi anlama	3	1.0	26	8.7	157	52.3	114	38.0
Bilgiyi değerlendirme	1	0.3	89	29.7	135	45.0	75	25.0
Bilgiyi kullanma/uygulama	13	4.3	63	21.0	154	51.3	70	23.3
Sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma	0	0.0	24	8.0	157	52.3	119	39.7
Sağlıkla ilgili bilgiyi anlama	1	0.3	16	5.3	192	64.0	91	30.3
Sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme	2	0.7	70	23.3	187	62.3	41	13.7
Sağlıkla ilgili bilgiyi	2	0.7	21	7.0	178	59.3	99	33.0
kullanma/uygulama								

Tablo 2'ye bakıldığında, katılımcıların toplam sağlık okuryazarlığı, tedavi ve hizmet, tedavi ve hizmette bilgiyi anlama, bilgiyi değerlendirme, hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi, hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde bilgiye ulaşma, bilgiyi anlama, bilgiyi kullanma/uygulama, sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma, sağlıkla ilgili bilgiyi anlama, sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme, sağlıkla ilgili bilgiyi kullanma/uygulama boyutlarında yeterli oldukları, tedavi ve hizmette bilgiye ulaşma ile bilgiyi kılınma/uygulama boyutlarında mükemmel düzeyde oldukları belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Sağlık Okuryazarlığı Boyutlarının Devam Ettikleri Programa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Toplam sağlık okuryazarlığı	Gruplararası	201.066	2	100.533	5.039	.007**
	Gruplarıçi	5925.440	297	19.951		
Tedavi ve Hizmet	Toplam	6126.506	299			
	Gruplararası	220.097	2	110.048	5.221	.006**
	Gruplarıçi	6260.172	297	21.078		
	Toplam	6480.269	299			

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Tedavi ve Hizmet (Bilgiye ulaşma)	Gruplararası	571.687	2	285.843	9.714	.000*
	Gruplarıçı Toplam	8739.063 3910.750	297 299	29.424		
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi anlama)	Gruplararası	174.233	2	87.117	2.985	.052
	Gruplarıçı Toplam	8668.767 8843.000	297 299	29.188		
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi değerlendirme)	Gruplararası	113.468	2	56.734	1.481	.229
	Gruplarıçı Toplam	11381.199 11494.667	297 299	38.321		
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi kullanma/uygulama)	Gruplararası	253.856	2	126.928	4.607	.011**
	Gruplarıçı Toplam	8182.311 8436.167	297 299	27.550		
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi	Gruplararası	219.159	2	109.580	4.342	.014**
	Gruplarıçı Toplam	7495.489 7714.648	297 299	25.237		
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiye ulaşma)	Gruplararası	240.496	2	120.248	3.366	.036**
	Gruplarıçı Toplam	10610.733 10851.229	297 299	35.726		
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiyi anlama)	Gruplararası	176.798	2	88.399	2.788	.063
	Gruplarıçı Toplam	9415.369 9592.167	297 299	31.702		
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiyi değerlendirme)	Gruplararası	334.797	2	167.398	4.402	.013**
	Gruplarıçı Toplam	11293.933 11628.729	297 299	38.027		
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiyi kullanma/uygulama)	Gruplararası	186.898	2	93.449	2.485	.085
	Gruplarıçı Toplam	11169.164 11356.062	297 299	37.607		
Bilgiye ulaşma	Gruplararası	387.024	2	193.602	7.820	.000*
	Gruplarıçı Toplam	7353.046 7740.250	297 299	24.758		
Bilgiyi anlama	Gruplararası	149.434	2	74.717	3.070	.048**
	Gruplarıçı Toplam	7228.295 7377.729	297 299	24.338		
Bilgiyi değerlendirme	Gruplararası	111.139	2	55.569	1.801	.167
	Gruplarıçı Toplam	9164.770 9275.908	297 299	30.858		

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Bilgiyi kullanma/uygulama	Gruplararası	214.306	2	107.153	4.491	.012**
	Gruplarıçi	7087.016	297	23.862		
	Toplam	7301.321	299			

*p<.01, ** p<.05

Tablo 2'ye göre katılımcıların devam ettikleri programa göre toplam sağlık okuryazarlığı (p<.05), tedavi ve hizmet (p<.05), tedavi ve hizmet (bilgiye ulaşma) (p<.01), tedavi ve hizmet (bilgiyi kullanma/uygulama) (p<.05), hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi (p<.05), hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi (bilgiye ulaşma) (p<.05), hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi (bilgiyi değerlendirme) (p<.05), bilgiye ulaşma (p<.01), bilgiyi anlama (p<.01), bilgiyi kullanma/uygulama (p<.05) boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık olduğu grlmektedir.

Devam edilen programa göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Post-Hoc Scheffe Testi sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Sağlık Okuryazarlığı Boyutlarının Devam Ettikleri Programa Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek zere Yapılan Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Boyut	Devam edilen program (I)	Devam edilen program (J)	Ortalama farkı (I-J)	sh	p
Toplam sağlık okuryazarlığı	nlisans ocuk gelişimi	Lisans okul ncesi	1.94364*	.62845	.009**
		Lisans ocuk gelişimi	.14521	.66207	.976
	Lisans okul öncesi	nlisans ocuk gelişimi	-1.94364*	.62845	.009**
		Lisans ocuk gelişimi	-1.79843	.76810	.066
Tedavi ve Hizmet	Lisans ocuk gelişimi	nlisans ocuk gelişimi	-.14521	.66207	.976
		Lisans okul öncesi	1.79843	.76810	.066
	nlisans ocuk gelişimi	Lisans okul ncesi	1.80743*	.64596	.021**
		Lisans ocuk gelişimi	-.49522	.68051	.768
Tedavi ve Hizmet (Bilgiye ulaşma)	Lisans okul öncesi	nlisans ocuk gelişimi	-1.80743*	.64596	.021**
		Lisans ocuk gelişimi	-2.30265*	.78950	.015**
	Lisans ocuk gelişimi	nlisans ocuk gelişimi	.49522	.68051	.768
		Lisans okul ncesi	2.30265	.78950	.015**
Tedavi ve Hizmet (Bilgiye ulaşma)	nlisans ocuk gelişimi	Lisans okul ncesi	-3.17366*	.76321	.000*
		Lisans ocuk gelişimi	-.14663	.80403	.984
	Lisans okul öncesi	nlisans ocuk gelişimi	-3.17366*	.76321	.000*
	Lisans ocuk gelişimi	-3.32029*	.93281	.002**	

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	.14663 3.32029*	.80403 .93281	.984 .002**
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi anlama)	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi			
		Lisans okul öncesi	1.34146	.76014	.212
	Lisans okul öncesi	Lisans çocuk gelişimi	-.88076	.80079	.547
		Önlisans çocuk gelişimi	-1.34146 -2.22222	.76014 .92905	.212 .059
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi değerlendirme)	Lisans çocuk gelişimi	Lisans çocuk gelişimi	.88076 2.22222	.80079 .92905	.547 .059
		Lisans okul öncesi			
	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	.49678	.87098	.850
		Lisans çocuk gelişimi	-1.27154	.91756	.384
Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi kullanma/uygulama a)	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-.49678 -1.76832	.87098 1.06452	.850 .253
		Lisans çocuk gelişimi			
	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	1.27154 1.76832	.91756 1.06452	.384 .253
		Lisans okul öncesi			
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.21183*	.73850	.012**
		Lisans çocuk gelişimi	.31359	.77800	.922
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.21183* -1.89824	.73850 .90260	.012** .111
		Lisans çocuk gelişimi			
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiye ulaşma)	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.31359 1.89824	.77800 .90260	.922 .111
		Lisans okul öncesi			
	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.07788*	.70683	.014**
		Lisans çocuk gelişimi	.78575	.74463	.574
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiye ulaşma)	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.07788* -1.291213	.70683 .86389	.014** .328
		Lisans çocuk gelişimi			
	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.78575 1.29213	.74463 .86389	.574 .328
		Lisans okul öncesi			
Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiye ulaşma)	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.11306*	.84098	.044**
		Lisans çocuk gelişimi	.10284	.88596	.993
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.11306* -2.01022	.84098 1.02786	.044** .993
		Lisans çocuk gelişimi			
Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.10284 2.01022	.88596 1.02786	.993 .150	
	Lisans okul öncesi				

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Hastalıklardan Korunma ve Sağlık Geliştirilmesi (Bilgiyi anlama)	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	1.87020	.79219	.063
		Lisans çocuk gelişimi	.62427	.83547	.756
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-1.87020	.79219	.063
		Lisans çocuk gelişimi	-1.24592	.96823	.438
Hastalıklardan Korunma ve Sağlık Geliştirilmesi (Bilgiyi değerlendirme)	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.62427	.83457	.756
		Lisans okul öncesi	1.24592	.96823	.438
	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.42545*	.86763	.021**
		Lisans çocuk gelişimi	1.61658	.91404	.211
Hastalıklardan Korunma ve Sağlık Geliştirilmesi (Bilgiyi değerlendirme)	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.42545*	.86763	.021**
		Lisans çocuk gelişimi	-.80887	1.06043	.748
	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-1.61658	.91404	.211
		Lisans okul öncesi	.80887	1.06043	.748
Hastalıklardan Korunma ve Sağlık Geliştirilmesi (Bilgiyi kullanma/uygulama a)	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	1.91113	.86238	.088
		Lisans çocuk gelişimi	.80817	.90898	.674
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-1.91113	.86283	.088
		Lisans çocuk gelişimi	-1.10296	1.05456	.579
Bilgiye ulaşma	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.80817	.90898	.674
		Lisans okul öncesi	1.10296	1.05456	.579
	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.64186*	.70008	.001*
		Lisans çocuk gelişimi	-.02052	.73752	1.000
Bilgiyi anlama	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.64186*	.70008	.001*
		Lisans çocuk gelişimi	-2.66238-	.85564	.009**
	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	.02052	.73752	1.000
		Lisans okul öncesi	2.66238*	.85564	.009**
Bilgiyi anlama	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	1.60671	.69411	.070
		Lisans çocuk gelişimi	-.12345	.986	.986
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-1.60671	.73124	.986
		Lisans çocuk gelişimi	-1.73016	.84835	.127
Bilgiyi anlama	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	.12345	.73124	.986
		Lisans okul öncesi	1.73016	.84835	.127

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Bilgiyi değerlendirme	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	1.45826	.78158	.177
		Lisans çocuk gelişimi	.17585	.82339	.977
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-1.45826	.78158	.177
		Lisans çocuk gelişimi	-1.28241	.95526	.407
Bilgiyi kullanma/uygulama a	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.17585	.82339	.977
		Lisans okul öncesi	1.28241	.95526	.407
	Önlisans çocuk gelişimi	Lisans okul öncesi	2.05854*	.68730	.012**
		Lisans çocuk gelişimi	.56402	.72406	.739
	Lisans okul öncesi	Önlisans çocuk gelişimi	-2.05854	.68730	.012**
		Lisans çocuk gelişimi	-1.49452	.84002	.207
	Lisans çocuk gelişimi	Önlisans çocuk gelişimi	-.56402	.72406	.739
		Lisans okul öncesi	1.49452	.84002	.207

*p<.01, ** p<.05

Tablo 4'e göre toplam sağlık okuryazarlığında ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =40.2738) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ = 38.3301) arasında, ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Tedavi ve hizmet alt boyutunda ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =40.8841) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.0767) arasında, ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05), lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =41.3794) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.0767) arasında lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Tedavi ve hizmette bilgiye ulaşmada, ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =42.5915) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.4178) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.01), lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =42.7381) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.4178) arasında lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Tedavi ve hizmette bilgiyi kullanma/uygulamada, ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =43.1707) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =40.9589) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =40.7774) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =38.6644) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde bilgiye ulaşmada ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =39.6683) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =37.5904) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde bilgiyi anlamada, ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =41.2195) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.3493) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine (p<.05),

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Bilgiye ulaşmada, ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =41.7049) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.0630) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine ($p<.01$), lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =41.7254) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =39.0630) arasında lisans çocuk gelişimi lehine ($p<.05$),

Bilgiyi kullanma/uygulamada, ön lisans çocuk gelişimi ($\bar{X}$ =40.6640) ile lisans okul öncesi ($\bar{X}$ =38.6055) arasında ön lisans çocuk gelişimi lehine ($p<.05$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Okul Öncesi Eğitimi ABD. ve Çocuk Gelişimi Bölümü lisans öğrencileri ile iki yıllık Çocuk Gelişimi ön lisans öğrencilerinin sağlık okuryazarlığına ilişkin yapılan bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların sağlık okuryazarlıklarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sağlık okur yazarlığı düzeyleri açısından on beş boyutun 13'ünde (toplam sağlık okuryazarlığı, tedavi ve hizmet, tedavi ve hizmette bilgiyi anlama, bilgiyi değerlendirme, hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi, hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesinde bilgiye ulaşma, bilgiyi anlama, bilgiyi kullanma/uygulama, sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma, sağlıkla ilgili bilgiyi anlama, sağlıkla ilgili bilgiyi değerlendirme, sağlıkla ilgili bilgiyi kullanma/uygulama boyutlarında) yeterli düzeyde, ikisinde (tedavi ve hizmette bilgiye ulaşma ile bilgiyi kılınma/uygulama) mükemmel düzeyde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sağlık okur yazarlıklarının yüksek düzeyde oluşu, üniversite eğitimi almalarından ötürü beklenen bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili araştırmalarda benzer sonuçlar görülebilmektedir. Örnek olarak Sarıkaya ve Görgülü (2022) 12 Fen Bilgisi öğretmen adayı ile yaptıkları araştırmada, katılımcıların beslenme ile iyi sağlık halinin ilişkisinin farkında oldukları, ilaç kullanımına ilişkin bilinçli davrandıkları, sağlık hizmetlerinden yararlanmaya ilişkin bilinç düzeylerinin yüksek olduğu, ilk yardımın insan hayatı için önemini farkında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Demirtaş (2019) tarafından Fen Bilgisi ve Sınıf Eğitiminden 118 öğretmen adayı ile yapılan çalışmada, katılımcıların sağlık okur yazarlığı düzeylerinin mükemmel olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada (Bayram, 2022) öğretmenlerin sağlık okur yazarlıklarının yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Sonuçlar doğrultusunda, üniversite eğitiminin kendi içindeki dinamiklerinin katılımcıların sağlık okuryazarlığı düzeyini arttırmada büyük rol oynadığı ifade edilebilir. Nitekim Demirli (2018) tarafından yapılan araştırmaya 18 yaş üstü 454 kişi katılmıştır. Ortalamalara göre katılımcıların sınırlı-sorunlu sağlık okuryazarlığına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi ile sağlık okuryazarlığı arasında ilişki olduğu, eğitim düzeyi arttıkça sağlık okuryazarlığında artış olabildiği ifade edilmiştir (Demirli, 2018). Bu noktada, üniversite eğitiminin bu araştırmaya katılan öğrencilerin sağlık okuryazarlığına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bunların yanı sıra çalışma ile

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

örtüşmeyen bulgulara sahip bir çalışmaya rastlanılmıştır. Kılıç, Taşçı ve Altunoğlu (2023) tarafından 14 bölümde eğitimine devam eden 482 öğretmen adayıyla yapılan çalışmada, örneklem grubunun çoğunluğunun sınırlı-sorunlu düzeyde sağlık okuryazarlığına sahip olduğu belirlenmiştir. Lamanauskas ve Augiene (2019) 88 ilkokul öğretmeniyle yaptıkları araştırmada, sağlık okuryazarlığı ile ilgili temel kavramların kazanılmış olmasına karşılık bilgi ve uygulamaya dönük boyutların desteklenmesi gerektiğini belirlemişlerdir. Ek olarak Aysel, Turan ve Üner (2022), tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada sağlık okur yazarlığı düzeyi düşük bulunmuştur. Bu noktada alan yazında bu bulgu ile örtüşen ve örtüşmeyen bulguların yer aldığı çalışmaların olduğu söylenebilir. Dolayısıyla genç yetişkinlerin sağlık okuryazarlığında üniversite eğitimi almanın dışında farklı değişkenlerin de rol oynayabileceği düşünülebilir.

Katılımcıların devam ettikleri program türüne göre on beş boyutun 10'unda (toplam sağlık okuryazarlığı, tedavi ve hizmet, tedavi ve hizmet (bilgiye ulaşma), tedavi ve hizmet (bilgiyi kullanma/uygulama), hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi, hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi (bilgiye ulaşma), hastalıklardan korunma ve sağlığın geliştirilmesi (bilgiyi değerlendirme), bilgiye ulaşma, bilgiyi anlama, bilgiyi kullanma/uygulama) anlamlı farklılık çıkarken 5 boyutta (Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi anlama), Tedavi ve Hizmet (Bilgiyi değerlendirme), Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiyi anlama), Hastalıklardan Korunma ve Sağlığın Geliştirilmesi (Bilgiyi kullanma/uygulama), Bilgiyi değerlendirme) anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Farklılığın bulunduğu tüm boyutlarda okul öncesi lisans öğrencilerinin ortalama puanları, iki yıllık ve dört yıllık çocuk gelişimi programlarına devam eden öğrencilerden daha düşüktür. En yüksek puan ortalamalarının ön lisans çocuk gelişimi öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bu bulgular, Çocuk Gelişimi programında yer alan Anne ve Çocuk Sağlığı, İlk Yardım, İnsan Biyolojisi ve Genetiği, İnsan Anatomisi ve Fizyolojisi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Anne Çocuk Beslenmesi gibi birçok zorunlu ve seçmeli dersin sağlık okuryazarlığına olumlu yönde etki etmiş olabileceği düşünülmektedir. Soykan (2020), Sağlık Hizmetleri MYO'na devam eden 293 öğrenciyle gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin çoğunluğunun sağlık okuryazarlığının yeterli düzeyde olduğunu ifade ederek bu durumu eğitim müfredatının içeriğinden kaynaklanabileceği şekilde yorumlamıştır. Program türüne göre sağlık okuryazarlığının incelenmesine yönelik Demirtaş (2019)'ın araştırmasında bu çalışmadan farklı bulgular elde edilmiştir. Demirtaş (2019) tarafından yapılan çalışmada, sağlık okur yazarlık düzeylerinin Fen Bilgisi ve Sınıf Eğitimi branşlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Alan yazında Türkiye'de okul öncesi öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlığına yönelik araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu durumun, çalışmanın özgün değerini güçlendirdiği düşünülmektedir. Bu çalışmada sağlık okur yazarlığına yönelik olarak katılımcıların çoğunluğunun yeterli düzeyde olduğu görülmesine karşılık devam edilen program açısından en düşük

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

ortamalar çoğunlukla okul öncesi öğretmen adaylarına ait olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda öğretmen eğitiminde sağlık okuryazarlığına dikkat çekmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Nitekim Dost ve Üner (2020), öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yükseltilmesinin önemine vurgu yaparak, özellikle COVID 19 süreciyle bu durumun daha da önem kazandığına dikkat çekmişlerdir. Bu noktada, öğretmen eğitiminde sağlık okur yazarlığına ilişkin derslerin arttırılması, staj gibi uygulamalı derslerde sağlık okuryazarlığına yer verilmesi gereklidir.

Araştırmanın sonuçları ve sınırlılıkları doğrultusunda şu öneriler sunulabilir: Çocuk gelişimi bölümü, çocuk gelişimi ön lisans ve okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının sağlık okur yazarlıklarını etkileyen unsurlara yönelik nitel çalışmalar yapılmalıdır. Böylece genç yetişkinlerin sağlık okur yazarlığına ilişkin algıları ortaya konulabilir. Ayrıca boylamsal çalışmalar ile genç yetişkinlerin sağlık okur yazarlığına ilişkin algılarının zaman içerisindeki değişimi ele alınabilir. Üniversite öğrencilerinin sağlık okuryazarlığını etkileyen faktörlerin ortaya konulmasına yönelik çeşitli değişkenlerle araştırmalar yürütülmelidir. Daha kalabalık örneklem gruplarıyla, üniversite türlerinin karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir. Farklı eğitim kademelerinden mezun olan genç yetişkinlerin sağlık okur yazarlıkları karşılaştırılabilir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlığına ilişkin araştırmalar arttırılabilir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlığı, farklı değişkenler doğrultusunda ele alınabilir. Farklı ve çok sayıda ölçme aracından yararlanılan çalışmalar planlanabilir. Genel olarak üniversite öğrencilerinin sağlık okuryazarlığına ilişkin deneysel ve boylamsal çalışmalar yapılabilir. İlkokuldan itibaren üniversiteyi de kapsayacak şekilde programlara sağlık okuryazarlığı ile ilgili dersler, uygulamalar, konular dahil edilebilir. Genel halk sağlığı açısından sağlık okuryazarlığına yönelik projeler yaygınlaştırılabilir. Okullarda ailelere sağlık okuryazarlığı eğitimleri verilebilir.

KAYNAKÇA

- Auld, M. E., Allen, M. P., Hampton, C., Montes, J. H., Sherry, C., Mickalide, A. D., Logan, R. A., Alvarado-Little, W., & Parson, K. (2020). Health Literacy and Health Education in Schools: Collaboration for Action. NAM perspectives, 2020, 10.31478/202007b. <https://doi.org/10.31478/202007b>
- Akar Gençer, A., & Yüksel, N. (2016). Sağlık personelinin hastanede görev yapan çocuk gelişimcilere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 9(43). https://www.researchgate.net/profile/Arzu-Akar-Gencer/publication/301579385_SAGLIK_PERSONELININ_HASTANEDE_GOREV_YAPAN_N_COCUK_GELISIMCILERE_YONELIK_GORUSLERININ_INCELENMESI/links/596624994585157fcc648b0e/SAGLIK-PERSONELININ-HASTANEDE-GOeREV-YAPAN-COCUK-GELISIMCILERE-YOeNELIK-GOeRUeSLERININ-INCELENMESI.pdf

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Aysel, A., Turan, S., & Üner, S. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Sağlık Okuryazarlık Düzeyleri ve İlişkili Bazı Faktörler. Sağlık Bilimlerinde Değer, 12(3), 390-400.
<https://dx.doi.org/10.33631/sabd.1171149>

Aytekin, Ç. (2016). Role of Child Development Specialist in Early Intervention Process. *Recent Advances in Health Sciences*, 414. https://www.researchgate.net/profile/Murat-Kalfa-2/publication/331488636_Recent_Advances_in_Health_Sciences/links/5c7d0fa9458515831f8193c0/Recent-Advances-in-Health-Sciences.pdf#page=423

Bayram, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeyleri ile sağlık okuryazarlığını sınıf içi davranışlarına yansıtma durumlarının araştırılması. *Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(48), 543-565. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3064>

Bin Naeem, S., & Kamel Boulos, M. N. (2021). COVID-19 misinformation online and health literacy: a brief overview. *International journal of environmental research and public health*, 18(15), 8091. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158091>

Chasse, J. D. (2017). Reducing Infant morbidity with adolescent mothers. *Obstet Gynecol Int J*, 8(2), 1-6. <https://doi.org/10.15406/ogij.2017.08.00283>

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). 2020. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Available at: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cases-updates/>

Deniz, S., Bentli, R., Kalkanlı, M. T., Fıncı, B., Yalınz, F., Demir, E., ... & Akbaba, M. (2020). Malatya ilinde çalışan öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 10(1), 28-36. <https://doi.org/10.31832/smj.636313>

Demirli, P. (2018). Bireylerin sağlık okuryazarlığı üzerine bir araştırma: Edirne ili örneği. Yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi.

Demirtaş, E. (2019). Öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlıkları ve sağlıkla ilgili yaygın inanışlara ilişkin biyolojik muhakemeleri. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.

Diviani, N., van den Putte, B., Giani, S., & van Weert, J. C. (2015). Low health literacy and evaluation of online health information: a systematic review of the literature. *Journal of medical Internet research*, 17(5), e112. [doi:10.2196/jmir.4018](https://doi.org/10.2196/jmir.4018)

Dost, A., & Üner, E. (2020). Öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yükseltilmesi neden önemlidir? *IGUSABDER*, 12, 475-483.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

- Dunn, P., & Conard, S. (2018). Improving health literacy in patients with chronic conditions: a call to action. *International journal of cardiology*, 273, 249-251. <https://doi.org/10.1016/j.ijcard.2018.08.090>
- Ertaş, H., Kırac, R., & Kavuncu, B. (2019). Sağlık bilimleri fakóltesi öğrencilerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Social Sciences*, 14(4), 1459-1469. <https://doi.org/10.1016/10.29228/TurkishStudies.24969>
- Fleary, S. A., Joseph, P., & Pappagianopoulos, J. E. (2018). Adolescent health literacy and health behaviors: A systematic review. *Journal of adolescence*, 62, 116-127. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.11.010> Get rights and content
- Forsythe, R. A. (2020). Considerations of Low Health Literacy during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Nursing Didactics*, 10(11), 01-06. <https://doi.org/10.15520/ijnd.v10i11.3152>
- Güner, A. E., şahin, E., Peksu, S., şengöl, K. S., & Güngör, M. (2020). Sınıf öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeylerini belirleme, bilgi, tutum, davranış değişikliği ve eğitim ihtiyacını saptama çalışması. *Turkey Health Literacy Journal*, 1(1), 58-76. <https://www.saglikokuryazarligidergisi.com/index.php/soyd/article/view/27>
- Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., Ballard, C., Christensen, H., Cohen Silver, R., Everall, I., Ford, T., John, A., Kabir, T., King, K., Madan, I., Michie, S., Przybylski, A. K., Shafran, R., Sweeney, A., Worthman, C. M., ... Bullmore, E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health science. *The lancet. Psychiatry*, 7(6), 547-560. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30168-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30168-1)
- Institute of Medicine (IOM). 2004. Health Literacy: A Prescription to End Confusion. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/10883>
- Jia, P., & Yang, S. (2020). Are we ready for a new era of high-impact and high-frequency epidemics?. *Nature*, 580(7803), 321-322. <https://doi.org/10.1038/d41586-020-01079-0>
- Kabene, S. M., Orchard, C., Howard, J. M., Soriano, M. A., & Leduc, R. (2006). The importance of human resources management in health care: a global context. *Human resources for health*, 4(1), 1-17. <https://doi.org/10.1186/1478-4491-4-20>
- Khammarnia, M., Setoodezadeh, F., Ansari-Moghadam, A., Yusefi, A., Eskandari, M., Ranjbar, A. A., & Peyvand, M. (2018). Relationship between health literacy of cancer patients and shared clinical

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

decision-making in a Middle East country. *Epidemiology, Biostatistics and Public Health*, 15(1).
<https://doi.org/10.2427/12699>

Kilic, D., Tasci, G., & Altunoglu, B. D. (2023). Examination of health literacy levels of preservice teachers. *Journal of Education in Science, Environment and Health (JESEH)*, 9(3), 256-267.
<https://doi.org/10.55549/jeseh.1331510>

Lamanauskas, V., & Augienė, D. (2019). Identifying primary school teachers' health literacy. *Journal of Turkish Science Education*, 16(4), 451-466. <https://doi.org/10.36681/tused.2020.0>

Lewallen, T. C., Hunt, H., Potts-Datema, W., Zaza, S., & Giles, W. (2015). The whole school, whole community, whole child model: A new approach for improving educational attainment and healthy development for students. *Journal of School Health*, 85(11), 729-739.
<https://doi.org/10.1111/josh.12310>

O'Connell, J., Pote, H., & Shafran, R. (2021). Child mental health literacy training programmes for professionals in contact with children: A systematic review. *Early Intervention in Psychiatry*, 15(2), 234-247. <https://doi.org/10.1111/eip.12964>

O'Connor, R., Wetherall, K., Cleare, S., McClelland, H., Melson, A., Niedzwiedz, C., . . . Robb, K. (2021). Mental health and well-being during the COVID-19 pandemic: Longitudinal analyses of adults in the UK COVID-19 Mental Health & Wellbeing study. *The British Journal of Psychiatry*, 218(6), 326-333. <https://doi.org/10.1192/bjp.2020.212>

Okyay, P., Abacıgil, G., & Harlak, H. (2016). Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32 (TSOY-32). (s. 43-62). Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçekleri Güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. (Ed. P. Okyay ve F. Abacıgil). T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Özdenk, S., DEMİR, G., Özcebe, L. H., & Sarp, Ü. N. E. R. (2019). Bir üniversitenin 4. sınıf öğrencilerinin sağlık okuryazarlığı ve ilişkili bazı faktörlerin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 48-59. <https://doi.org/10.26559/mersinsbd.412666>

Moynihan, S., Paakkari, L., Välimaa, R., Jourdan, D., & Mannix-McNamara, P. (2015). Teacher competencies in health education: Results of a Delphi study. *PloS one*, 10(12), e0143703.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0143703>

Nash, R., Patterson, K., Flittner, A., Elmer, S., & Osborne, R. (2021). School-based health literacy programs for children (2-16 Years): An International Review. *Journal of School Health*, 91(8), 632-649. <https://doi.org/0.1111/josh.13054>

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Nielson-Bohlman, L., Panzer, A. M., Hamlin, B., & Kindig, D. A. (2004). Health Literacy: A Prescription to End Confusion Washington. DC: *Institute of Medicine*.

Paakkari, L., Inchley, J., Schulz, A., Weber, M. W., & Okan, O. (2019). Addressing health literacy in schools in the WHO European Region. *Public health panorama*, 5(2-3).
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/327055/php-5-2-3-186-190-eng.pdf>

Parker, R. M., & Ratzan, S. (2019). Re-enforce, not re-define health literacy—moving forward with health literacy 2.0. *Journal of health communication*, 24(12), 923-925.
<https://doi.org/10.1080/10810730.2019.1691292>

Peterson, F. L., Cooper, R. J., & Laird, J. A. (2001). Enhancing teacher health literacy in school health promotion a vision for the new millennium. *Journal of school health*, 71(4), 138-144.
<https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2001.tb01311.x>

Pischke, C. R., Sill, J., Steenbock, B., Siebels, R., Kolpatzik, K., & Zeeb, H. (2020). Gesundheitskompetenz und gesundheitliche Situation von Erzieher/innen. *Präv Gesundheitsf*, 16:81–87 <https://doi.org/10.1007/s11553-020-00779-9>

Sarıkaya, ö., & Görgülü, g. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlığı durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (63), 280-310.
<https://doi.org/10.21764/maeuefd.1031684>

Soykan, H. (2020). Sağlık okuryazarlığının sağlıklı yaşam biçimi davranışlarıyla ilişkisi. Yüksek Lisans tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Sukys, S., Trinkuniene, L., & Tilindiene, I. (2019). Subjective health literacy among school-aged children: First evidence from Lithuania. *International journal of environmental research and public health*, 16(18), 3397. <https://doi.org/10.3390/ijerph16183397>

Sørensen, K., Pelikan, J. M., Röthlin, F., Ganahl, K., Slonska, Z., Doyle, G., ... & Brand, H. (2015). Health literacy in Europe: comparative results of the European health literacy survey (HLS-EU). *The European journal of public health*, 25(6), 1053-1058.
<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv043>

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.) Pearson, Boston.

Yılmaz Güven, D., Bulut, H., & Öztürk, S. (2018). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sağlık Okuryazarlığı Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 400-409. <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i2.1511>

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1432489

BANÜSAD, 2024; 7(2), 1-22

Zarcadoolas, C., Pleasant, A., & Greer, D. S. (2006). *Advancing health literacy: A framework for understanding and action* (Vol. 17). John Wiley & Sons.

Zhang, N., Yang, S., & Jia, P. (2022). Cultivating resilience during the COVID-19 pandemic: A socioecological perspective. *Annual review of psychology*, 73, 575-598.
<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-030221-031857>

Wallen, N. E., & Fraenkel, J. R. (2013). *Educational research: A guide to the process*. Routledge.

Waller, T., & Davis, G. (Eds.). (2014). *An introduction to early childhood*. Sage.

World Health Organization. (2017). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 Agenda for Sustainable Development* (No. WHO/NMH/PND/17.8). World Health Organization.
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/359526/WHO-NMH-PND-17.8-eng.pdf?sequence=1>

World Health Organisation.(2022).Improving health literacy. Available from:
<https://www.who.int/activities/improvinghealth-literacy>. Accessed January 9, 2024

YENİ SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERDE YEŞİL TOPLAM FAKTÖR VERİMLİLİĞİ

Onur ÖZAYDIN¹

ÖZET

Enerji verimliliğinin arttırılması ve bu artış gerçekleŐirken çevrenin doğal yapısının da korunmasına yönelik yaklaşımlar son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Doğaya saygılı, sürdürülebilir politikalar geliştirilmesi pek çok ülkenin öncelikli hedefleri arasında yer almaya başlamıştır. Doğayı koruyan ve doğal kaynakların ileriki nesillere aktarımını amaçlayan güncel yaklaşımlar çerçevesinde bu çalışmada, 1992-2020 döneminde yeni sanayileşmiş (NICS) olarak adlandırılan 9 ülke için Malmquist Toplam Faktör Verimliliği endeksi hesaplamaları ile yeşil toplam faktör verimliliği hesaplanmıştır. Hesaplamalarda iki çıktı, üç girdiden oluşan üretim modeli esas alınarak yeni sanayileşmiş ülkeler hem verimli enerji kullanımı hem de karbon emisyonlarının azaltılması hedefleri bakımından karŐılaŐtırılmıŐtır. Bu amaçla ekonometrik bir model oluŐturulmuŐ ve konu ile ilgili bir takım analiz yapılmıştır. Elde edilen bulgular, söz konusu dönemde, örneklemedeki tüm ülkelerde yeşil toplam faktör verimliliğinin, çalışmaya konu olan dönemde ortalama olarak %2 azaldığını ve tek bir ülke dışında tüm ülkelerde yeşil toplam faktör verimliliğinde düşüş yaŐandđını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil toplam faktör verimliliği, Malmquist Endeks, Karbon Emisyonu

GREEN TOTAL FACTOR PRODUCTIVITY IN NEWLY INDUSTRIALIZED COUNTRIES

ABSTRACT

Approaches aimed at increasing energy efficiency and protecting the natural structure of the environment while this increase is realized have gained great importance in recent years. Developing sustainable policies that respect nature has become one of the priority goals of many countries. In this study, within the framework of current approaches that protect nature and aim to transfer natural resources to future generations, green total factor productivity was calculated with Malmquist Total Factor Productivity index calculations for 9 countries called newly industrialized (NICS) in the 1992-2020 period. In the calculations, based on the production model consisting of two outputs and three inputs, newly industrialized countries were compared in terms of both efficient energy use and carbon emissions reduction targets. For this purpose, an econometric model was created and some analyzes were made on the subject. The findings show that, in the said period, green total factor productivity in

¹ Dr., Bağımsız AraŐtırmacı, ozaydinonur@hotmail.com

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

all countries in the sample decreased by 2% on average in the period subject to the study, and there was a decrease in green total factor productivity in all countries except for one country.

Keywords: *Green total factor productivity, Malmquist Index, Carbon Emission*

1. GİRİŞ

Enerji verimliliği, günümüzde, sanayileşen birçok ülke için oldukça önemli bir olgu haline almaktadır. Milenyumdan sonra makroekonomik faaliyetlerin girdisi olarak ağırlıkla sermaye ve emeğin kullanımda olmasının yarattığı eksiklik fark edilerek enerji faktörü temel girdi haline almaya başlamıştır. Enerjiye duyulan ihtiyaç ve ortaya çıkan enerji bağımlılığı, zamanla alternatif ve yenilenebilir enerji olgularını ortaya koymuş ve enerji verimliliği kavramı önem kazanmıştır (Bozkaya, 2023: 304). Doğanın korunması ve kaynakların sonraki nesillere aktarımı adına sürdürülebilirliğin sağlanması adına, daha fazla kaynak tüketmek yerine mevcut kaynakların daha verimli kullanımının gerçekleştirilmesinin önceliklendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda enerji ihtiyacının karşılanmasında fosil yakıtlara alternatif olarak yenilenebilir enerji teknolojileri geliştirilmektedir ((Fei, vd., 2016: 166-167). Bahse konu olan teknoloji inovasyonlarının, karbon emisyonunu azaltmak suretiyle sürdürülebilirliğe katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Yeşil teknoloji olarak da adlandırılan inovasyonlar, enerji verimliliğini artırarak mevcut çevre kalitesini korumayı ve iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Şahbaz Kılınç, N. ve Kılınç, E., C., 2024: 4). En önemli faydasının, enerji maliyetlerini düşürmek ve enerji kaynaklarının daha verimli kullanımına olanak tanımak olduğu anlaşılan yeşil teknoloji inovasyonlarının, CO2 salınımının azaltılmasına ve düşük karbon ayak izi oluşumuna da yardımcı olduğu belirtilmektedir (Du ve Li, 2019: 240-241).

Enerji tüketimi, ileri teknolojik ilerlemelerin ve yeniliklerin yaşandığı bir çağda bile doğal kaynakların tükenmesini, iklim değişikliğini ve çevresel bozulmayı etkileyerek, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde en büyük endişe kaynaklarından biri olmuştur. Küresel enerji karışımı, teknolojik inovasyonlar, ticaretin serbestleşmesi ve kentleşme gibi faktörlerle hızla değişmektedir. Bu değişim, enerjinin kullanım şeklini, ekonominin büyüme biçimini ve çevrenin sürdürülebilirliğini büyük ölçüde etkilemektedir. Yeni sanayileşmiş ülkelerin (NICS), özellikle Çin ve Hindistan başta olmak üzere, sanayileşme sürecinde artan enerji ihtiyaçlarının, enerji kaynakları üzerindeki baskıyı ve karbon emisyonlarını artıracakları öngörülmektedir. Bu ülkelerdeki enerji tüketiminin sebeplerini anlamak ve sürdürülebilir enerji yönetim stratejileri geliştirmek son derece önemlidir. Yüksek enerji bağımlılığının, sosyal refah, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik ilerleme açısından önemli etkileri bulunmaktadır. Yeni sanayileşen ülkeler, sanayi sektörlerini hızlı bir şekilde canlandırmaktadırlar. Sanayi sektörü daha

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

fazla mal ve hizmet üretmek, dünyanın geri kalanıyla ticaret yapmak ve şehirleri sanayi merkezleri haline getirmek için daha fazla enerji tüketmektedir (Asghar, vd., 2024).

Yeni sanayileşen ülkelerdeki endüstriyel karbon emisyonları ve küresel iklim değişikliği politikaları, çevresel sürdürülebilirlik ve küresel iklim eylemi bağlamında büyük önem taşımaktadır. Genellikle hızlı sanayileşme ve ekonomik büyüme ile karakterize edilen bu ülkeler, karbon emisyonlarının ve çevre politikalarının gidişatının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeni sanayileşmiş ülkelerde genellikle hızlı sanayileşme yaşanmakta ve bu da karbon emisyonlarının artmasına neden olmaktadır. İmalat, enerji üretimi ve ulaşım gibi endüstriyel faaliyetler bu ülkelerdeki karbon emisyonlarına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Birçok yeni sanayileşmiş ülke, endüstriyel karbon emisyonlarını ele almakta ve iklim değişikliğini hafifletmek için politika ve düzenlemeler uygulamaktadır. Bu politikalar, emisyon azaltma hedeflerinin belirlenmesini, yenilenebilir enerjinin benimsenmesini teşvik etmeyi, endüstrilerde enerji verimliliğini artırmayı ve karbon fiyatlandırma mekanizmaları gibi uygulamaları içermektedir.

Daha temiz enerji kaynaklarına geçiş, birçok yeni sanayileşmiş ülkenin iklim politikasının temel odak noktası haline almıştır. Bu geçiş, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltmak ve enerji sektöründeki karbon emisyonlarını azaltmak için güneş, rüzgâr, hidroelektrik ve jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi hususlarını kapsamaktadır. Yeni sanayileşen ülkeler sera gazı emisyonlarını azaltmayı ve küresel iklim eylemine katkıda bulunmayı taahhüt ettikleri Paris Anlaşması gibi uluslararası iklim anlaşmalarının da birer parçası konumundadır. Bu ülkeler genellikle iklim değişikliğini azaltma ve uyum projelerini uygulamak için uluslararası kuruluşlardan destek ve finansman almaktadır. Yeni sanayileşen ülkeler ekonomik kalkınma ile çevresel sürdürülebilirliği dengeleme konusunda zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Çevresel etkileri en aza indirirken endüstriyel büyüme ve istihdam yaratma ihtiyacını karşılamaları gerekliliği birtakım kısıtlar oluşturmaktadır. Oluşturduğu kısıtlara rağmen bu durum aynı zamanda inovasyon, teknolojik ilerlemeler ve sürdürülebilir kalkınma uygulamaları için fırsatlar da sunmaktadır (Asghar, vd., 2024).

Yeşil teknoloji inovasyonlarının ayrıca enerji verimliliğini artırarak ülkeleri enerjide dışa bağımlılıktan kurtarması ve GSYH'nın büyümesine destek olması da beklenmektedir. GSYH düzeyinin aynı dönemdeki karbon emisyonlarına oranının karbon verimliliğini ifade ettiği düşünüldüğünde, bir ülkenin karbon verimliliğinin yüksek olması, o ülkeye ekonomik ve sosyal kalkınma açısından rekabet avantajı da sağlayacaktır (Wu, vd., 2024: 952). Karbon verimliliği, toplam faktör karbon verimliliği endeksi ile ölçülmekte ve enerji tasarrufu ile karbon emisyonu azaltımına bağlı toplam faktör verimliliğini göstermektedir. Karbon emisyonunun düşmesi, toplam faktör karbon verimliliğinin artması

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

anlamına gelmekte ve faktör girdisindeki azalma neticesinde enerji verimliliğinde artış sağlanarak beklenen çıktı düzeyini yükseltmektedir (Ohene-Asare ve Turkson, 2018: 94).

Bu çalışmada, yeni sanayileşen ülkelerde son yıllarda çevreye duyarlı üretim konusundaki gelişmelere ilişkin bir gösterge halini alan yeşil toplam faktör verimliliği hakkında bilgilendirme yapılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla NICS statüsünde bulunan ülkelerdeki enerji verimliliği Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi vasıtasıyla, 1992-2020 dönemi için 3 girdi 2 çıktıdan oluşan doğrusal programlamaya dayalı veri zarflama analizi yöntemiyle hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen verimlilik göstergeleri ülkeler ve ülke grubu düzeyinde dönemsel olarak değerlendirilmekte ve yeni sanayileşen ülkelerde yeşil faktör verimliliğindeki gelişmeler ortaya konmaktadır. Bu amaçla çalışmada takip eden başlıklarda yeşil faktör verimliliği ve enerji verimliliği ile ilgili önceki dönem çalışmaları incelenmekte, ardından yeşil faktör verimliliğinin ölçümünde kullanılan yöntem ele alınmaktadır. Bu başlıkları takiben yeni sanayileşen ülkelerde yeşil toplam faktör verimliliği endeksi bulguları sunulmakta ve sonuç kısmında bulgulara ilişkin değerlendirmeler verilmektedir.

2. LİTERATÜR

Toplam faktör enerji verimliliği, birim çıktı başına daha az enerji kullanımına olanak sağladığından, çevre kirliliğinin azaltılmasına ve sürdürülebilir çevre oluşumuna yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, enerji alanında sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinde ise yeşil inovasyon olarak adlandırılan doğa dostu yaklaşımların önemi her geçen gün artmaktadır. İlgili alan yazında, yeşil inovasyon düzeyinin yükselmesi ile enerji yoğunluğunun azaltılarak toplam enerji verimliliğinin ve toplam faktör karbon verimliliğinin artırılabilmesine yönelik bulgulara rastlanmaktadır. Çalışmaların çoğunun Çin ülkesi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin ise Çin'in 2000'li yılların başından itibaren Dünya'da karbon emisyonu en yüksek ülke (2024 yılı itibariyle toplam karbon emisyonunun %30,7) konumunda bulunması olduğu düşünülmektedir. Son yıllarda yapılan ilgili çalışmaların özeti aşağıda sunulmaktadır.

Zhang ve diğerleri tarafından (2011) yayımlanan çalışmada, 1980-2005 döneminde gelişmekte olan 23 ülkede enerji verimliliğinin araştırıldığı ve veri zarflama analizi (DEA) yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu yöntemin kullanılması ile toplam faktör çerçevesinin kesitsel ve dinamik veriler üzerindeki verimliliğin ölçülmesi amaçlanmış olduğu ayrıca toplam faktör enerji verimliliği ve enerji ihtiyaçlarındaki değişim eğilimlerinin ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Ampirik sonuçlar, Botswana, Meksika ve Panama'nın enerji verimliliği açısından en iyi performansı, Kenya, Sri Lanka, Suriye ve Filipinler'in ise tüm araştırma dönemi boyunca en kötü performansı gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yukarıda adı geçen yedi ülkenin, araştırmaya konu olan zaman zarfında, enerji

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

verimliliklerinde ortaya çıkan değişimin kayda değer düzeyden az olduğu, on bir ülkede enerji verimliliğinde sürekli düşüşler yaşandığı, beş ülkede de toplam faktör enerji verimliliğinde sürekli artış yaşandığı ifade edilmektedir. Enerji verimliliğinde sürekli artış yaşandığı görülen beş ülke arasında en hızlı artışın Çin’de yaşandığı belirtilmektedir. Çin’deki uygulamalar, etkili enerji politikalarının, enerji verimliliğinin artırılmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Lin ve Liu (2012), gerçekleştirdikleri çalışmada, Çin genelinde 1981-2009 yılları arasındaki dönemde, teknolojik gelişme, enerji tüketimi ve enerji verimliliği arasındaki ilişkiyi Malmquist veri zarflama analizi aracılığıyla tahmin etmeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgular, söz konusu dönem içerisinde teknolojik gelişmelerin, enerji tüketimini %50’den fazla arttırdığı sonucunu ortaya koymaktadır. Enerji tüketiminde meydana gelen artış ise daha fazla karbon emisyonu ve dolayısıyla düşük enerji verimliliği anlamını taşıdığından, enerji ihtiyacının fosil kaynaklardan ziyade sürdürülebilir, dönüştürülebilir (yeşil) kaynaklar ile karşılanmasının zorunluluk haline geldiği ifade edilmektedir. Bu durum ise yeşil inovasyonlar ile toplam faktör enerji ve toplam faktör karbon verimliliği arasındaki ilişkinin yüksek korelasyona sahip olduğunu düşündürmektedir.

Chen ve diğerlerinin 2016 yılında Çin’in farklı bölgelerindeki enerji verimliliğini analiz ettikleri çalışmada, 1999 – 2010 yılları arasındaki 11 yıllık süre zarfında, yeşil inovasyonların enerji yoğunluğuna etkilerini test etmişlerdir. Yöntem olarak panel eş bütünleşme ve nedensellik testleri kullanıldığı ve yeşil inovasyonun enerji yoğunluğu üzerinde negatif etkiye sahip olduğu ile aralarında iki yönlü nedensellik bulunduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Feng ve Wang tarafından (2017) yapılan çalışmada, Çin’e bağlı eyaletlerdeki farklı sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların 2000 – 2014 yılları arasındaki enerji verimliliklerini ve enerji tasarruf potansiyellerini veri zarflama yöntemi ile toplam faktör analizini yaparak ölçtükleri görülmektedir. Elde edilen bulgular, karbon emisyonu değerlerinde düşüş oldukça enerji verimliliğinin arttığını ve yeşil enerji dönüşümü politikalarının enerji tasarrufuna katkı sağladığını göstermektedir.

Guo ve diğerleri (2017) tarafından yayımlanan çalışmalarında, Çin’deki fosil yakıt karbon emisyonlarını OECD ülkeleri ile dinamik bir veri zarflama modeli ile karşılaştırarak genel olarak verimlilik uygulamalarının yıllar bazında değişimini ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışma neticesinde karbon salınımı ile verimlilik arasında ters orantılı bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Mardani ve diğerleri tarafından (2017), derleme olarak ortaya konulan çalışmanın temel amacının veri zarflama analizi modellerinin enerji verimliliği açısından gözden geçirilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu çalışmada, enerji verimliliği sorunlarının giderilmesinde dünya genelinde 2006 – 2015 yılları arasında uygulanan 144 bilimsel makale incelenerek farklı veri zarflama analizi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

modelleri gözden geçirilerek özetlemiştir. Seçilen makaleler yayınlanma yıllarına göre sınıflandırılmış, yazarların uyrukları, çalışmaların kapsamı, süreleri, uygulama alanları, çalışmaların amaçları, sonuçları ve çıktıları derlenmiştir. Ortak sonuç olarak, enerji verimliliği konusu ile ilgili veri zarflama analizi uygulamalarında girdiler ve çıktılar arasında enerjinin, üretim fonksiyonunda neredeyse hiç bulunmadığı veya elde edilmesinin son derece zor olduğu, enerjinin üretim fonksiyonuna dahil edilmesinin, enerji verimliliği konularında gelecekteki analizler için iyi bir değerlendirme aracı olma potansiyeli taşıdığı ortaya konulmuştur.

BRICS ülkeleri özelinde, 2005 – 2012 yılları arasını kapsayan dönem için, Santra (2017) tarafından ele alınan çalışmada, yeşil inovasyonların toplam faktör enerji ve toplam faktör karbon verimliliği üzerine etkileri analiz edilmiştir. Analizde havuzlanmış en küçük kareler panel yöntemi kullanıldığı görölmektedir. Yeşil inovasyonların, toplam faktör enerji ve toplam faktör karbon verimliliği üzerinde pozitif etkisi olduğu ayrıca karbon verimliliğinin kişi başi reel GSYH'ya olumlu etki ettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Yao ve diğerlerinin (2019), OECD ülkeleri özelinde 1965 – 2014 yılları arasındaki dönem kapsamında gerçekleştirdikleri çalışmada beşerî sermaye, bilgi teknolojileri ve yeşil teknoloji inovasyonlarının enerji tüketimi ile ilişkisini ele aldıkları görölmektedir. Elde edilen ampirik bulgular, yeşil inovasyonların enerji tüketimini azaltmak suretiyle toplam faktör enerji verimliliğinde kilit rol oynadığını göstermektedir.

Du ve Li tarafından (2019) yapılan çalışmada, gelişmiş ve gelişmekte olan 71 ülke bazında, 1992 – 2012 yılları arasını kapsayan yirmi yıllık dönemde yeşil inovasyonların toplam faktör karbon verimliliği üzerindeki etkilerini panel sabit etkili stokastik sınır modeli ile ölçmüşlerdir. Elde edilen bulgular, ülkelerin tamamında toplam faktör karbon verimliliği artışı olduğunu ancak yüksek gelir seviyesine sahip ülkelerde yeşil inovasyonların verimliliğe etkisinin daha yüksek olarak pozitif ayrıştığı sonucunu gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yu ve diğerleri tarafından (2019) gerçekleştirilen ve elektrik üretiminin endüstriyel kalkınma ve sürdürülebilir ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin analiz edildiği çalışmada, 2000–2018 döneminde elektrik üretiminde en fazla artış gösteren ülkeler olan Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika (BRICS) ülkelerindeki durum değerlendirilmiştir. Çalışmaya konu olan endüstriyel kalkınma ve sürdürülebilir ekonomik büyüme değişkenlerinin 1991–2018 dönemine ait yıllık verileri kullanılmış ve Vektör Oto Regresyon (VAR) metodolojisi kullanılarak üç farklı model oluşturulmuştur. Bulgular, BRICS ülkelerindeki elektrik üretiminin hem sanayi üretimine hem de sürdürülebilir ekonomik büyümeye olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla elektrik üretiminin arttırılmasının ve bu

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

amaçla yatırımcıların vergi avantajı, lokasyon odaklılık ve finansmanla teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öte yandan BRICS ülkelerinin elektrik üretimini artırırken bir yandan da doğayı korumak adına yenilenebilir enerji yatırımlarına ağırlık vermelerinin sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkıda bulunan bir etki yaratacağı ifade edilmektedir.

Wang ve Wang'ın (2020), Çin genelinde gerçekleştirdikleri çalışmada, yeşil inovasyonların toplam faktör enerji verimliliği üzerindeki etkisini test etmişlerdir. Statik ve dinamik panel veri analizi yöntemleri kullanılarak ölçüm yapılan çalışmada, yeşil inovasyonların, katma değer sağlama açısından sanayi yapısına ve karbon salınımı bakımından ulaşım altyapısına bağılı olarak toplam faktör enerji verimliliği üzerinde pozitif etkisi olduğunu, müdahaleci devlet yapısının ise yeşil inovasyonların etkisini kısıtlayarak reel kişi başına GSYH üzerinde negatif etkiye neden olduğunu tespit etmişlerdir.

Yu ve diğerleri tarafından (2022), yayımlanan çalışmada, 1990 – 2020 yılları arasını kapsayan dönemde, OECD ülkeleri üzerinde, enerji verimliliğinin artması sonucu enerji maliyetlerinin azalmasına bağılı olarak enerji talebinde ve enerji kaynaklarının kullanımında artış yaşanmasından dolayı kamu bütçesine tasarruf yerine ilave maliyet şeklinde yansıyan ve literatürde Jevons Paradoksu olarak ifade edilen durumu test etmişlerdir. Toplam faktör enerji verimliliği, enerji tüketimi, GSYİH, yeşil inovasyon ve doğrudan yabancı yatırımlar değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada, Jevons Paradoksunu destekler nitelikte sonuçlar ortaya konulduğu ayrıca yeşil inovasyonların enerji talebini düşüren özellikler taşıdığı anlaşılmıştır.

Khoshroo ve diğerleri tarafından (2022), İran'ın Fars kentinde tarım sektöründe faaliyet sürdüren 30 farklı çiftliğin toplam faktör karbon verimliliğini radyal olmayan veri zarflama analizi yöntemiyle test etmişlerdir. Arzu edilen çıktı olarak tarımsal ürün verimi, istenmeyen çıktı olarak da sera gazı emisyonu kullanılarak, her bir tarımsal üretim çiftliği adına karbon emisyonunun azaltılması değerlendirilmiştir. İnsan emeği, dizel yakıt, tohum ve gübre gibi diğer faktörlerle karşılaştırıldığında, en önemli bulgu, hedeflenen toplam enerji verimliliğine en yüksek katkıyı makinelerin sağladığıdır. Ayrıca bölgede tarımsal üretimde hedeflenen ortalama emisyonun, mevcut toplam emisyonu göre %7 daha az olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. YÖNTEM

Malmquist toplam faktör verimlilik endeksi, bir işletmenin veya ekonominin zaman içindeki üretim verimliliği değişimini ölçen bir yöntemdir. Bu endeks, iki dönem arasındaki verimlilik değişimini analiz ederek, teknolojik değişim ve teknik etkinlik değişimini ayrıştırarak hesaplanır. Genellikle çıktı odaklı ve girdi odaklı olmak üzere iki farklı şekilde ifade edilebilir. Çıktı odaklı verimlilik endeksi, belirli bir girdi seviyesinde maksimum çıktı arasındaki mesafeyi ölçerken, girdi odaklı verimlilik

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

endeksi ise belirli bir çıktı seviyesinde minimum girdi kullanımını gösterir. Malmquist endeksi, işletmelerin veya ekonominin genel verimlilik performansını analiz etmek ve zaman içindeki değişimleri anlamak için önemli bir araçtır. Malmquist toplam faktör verimlilik endeksi, doğrusal programlama kullanılarak girdi veya çıktı odaklı verimlilik değişimlerini ölçülebilir. Bu endeks, girdi ve çıktı odaklı olarak hesaplanabilir. Çıktı odaklı verimlilik endeksi, belirli bir girdi seviyesinde maksimum çıktı arasındaki mesafeyi gösterirken, girdi odaklı verimlilik endeksi, belirli bir çıktı seviyesinde minimum girdi kullanımını dikkate alır (Caves vd., 1982).

Çıktı odaklı Malmquist toplam faktör verimliliği endeksi denklem (1)'de ifade edilen uzaklık fonksiyonları kullanılarak ölçülebilir. Denklem (1)'de t dönemindeki girdiler, t+1 dönemindeki girdiler, t dönemindeki çıktılar ve t+1 dönemindeki çıktılar gösterilmektedir. Çıktı odaklı MTFP endeksi, iki çıktı odaklı MTFP endeksinin geometrik ortalamasını ifade eder. Bu endeksler sırasıyla t dönemi ve t+1 dönemi teknolojilerini kullanmaktadır. Endeks (x_{t+1}, y_{t+1}) üretim noktasının (x_t, y_t) üretim noktasına göre verimliliğini tanımlar.

$$m_o(y_{t+1}, x_{t+1}, y_t, x_t) = \left[\frac{d'_o(x_{t+1}, y_{t+1})}{d'_o(x_t, y_t)} \times \frac{d^{t+1}_o(x_{t+1}, y_{t+1})}{d^{t+1}_o(x_t, y_t)} \right]^{\frac{1}{2}} \quad (1)$$

Malmquist Toplam Faktör Verimliliği endeksi teknik etkinlik ve teknolojik değişmeyi gösterecek şekilde ifade edilebilmektedir. (Fare ve Grosskopf, 1992: 159; Fare, vd., 1997: 123). Dolayısıyla Malmquist Toplam Faktör Verimliliği endeksi denklem (2)'deki şekliyle t ve t+1 periyotları arasındaki teknik etkinliği ve teknolojik değişmeyi gösterecek şekilde yazılabilir. Denklem (2)'nin ilk kısmı t ve t+1 dönemleri arasındaki teknik etkinliği, ikinci kısmı ise t ve t+1 dönemlerindeki teknolojik değişmeyi göstermektedir.

$$m_o(y_{t+1}, x_{t+1}, y_t, x_t) = \frac{d'_o(x_{t+1}, y_{t+1})}{d'_o(x_t, y_t)} \times \left[\frac{d'_o(x_{t+1}, y_{t+1})}{d^{t+1}_o(x_{t+1}, y_{t+1})} \times \frac{d'_o(x_t, y_t)}{d^{t+1}_o(x_t, y_t)} \right]^{\frac{1}{2}} \quad (2)$$

Malmquist toplam faktör verimlilik endeksinin hesaplanmasında doğrusal programlama modelleri kullanılarak her karar birimi için gerekli mesafe fonksiyonları hesaplanmaktadır. Doğrusal programlama modelleri çözülerek her bir karar birimi için saf etkinlik değişimi (SED) ve ölçek etkinliği değişimi (ÖED), teknik etkinlik değişimi (TED), teknolojik değişim (TD) endeksleri elde edilmektedir. Malmquist toplam faktör verimliliği endeksi, denklem (2)'de ifade edildiği gibi, teknolojik değişim endeksi ile teknik etkinlikteki değişim endeksinin çarpımına eşittir. Toplam faktör verimliliği endeksi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

ve bileşenlerinin birden büyük olması toplam faktör verimliliğinde artışa, birden küçük olması ise faktör verimliliğinde azalmaya işaret etmektedir (Fare, vd., 1994: 71, Deliktaş, 2002: 270).

4. VERİ

Çalışmada girdi değişkeni olarak yeni sanayileşmiş ülkelere ilişkin sabit sermaye oluşumu, iş gücü, toplam enerji tüketimi, çıktı değişkeni olarak gayri safi yurt içi hasıla ve istenmeyen çıktı olarak CO2 emisyonu kullanılmıştır. Kullanılan değişkenlere ilişkin açıklamalar tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Girdi ve Çıktı Değişkenleri

Değişken Türü	Değişkenin Tanımı	Frekans	Kaynak
ÇIKTI	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (ABD Doları Cinsinden 2015 Sabit Fiyatlarıyla).	Yıllık	(WB, WDI)*
ÇIKTI (İstenmeyen Çıktı)	Karbondioksit Emisyonu	Yıllık	(WB, WDI)*
INPUT	Brüt Sermaye Oluşumu	Yıllık	(WB, WDI)*
INPUT	Toplam İş Gücü	Yıllık	(WB, WDI)*
INPUT	Toplam Enerji Tüketimi	Yıllık	(Enerdata)**

*(WB, WDI): Dünya Bankası, World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

** (Enerdata): World Energy & Climate Statistics – Yearbook, <https://yearbook.enerdata.net/total-energy/world-consumption-statistics.html>

5. BULGULAR

Bu çalışmada Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi ve bileşenleri yeni sanayileşmiş ülkeler (Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Malezya, Meksika, Güney Afrika, Tayland ve Türkiye) için 1991-2020 dönemine ilişkin yıllık veriler kullanılarak ölçülmektedir. Girdi değişkeni olarak brüt sermaye oluşumu, toplam işgücü ve toplam enerji tüketimi kullanılırken, çıktı değişkeni olarak gayri safi yurt içi hasıla ve CO2 emisyonu kullanılmaktadır. Malmquist endeks hesaplamalarında CO2 emisyonu istenmeyen çıktı olarak ele alındığından 1/CO2 şeklinde çıktı değişkeni olarak modele dahil edilmektedir.

Bu bölümde yeni sanayileşmiş ülkelerde grup ve ülke bazlı enerji verimliliği sonuçları değerlendirilmektedir. Malmquist Toplam Faktör Verimlilik Endeksi ve bileşenlerine ilişkin bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 2: Yeni Sanayileşmiş Ülkeler Grubu için 1992-2020 Dönemi Yeşil Toplam Faktör Verimliliği Endeksi ve Bileşenlerine İlişkin Bulgular

YIL	TED	%değişim	TD	%değişim	SED	%değişim	ÖED	%değişim	TFVD	%değişim
1992	0.955	-4.5%	1.007	0.7%	0.973	-2.7%	0.982	-1.8%	0.962	-3.8%

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

1993	1.081	8.1%	0.894	-10.6%	1.047	4.7%	1.033	3.3%	0.966	-3.4%
1994	0.924	-7.6%	1.049	4.9%	0.977	-2.3%	0.946	-5.4%	0.969	-3.1%
1995	1.032	3.2%	0.881	-11.9%	0.984	-1.6%	1.050	5.0%	0.909	-9.1%
1996	1.051	5.1%	0.943	-5.7%	1.025	2.5%	1.025	2.5%	0.991	-0.9%
1997	1.042	4.2%	0.944	-5.6%	1.031	3.1%	1.010	1.0%	0.983	-1.7%
1998	1.007	0.7%	1.186	18.6%	1.054	5.4%	0.956	-4.4%	1.195	19.5%
1999	0.948	-5.2%	1.048	4.8%	0.945	-5.5%	1.003	0.3%	0.993	-0.7%
2000	1.076	7.6%	0.905	-9.5%	1.037	3.7%	1.038	3.8%	0.974	-2.6%
2001	0.941	-5.9%	1.085	8.5%	0.972	-2.8%	0.968	-3.2%	1.020	2.0%
2002	0.924	-7.6%	1.053	5.3%	0.966	-3.4%	0.956	-4.4%	0.973	-2.7%
2003	0.925	-7.5%	0.956	-4.4%	0.959	-4.1%	0.965	-3.5%	0.884	-11.6%
2004	1.018	1.8%	0.905	-9.5%	1.002	0.2%	1.017	1.7%	0.921	-7.9%
2005	1.040	4.0%	0.899	-10.1%	1.018	1.8%	1.021	2.1%	0.935	-6.5%
2006	1.049	4.9%	0.890	-11.0%	1.004	0.4%	1.045	4.5%	0.933	-6.7%
2007	1.067	6.7%	0.846	-15.4%	1.050	5.0%	1.016	1.6%	0.903	-9.7%
2008	1.043	4.3%	0.885	-11.5%	1.017	1.7%	1.025	2.5%	0.923	-7.7%
2009	0.896	-10.4%	1.172	17.2%	0.959	-4.1%	0.935	-6.5%	1.050	5.0%
2010	1.047	4.7%	0.825	-17.5%	1.021	2.1%	1.025	2.5%	0.863	-13.7%
2011	1.006	0.6%	0.927	-7.3%	1.005	0.5%	1.002	0.2%	0.933	-6.7%
2012	0.995	-0.5%	1.006	0.6%	0.996	-0.4%	0.998	-0.2%	1.001	0.1%
2013	1.011	1.1%	1.011	1.1%	1.022	2.2%	0.989	-1.1%	1.021	2.1%
2014	1.000	0.0%	1.025	2.5%	1.003	0.3%	0.997	-0.3%	1.025	2.5%
2015	0.979	-2.1%	1.112	11.2%	0.995	-0.5%	0.984	-1.6%	1.089	8.9%
2016	0.994	-0.6%	1.050	5.0%	1.005	0.5%	0.989	-1.1%	1.044	4.4%
2017	0.991	-0.9%	0.971	-2.9%	0.987	-1.3%	1.005	0.5%	0.962	-3.8%
2018	0.976	-2.4%	1.012	1.2%	1.003	0.3%	0.973	-2.7%	0.987	-1.3%
2019	1.002	0.2%	1.024	2.4%	0.999	-0.1%	1.003	0.3%	1.026	2.6%
2020	0.996	-0.4%	1.060	6.0%	1.006	0.6%	0.990	-1.0%	1.056	5.6%
ORT	0.999	-0.10%	0.981	-1.9%	1.002	0.2%	0.998	-0.2%	0.980	-2.0%

Tablo 2’de yer alan yeşil toplam faktör verimliliği bulgularına göre yeni sanayileşen ülkelerde grup olarak yeşil toplam faktör verimliliği 1992-2020 döneminde ortalama %2 azalmıştır. Yeşil toplam faktör verimliliği endeksinin teknik etkinlik değişimi (TED) ve teknolojik değişim (TD) bileşenleri de sırasıyla %0,1 ve %1,9 azalış göstermiştir. Elde edilen bulgular son 30 yıllık periyotta hızlı ekonomik büyüme kaydeden yeni sanayileşen ülkelerin üretim sürecinde çevreye duyarlı üretim süreçleri ile ilgili daha fazla önlem almaları gerektiğini göstermektedir.

Tablo 3: Ülkelere Göre Yeşil Toplam Faktör Verimliliği Endeksi Bulguları

Brezilya	Çin	Hindistan	Endonezya	Malezya	Meksika	Güney Afrika	Tayland	Türkiye
----------	-----	-----------	-----------	---------	---------	--------------	---------	---------

YILLAR	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim	TFV Endeksi	%Değişim
1992	1.03	2.9	0.86	-13.7	0.91	-9.4	1.00	0.3	0.93	-7.4	0.97	-2.6	1.00	0.3	0.96	-3.6	1.01	0.5
1993	0.93	-7.1	0.82	-18.1	1.31	30.6	0.90	-10.4	0.85	-15.1	0.92	-8.1	1.09	8.9	0.96	-4.2	1.01	1.4
1994	0.97	-3.0	1.34	34.0	0.79	-21.4	0.91	-9.2	0.89	-11.5	1.00	-0.5	0.89	-11.3	0.94	-6.2	1.11	11.1
1995	0.99	-1.1	0.88	-12.1	0.88	-11.8	0.90	-9.9	0.85	-14.7	1.06	5.9	0.90	-10.4	0.95	-5.3	0.80	-19.7
1996	0.97	-2.7	0.97	-3.3	1.26	26.3	0.91	-9.5	0.88	-11.7	0.97	-2.8	1.14	13.6	0.90	-10.1	0.98	-2.5
1997	0.98	-2.0	1.04	3.7	0.87	-12.9	1.14	14.3	0.90	-10.5	0.95	-5.2	0.98	-2.5	1.04	3.7	0.99	-0.8
1998	0.99	-1.4	1.04	3.9	1.07	6.7	1.70	69.8	1.44	43.9	0.99	-1.2	1.08	7.5	1.86	86.2	0.94	-6.2
1999	1.16	16.1	1.04	4.1	0.87	-12.7	0.88	-11.8	1.00	-0.1	0.99	-1.0	1.08	7.9	0.94	-6.1	1.00	0.4
2000	0.96	-3.9	1.00	0.2	1.20	19.6	0.89	-10.8	0.80	-19.9	0.99	-0.8	1.06	6.0	0.95	-4.9	0.96	-3.7
2001	1.09	8.5	0.93	-6.7	0.88	-12.1	1.05	5.2	0.99	-0.7	0.99	-1.2	1.15	14.6	1.01	1.4	1.12	12.2
2002	1.10	10.4	0.98	-2.3	0.97	-3.2	0.90	-9.8	0.92	-8.0	0.98	-1.8	1.04	4.0	0.92	-7.7	0.96	-4.5
2003	0.98	-2.4	0.90	-9.9	0.90	-10.3	0.73	-27.2	0.94	-5.6	0.98	-1.8	0.74	-26.5	0.88	-12.5	0.97	-3.5
2004	0.91	-9.0	0.92	-8.2	0.86	-14.0	1.01	1.1	0.89	-11.3	0.99	-1.4	0.89	-11.0	0.83	-17.2	1.02	1.8
2005	0.90	-9.9	0.99	-1.2	0.92	-8.0	0.91	-9.5	0.92	-8.5	0.97	-2.8	1.00	-0.3	0.83	-16.8	1.00	-0.1
2006	0.90	-10.0	0.95	-5.3	0.91	-9.5	0.81	-19.1	0.91	-8.8	0.98	-2.0	0.98	-2.4	1.00	0.1	0.99	-1.3
2007	0.87	-12.6	0.87	-12.7	0.80	-20.4	0.91	-9.0	0.86	-14.5	0.98	-2.3	0.95	-5.3	0.93	-6.8	0.98	-2.1
2008	0.89	-10.6	0.82	-18.3	1.14	13.8	0.81	-19.1	0.92	-7.8	0.97	-3.3	0.98	-1.7	0.83	-16.8	0.99	-1.0
2009	1.09	8.9	0.93	-7.2	0.95	-5.2	0.90	-10.1	1.23	22.8	1.04	4.3	1.05	5.1	1.34	33.9	1.00	0.0
2010	0.91	-9.3	0.93	-7.3	0.87	-12.8	0.76	-24.2	0.74	-26.0	0.96	-4.3	0.92	-7.6	0.75	-25.2	0.98	-2.3
2011	1.00	-0.2	0.88	-11.7	0.97	-2.7	0.92	-8.4	0.92	-8.2	0.94	-5.6	0.88	-11.6	0.88	-11.7	1.01	1.0
2012	1.00	0.3	0.97	-3.4	1.08	8.2	1.01	0.6	0.92	-8.4	1.01	0.7	1.08	7.8	0.95	-5.0	1.01	1.1
2013	1.00	-0.5	0.96	-3.7	1.16	16.3	1.10	10.2	0.90	-10.3	1.01	1.3	1.06	5.9	0.98	-2.5	1.05	5.1
2014	1.00	-0.2	1.03	2.8	0.98	-2.3	1.01	1.2	0.97	-2.9	1.03	2.6	1.08	7.5	1.15	14.5	1.01	0.7
2015	1.25	24.5	1.07	7.2	1.11	11.1	1.08	8.2	1.05	5.0	1.06	6.3	1.09	8.8	1.08	8.2	1.03	2.5
2016	1.08	7.5	1.07	6.8	1.06	5.6	1.01	1.1	1.00	0.3	1.03	2.9	1.13	12.9	1.04	4.3	0.99	-1.5
2017	0.94	-6.1	1.02	2.4	0.90	-10.0	1.00	-0.4	1.01	0.5	1.01	1.2	0.90	-9.9	0.89	-10.9	1.00	0.4
2018	1.05	4.7	1.03	2.5	1.00	0.0	0.97	-3.3	0.94	-5.9	1.00	-0.1	0.98	-1.8	0.88	-12.2	1.06	5.8
2019	1.00	0.3	1.02	1.6	1.06	6.4	1.01	0.9	1.04	3.9	1.01	0.8	1.05	5.4	0.97	-2.9	1.07	7.1
2020	1.10	9.9	1.01	0.9	1.03	2.8	1.03	3.4	1.05	5.3	0.99	-1.1	1.29	29.3	1.03	2.9	1.00	-0.2
Ort%	-0.3%	0.997	-3.0%	0.970	-1.9%	0.981	-4.1%	0.959	-5.4%	0.946	-0.9%	0.991	0.9%	1.009	-2.6%	0.974	-0.1%	0.999

Yeni sanayileşen ülkelerde grup olarak yeşil toplam faktör verimliliğindeki olumsuz görünümün ülkeler özelinde farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için Tablo 3'te ülkelere göre yeşil toplam faktör verimliliği endeksi bulguları sunulmuştur. Bulgulara göre; 1992-2020 döneminde Güney Afrika dışındaki 8 yeni sanayileşen ülkede yeşil toplam faktör verimliliğinin azaldığı görülmektedir. Güney Afrika'da yeşil toplam faktör verimliliği diğer ülkelerin aksine 1992-2020 döneminde ortalama %0,9 artmıştır. İlgili dönemde yeşil toplam faktör verimliliğinde en yüksek azalış ortalama %5,4 oranında azalışla Malezya'da görülmektedir. Yeşil toplam faktör verimliliğindeki azalışa göre Malezya'yı %4,1

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

azalışla Endonezya, %3 azalışla Çin, %2,6 azalışla Tayland, %1,9 azalışla Hindistan, %0.9 azalışla Meksika, %0.3 azalışla Brezilya ve %0.1 azalışla Türkiye takip etmektedir.

6. SONUÇ

Yeşil Toplam Faktör Verimliliği, kaynak kullanımı, kirlilik ve emisyonlar gibi çevresel hususları dikkate alarak üretimde girdilerin ne ölçüde verimli kullanıldığını ifade eden bir ölçümdür. Bu çalışmada girdi değişkeni olarak brüt sermaye oluşumu, toplam işgücü ve toplam enerji tüketimi, çıktı değişkeni olarak gayri safi yurt içi hasıla ve CO2 emisyonu değerleri kullanılarak yeni sanayileşen ülkelerde yeşil toplam faktör verimliliği endeksi hesaplanmıştır. Endeks bulguları yeni sanayileşen ülkelerde yeşil toplam faktör verimliliğinin 1992-2020 döneminde ortalama olarak olumsuz bir görünüm sergilediğini göstermektedir. Bununla birlikte yeni sanayileşen ülkelerde incelenen 30 yıllık periyodun son on yılında yeşil toplam faktör verimliliğinde olumlu yönde değişim olduğu gözlenmektedir. Söz konusu olumlu değişimin altında yeşil dönüşüm süreçlerinin, son yıllarda dünya genelinde önem kazanmasının ve çoğu sektörde önceliklendirilmesinin yattığı düşünülmektedir. Tüm sektörlerde olduğu gibi enerji sektöründe de yakalanan olumlu ivmenin çeşitli politika destekleriyle içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılması da gerekmektedir.

Yeşil toplam faktör verimliliği ölçümü bir ekonominin veya endüstrinin çevresel etkiyi en aza indirirken çıktı üretme yeteneğini yansıtmaktadır. Yeni sanayileşmiş ülkeler, sürdürülebilir kalkınma yolları ararken genellikle yeşil TFV'lerini iyileştirme konusunda da politika oluşturma çabası içindedirler. Bu kapsamda enerji verimliliğini arttırmaya yönelik önlemler, yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla yararlanma ve döngüsel ekonomi uygulamaları başlıkları ön plana çıkmaktadır. Yeni sanayileşen ülkelerde de bu başlıklar kapsamında politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular da dikkate alındığında incelenen 30 yıllık periyodun son döneminde yeni sanayileşen ülkelerin çevreye duyarlı üretim süreçleri konusunda belirli ölçüde ilerleme sağladıkları görülse de enerji verimliliği ve çevreye duyarlı üretim süreçleri bakımından yeni sanayileşen ülkelerde daha fazla regülasyon ve yeniliğin hayata geçirilmesi gerektiği görülmektedir.

Çalışmaya konu olan ülkeler arasından nüfus yoğunluğu bakımından ayrışan Çin ve Hindistan'da yeşil dönüşüm ve verimliliğin artırılması hedefleri doğrultusunda enerji maliyetlerinde yaşanan düşüşün daha fazla enerji talebine ve dolayısıyla enerji kullanımına neden olduğu düşünülmektedir. Söz konusu düşüncenin Tablo 2'de ölçek etkinliği değişimi, teknik etkinlik değişimi ve teknolojik değişim bulgularına bağlı olarak ortaya atıldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Çalışmada ortaya konulan ilgili bulguların, Yu ve diğerlerinin 2022 çalışması ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Gerek nüfus yoğunluğuna gerekse endüstriyel üretim hacminin büyüklüğüne bağlı olarak enerjide yeşil dönüşüm

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

gerekliliği duyduğu anlaşılan Çin'in ulusal ve uluslararası çeşitli regölasyonlar ile kontrol altına alınması ve denetlenmesi gerektiği düşünölmektedir.

Araştırmada, toplam faktör enerji verimliliği ile pozitif ilişkili olduğu görölen tek değerin saf etkinlik değişimi olduğu Tablo 2'den anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, enerjinin üretimi ve geri dönüştürölmesi süreçlerinin toplam faktör enerji verimliliğinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilmektedir. Literatür taramasında araştırmada elde edilen söz konusu bulguya paralel bir şekilde Santra, 2017 ve Yu ve diğerleri, 2019 çalışmalarında da BRICS ölkeleri özelinde enerji üretim ve dönüştürme (toplam faktör karbon verimliliği) süreçlerinde gerçekleştirilen yeşil inovasyonların toplam faktör enerji verimliliğine pozitif katkıda bulunduğunun ortaya konulduğu görölmektedir.

Son olarak çalışmada elde edilen bulgular Türkiye açısından değerlendirilemeye çalışılacak olursa; Türkiye'nin son yıllarda, enerjiye oldukça fazla ihtiyaç duyan imalat sanayi başta olmak üzere hemen her sektörde yeşil inovasyonları sıkı bir biçimde takip ettiği ve toplam faktör enerji verimliliğini arttırma hususunda gerekli regölasyonları hayata geçirme çabası içerisinde olduğu görölmektedir. Çeşitli yasal düzenlemelere ilave olarak 2000'li yılların başından itibaren üretim faktörlerine dahil edilen teknolojinin içselleştirilmesinin gerektiği, bu amaçla eğitim politikalarının yeniden düzenlenerek gelecek nesillerin kalifiye edilmesi ile teknolojik dönüşümün sağlanabileceği ve yeşil toplam faktör verimliliğinin arttırılabileceği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Asghar, M., Ali, S., Hanif, M., Ullah, S. (2024) Energy Transition in Newly Industrialized Countries: A Policy Paradigm in the Perspective of Technological Innovation and Urbanization. *Sustainable Futures*, 100163.
- Barrage, L., ve Nordhaus, W. (2024) Policies, Projections, and the Social Cost of Carbon: Results From the DICE-2023 Model. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 121(13), e2312030121.
- Bozkaya, ř. (2023) G-7 Ölkelerinde Enerji Tüketimi ve Enerji Verimliliği İlişkisi: Jevons Paradoksu, Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 55, Denizli, ss. 303-314.
- Caves, D., W., Christensen, L., R., Erwin Diewert, W. (1982) The Economic Theory of Index Numbers and the Measurement of Input, Output and Productivity, *Econometrica*, Vol, 50(6), 1393 – 1414.
- Chen, Y., Han, B., ve Liu, W. (2016) Green Technology Innovation and Energy Intensity in China. *Natural Hazards*, 84, 317-332.
- Deliktaş, E. (2002) Türkiye Özel Sektör İmalat Sanayiinde Etkinlik ve Toplam Faktör Verimliliği Analizi, *ODTÜ Geleişme Dergisi*, 29(3-4), 247 – 284.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

- Du, K., ve Li, J. (2019) Towards a Green World: How Do Green Technology Innovations Affect Total-Factor Carbon Productivity. *Energy Policy*, 131, 240 – 250.
- Fare, R., ve Grosskopf, S. (1992) Malmquist Productivity Indexes and Fisher Ideal Indexes, *Economic Journal*, Royal Economic Society, 102(410), 158 – 160.
- Fare, R., Grosskopf, S., Norris, M., Zhang, Z. (1994) Productivity Growth, Technical Progress and Efficiency Change in Industrialized Countries, *American Economic Review*, 84(1), 66 – 83.
- Fare, R., Grosskopf, S., Knox Lovell, C.A., Grifell-Tatje, E., (1997) Biased Technical Change and Malmquist Productivity Index, *The Scandinavian Journal of Economics*, 99(1), 119 – 127.
- Fei, J., Wang, Y., Yang, Y., Chen, S., ve Zhi, Q. (2016) Towards Eco-City: The Role of Green Innovation. *Energy Procedia*, 104, 165-170.
- Feng, C., ve Wang, M., (2017) Analysis of Energy Efficiency and Energy Savings Potential in China's Provincial Industrial Sectors. *J. Clean. Prod.* 164, 1531-1541.
- Guo, X., Lu, C.-C., Lee, J.-H., ve Chiu, Y.-H., (2017) Applying the Dynamic DEA Model to Evaluate the Energy Efficiency of OECD Countries and China. *Energy* 134, 392e399.
- Khoshroo, A., Izadikhah, M., & Emrouznejad, A. (2022). Total Factor Energy Productivity Considering Undesirable Pollutant Outputs: A New Double Frontier Based Malmquist Productivity Index. *Energy*, 124819.
- Kwakwa, P., A. (2023) Climate Change Mitigation Role of Renewable Energy Consumption: Does Institutional Quality Matter in the Case of Reducing Africa's Carbon Dioxide Emissions?. *Journal of Environmental Management*, 342, 118234.
- Lin, B., ve Liu, X. (2012) Dilemma Between Economic Development and Energy Conservation: Energy Rebound Effect in China”, *Energy*, 45(1), 867-873
- Mardani, A., Zavadskas, E., K., Streimikiene, D., Jusoh, A., ve Khoshnoudi, M. (2017) A Comprehensive Review of Data Envelopment Analysis (DEA) Approach in Energy Efficiency. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 70, 1298-1322.
- Ohene-Asare, K., ve Turkson, C. (2019) Total-Factor Energy Efficiency and Productivity of ECOWAS States: A Slacks-Based Measure with Undesirable Outputs, *Journal of African Business*, 20:1, 91-111, DOI: 10.1080/15228916.2018.1480248.
- Santra, S. (2017) The Effect of Technological Innovation on Production-Based Energy and CO2 Emission Productivity: Evidence from BRICS Countries, *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*, 9(5), 503- 512.
- Şahbaz Kılınç, N., ve Kılınç, E., C. (2024) Yeşil İnovasyonun Enerji Verimliliğine Etkisi Üzerine Bir Panel Veri Analizi, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 10 (1): 1-22.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1471711

BANÜSAD, 2024; 7(2) 23-37

- Wang, H., ve Wang, M. (2020) Effects of Technological Innovation on Energy Efficiency in China: Evidence from Dynamic Panel of 284 Cities. *Science of the Total Environment*, 709: 1-32.
- Wu, Y., Shi, F., ve Wang, Y. (2024) Driving Impact of Digital Transformation on Total Factor Productivity of Corporations: The Mediating Effect of Green Technology Innovation, *Emerging Markets Finance and Trade*, 60:5, 950-966, DOI: 10.1080/1540496X.2023.2200882
- Yao Y., Ivanovski K., Inekwe J., ve Smyth R. (2019) Human Capital and Energy Consumption: Evidence from OECD Countries, *Energy Econ*, 84: 1-45.
- Yu, Z., Liu, W., Chen, L., Eti, S., Dinçer, H., & Yüksel, S. (2019). The Effects of Electricity Production on Industrial Development and Sustainable Economic Growth: A VAR Analysis for BRICS Countries. *Sustainability*, 11(21), 5895.
- Yu, Z., Ponce, P., Irshad, A. R., Tanveer, M., Ponce, K., ve Khan, A. R. (2022) Energy Efficiency and Jevons' Paradox in OECD Countries: Policy Implications Leading Toward Sustainable Development, *Journal of Petroleum Exploration and Production Technology* 12: 2967-2980
<https://doi.org/10.1007/s13202-022-01478-1>
- Zhang, X., P., Cheng, X., M., Yuan, J., H., ve Gao, X., J. (2011) Total Factor Energy Efficiency in Developing Countries. *Energy Policy*, 39 (2), 644 – 650.

**THE INFLUENCE OF SPIRITUAL LEADERSHIP ON JOB SATISFACTION, ETHICAL
BEHAVIOR, AND EMPLOYEE MOTIVATION**

Kübra PEMBEGÜL¹

Gülay MURAT EMİNOĞLU²

Meral ALÇI³

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the influence of Spiritual Leadership on Job Satisfaction, Ethical Behavior, and Employee Motivation. The study's respondents were employees staying in Istanbul, the most populous province of the Marmara Region in Turkey. Data was collected from the survey method. Totally 325 datasets were analyzed. The results showed that three dimensions of spiritual leadership, namely, vision, hope/faith, and altruistic love influence Job Satisfaction, Ethical Behavior, and Employee Motivation. This study offers valuable insights into the suitability of spiritual leadership in Turkey's unique socio-economic environment. This research enhances the understanding of leadership studies and provides practical insights for leadership development and organizational management in Turkish contexts by examining the connections between spiritual leadership and critical organizational outcomes.

Keywords: *Spiritual Leadership, Job Satisfaction, Ethical Behavior, Employee Motivation.*

**SİRİTÜEL LİDERLİĞİN İŞ TATMİNİ, ETİK DAVRANIŞ VE ÇALIŞAN MOTİVASYONU
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı SİRİTÜEL liderliğin İŞ Tatmini, Etik Davranış ve Çalışan Motivasyonu üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırmanın katılımcıları Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nin en kalabalık ili olan İstanbul'da ikamet eden çalıŐanlardan oluŐmuŐtur. Veriler anket toplama yöntemiyle toplanmıŐtur. Toplam

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gebze Teknik Üniversitesi, kpembegul@gtu.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, gulaymurat@gtu.edu.tr

³ Prof. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, emeral@gtu.edu.tr

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

325 veri seti analiz edilmiştir. Sonuçlar Spiritüel Liderliğin üç boyutunun, yani vizyon, umut/inanç ve fedakar sevginin İş Tatmini, Etik Davranış ve Çalışan Motivasyonunu etkilediğini gösterdi. Bu çalışma, Türkiye'nin benzersiz sosyo-ekonomik ortamında spiritüel liderliğin uygunluğuna ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır. Bu araştırma, spiritüel liderlik ile kritik örgütsel sonuçlar arasındaki bağlantıları inceleyerek liderlik çalışmalarının anlaşılmasını geliştirmekte ve Türkiye bağlamında liderlik gelişimi ve örgütsel yönetim için pratik bilgiler sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spiritüel Liderlik, İş Tatmini, Etik Davranış, Çalışan Motivasyonu

1. INTRODUCTION

In today's fast-paced world, the boundaries between work and personal life have become increasingly blurred for many individuals. With modern lifestyles heavily focused on professional commitments and work-related social activities, little time is often left for personal pursuits and spiritual fulfillment. Bauman (2001) argues that the growing bureaucratization of contemporary organizations exacerbates this issue, fostering a sense of exaggerated monotony, neglecting individuals' inner worlds, and disregarding their emotional well-being. Simultaneously, the relentless pace of technological advancement, globalization, and market competitiveness has normalized workplace pressure and anxiety, resulting in heightened fatigue, isolation, and stress among employees. This societal shift has prompted individuals to question the meaning of their existence and seek deeper fulfillment in their personal and professional lives. Furthermore, managers' diminishing display of love, empathy, and understanding toward their employees underscores the crucial need to address individuals' spiritual and emotional needs holistically and compassionately (Cacioppe, 2000). Spirituality remains a prominent topic in management discussions, especially regarding enhancing corporate reputation and competitive advantage (Chattopadhyay, 2010). In 2005, The Leadership Quarterly journal dedicated a special issue to spiritual leadership, aiming to stimulate and enrich conversations about spirituality in the workplace (Fry et al., 2009). The field of spirituality in the workplace, initially explored by Mitroff (2001) as referenced in Ivancevich et al. (2007), has been formally acknowledged by The Academy of Management as a subject of study. Following an analysis of 87 articles, Dent et al. (2005) observed a pattern of consistency in the effectiveness of spiritual values and leadership. Fry and Matherly (2006) propose that organizational transformation and development, aimed at optimizing performance, can lead to enhanced organizational effectiveness, a concept they refer to as spiritual leadership. According to Reave (2005), the prolonged retention of ideals can significantly impact spiritual values.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

Conventional leadership theories emphasize the intellectual and emotional dimensions of a leader's characteristics and actions (Chen & Li, 2013). In contrast, spiritual leadership emphasizes the spiritual facets of leadership by emphasizing the importance of thoughts, values, and well-being (Fry et al., 2005). Fry's (2003) findings underscore this sentiment, revealing that managers and leaders prioritize deeper meaning and fulfillment in their professional environments over mere monetary compensation and leisure pursuits. According to Fry (2003), spiritual leadership is based on an intrinsic motivation model that combines "altruistic love," "vision," and "hope/faith" to depict an effective leader. Fairholm (1996) argues that spiritual leaders play a crucial role in guiding followers to create compelling visions and missions, thereby enhancing organizational dedication and performance. While considerable research has investigated the positive impacts of spiritual leadership on organizational outcomes, a significant gap persists in its examination within the Turkish context. Considering Turkey's unique cultural and socio-economic dynamics shaping workplace environments, there exists a compelling need for empirical studies to explore the role of spiritual leadership in this setting. Consequently, this study aimed to fill this gap by examining the influence of spiritual leadership on job satisfaction, ethical behavior, and employee motivation within Turkish organizations. Specifically, the focus was on understanding how spiritual leadership practices contribute to fostering healthier and more sustainable work environments in Turkey.

2. LITERATURE REVIEW

2.1. Spiritual Leadership

"Spiritual" is derived from the Latin word "spiritus," meaning "spirit" or "breath" (Spirit, 2011). This word expresses the vitality or life force of a being (Anderson, 2000). The term "spiritual," as a derived form of this root word, is generally used as an adjective associated with spiritual, metaphysical, or ethereal matters (Sheldrake, 2012). Additionally, this term expresses abstract concepts such as one's inner world, spiritual experiences, or connection with universal energy (Fairholm, 1996). Como (2007) states, "Spirituality is the effort to explore the meaning and purpose of life and the quest to reach one's inner essence. Furthermore, Fry suggests that a spiritual leader can respond to their followers' quest for meaning in life and address their needs for acceptance and recognition. Employees who embrace this leadership approach perceive their work as significant and believe that their work adds meaning to others' lives (Baykal, 2018). This leadership approach emphasizes the individual's spiritual development and expects leaders to be sensitive to work-related needs and individuals' emotional, social, and spiritual needs. From this perspective, the spiritual leadership approach aims to complement missing elements by combining motivation, religious, ethical, and

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

value-focused perspectives while also striving to respond to followers' goals in the work environment (Chen & Yang, 2012).

Spiritual leadership is based on an intrinsic motivation model that combines "altruistic love," "vision," and "hope/faith" to depict an effective leader (Fry, 2003; Fry, Vitucci, & Cedillo, 2005). Vision is a powerful depiction of the future destination an organization or individual aspires to reach. A compelling vision resonates with many, sets the course and purpose for the team, embodies lofty aspirations, imbues work with significance, and fosters hope and faith (Daft & Lengel 1998; Nanus, 1992).

Hope/faith refers to the certainty of achieving desired outcomes and the belief that the organization's goal, vision, and purpose will be accomplished (Fry, 2003, Fry & Cohen, 2009). Hope and faith serve as cornerstones for the conviction that all organizational objectives, including the organizational vision and mission, will come to fruition (Fry, 2003). People who harbor hope or faith exhibit a clear understanding of their objectives, and the path to attain them, and demonstrate readiness to confront obstacles and persevere through challenges to accomplish their aims (MacArthur, 1998).

Altruistic love encompasses "a feeling of completeness, balance, and welfare fostered by care, consideration, and gratitude towards both oneself and others" (Fry, 2003). Numerous researches have highlighted the significance of altruistic affection as a fundamental value within organizational culture (Fry et al., 2011; Aydin & Ceylan, 2009; Fry, 2003).

2.2. Job Satisfaction

Job satisfaction is the level of satisfaction or inner contentment an employee feels towards their job (Yüksel, 2005). In other words, job satisfaction can be explained as people's emotional response to their current work conditions (Porter & Lawler, 1968). Many factors can influence an employee's job satisfaction and the attitude they display as a result of this satisfaction. Therefore, employers must understand these employee differences and adapt the work environment accordingly. Effective alignment between the employee and the work environment is crucial for maximizing job satisfaction (Taris & Feij, 2001). Job satisfaction is a critical factor because it is considered one of the primary reasons for individuals' decisions to leave their jobs (Sturges & Guest, 2001).

2.3. Ethical Behavior

Kaviya (2011) defines ethics as a discipline concerned with right and wrong, moral responsibility, and obligations. DeGeorge (1987) defines ethics as the exploration of rightness and wrongness. Ethical behavior refers to individuals making decisions and acting following fundamental values such as honesty,

respect, justice, and responsibility. It is often defined as acceptable or unacceptable conduct (Beauchamp & Bowie, 2000). Therefore, ethical behavior is guided by rules, standards, codes, or principles that provide guidance for moral correctness and integrity in specific situations (Lewis, 1985). Ethical behavior is also of vital importance within the organization. Particularly, the ethical conduct exhibited by leaders significantly impacts individuals (Posner & Schmidt, 1984). Moreover, ethical behavior fosters positive employee relationships and provides a significant advantage in establishing positive relationships with customers, business partners, and shareholders (Sopo, 2008). Organizations should ensure that employees understand the importance of ethical behavior and take responsibility for their actions; this can lead to a culture of trust that fosters increased productivity, enhanced employee morale, and stronger customer relationships (Shahid, 2020).

2.4. Employee Motivation

Motivation is defined as the force that drives an individual to take action to achieve a specific goal (Genç, 2004). On the other hand, employee motivation expresses the willingness, energy, and effort individuals put into their jobs and tasks. Additionally, employee motivation is a policy applied by leaders in organizations to enhance the effective management of personnel (Abbah, 2014). This is because leaders who foster employee motivation have been found to encounter outcomes such as productivity, performance, and persistence (Grant, 2008). Wiley (1997) emphasized that employers need to understand what motivates their employees to achieve long-term success in a business, as this understanding is crucial for increasing productivity. Consequently, employee motivation is a critical factor that shapes the success of an organization (Suzuki, 2021). It is inevitable for businesses, leaders, and managers to develop effective strategies to motivate employees to gain a competitive advantage and achieve sustainable success (Pfeffer, 1994). Employee motivation not only impacts individual performance but also deeply influences the overall culture and performance of the organization (Egan et al., 2004). In this context, research and developed strategies can contribute to businesses reaching a more effective, fair, and sustainable management approach (Bocken et al., 2014).

3. HYPOTHESES DEVELOPMENT

3.1. The Relationship Between Spiritual Leadership and Job Satisfaction

According to Yusof (2011), leaders can emphasize the importance of finding meaning and purpose in one's occupation. By establishing a connection between employees and a broader purpose or goal, they facilitate the development of a profound feeling of fulfillment and happiness in their respective positions

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

(Yusof, 2011). Spiritual leaders advocate for virtues such as honesty, understanding, and kindness. The feeling of belongingness nurtures job happiness by cultivating favorable connections and camaraderie among colleagues (Djaelani et al., 2021). According to Yusof and Mohamad (2014), spiritual leaders place high importance on fostering their employees' growth and promoting their professional advancement and personal development (Indrajaya et al., 2019). Job satisfaction is enhanced when individual values coincide with those of the business and is more likely to be experienced by employees who perceive alignment between their views and their organization's purpose, vision, and values (Indrajaya et al., 2019). Spiritual leaders can assist employees in attaining enhanced equilibrium and contentment in both their work and personal lives (Indrajaya et al., 2019).

Spiritual leadership can be characterized by its dimensions of vision, hope/faith, and altruistic love, which enhances employee job satisfaction through several mechanisms (Chen & Yang, 2012; Yang et al., 2019). This meaningful work environment cultivates feelings of value and purpose among employees, leading to increased job satisfaction (Lavy & Bocker, 2018; Lee & Lee, 2019). Secondly, the supportive behaviors and guidance provided by spiritual leaders create a caring workplace atmosphere, boosting employees' self-efficacy and satisfaction (Chen & Li, 2013; Rigotti et al., 2020). Asrun, Salim, and Thoyip (2012) surveyed 152 municipal officials in Kendari, Indonesia, to explore the relationship between spiritual leadership and job satisfaction. The research revealed that spiritual leadership has a positive effect on job satisfaction. Masouleh et al. (2013) conducted a survey study with 234 employees to determine this relationship, and their research revealed a positive and significant relationship between spiritual leadership and job satisfaction. Based on this information, our hypotheses are as follows:

H1a: The vision dimension of spiritual leadership is positively related to employee job satisfaction.

H1b: The hope dimension of spiritual leadership is positively related to employee job satisfaction.

H1c: The altruistic love dimension of spiritual leadership is positively related to employee job satisfaction.

3.2. The Relationship Between Spiritual Leadership and Ethical Behavior

Previous studies have demonstrated leaders' critical role in establishing an ethical environment (Dickson et al., 2001; Schminke et al., 2005; Mayer et al., 2009). According to Pio and Lengkong (2020), there is a relationship between spiritual leadership and ethical conduct, as spiritual leadership prioritizes core values such as integrity, compassion, empathy, and service to others, which provide the basis for ethical behavior (Pio & Lengkong, 2020). Spiritual leaders also give priority to ideals that are by ethical standards, including honesty, justice, and respect for others. Exemplifying these principles via their actions and choices

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

provides a distinct model for their followers to emulate (Pio & Lengkong, 2020). According to Zhu et al. (2022), spiritual leadership motivates and directs their adherents to behave morally by exemplifying moral fortitude and steadfastness in their conduct, which encourages team members to contemplate the ethical ramifications of their acts and make decisions that follow their principles. This emphasis leads individuals to contemplate the ethical ramifications of their actions on others and make choices that emphasize the collective benefit over personal gain and facilitate the personal maturation and advancement of their adherents, encompassing the cultivation of ethical principles (Pio et al., 2020). For example, Pio and Lengkong (2020) conducted with 150 employees working in a private hospital to investigate the impact of spiritual leadership on ethical behavior. The results revealed that spiritual leadership has a significant influence on ethical behavior. The dimensions of spiritual leadership - vision, hope/faith, and altruistic love - exert significant influence on the ethical behavior of employees within organizations. Firstly, the dimension of vision involves leaders articulating a compelling and meaningful direction for the organization, grounded in ethical principles (Grandy & Sliwa, 2017). When leaders effectively communicate a vision that aligns with ethical values, it provides employees with a clear understanding of the organization's purpose and fosters a sense of commitment to ethical conduct in achieving shared goals (Grojean et al., 2004). Secondly, hope and faith, as dimensions of spiritual leadership, play a crucial role in sustaining ethical behavior (Samul, 2019). Finally, altruistic love is another dimension of spiritual leadership that significantly influences ethical behavior (Chen & Yang, 2012). Leaders who demonstrate genuine care and concern for the well-being of their employees create a supportive and compassionate organizational culture (Arghode et al., 2022). These dimensions of spiritual leadership collectively contribute to the cultivation of an ethical organizational climate characterized by shared purpose, resilience, and compassion (Fry, 2003).

Based on this information, our hypotheses are as follows:

H2a: The vision dimension of spiritual leadership is positively related to employee ethical behavior.

H2b: The hope dimension of spiritual leadership is positively related to employee ethical behavior.

H2c: The altruistic love dimension of spiritual leadership is positively related to employee ethical behavior.

3.3. The Relationship Between Spiritual Leadership and Employee Motivation

Spiritual leadership is a management style that incorporates spiritual ideas and concepts into the activities and relationships of an organization (Chen et al., 2019). This approach surpasses conventional leadership techniques by significantly emphasizing cultivating a sense of significance, intention, and interdependence among individuals inside the organizations. According to Wang et al. (2019), Spiritual

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

leaders motivate and enable their team members to strive for loftier principles and make meaningful contributions, cultivating an environment of confidence, cooperation, and individual growth and placing utmost importance on the welfare and development of their followers, urging them to synchronize their behaviors with fundamental principles such as honesty, understanding, sympathy, and altruism. Spiritual leaders also strive to establish a work atmosphere that nurtures the spirit, boosts employee engagement, and encourages overall success, using their actions and counsel as a model (Chen et al., 2019). Spiritual principles also highlight the significance of a transcendent purpose or significance in one's professional endeavors (Afsar, Badir, & Kiani, 2016). So, when employees have a sense of connection to a cause beyond mere financial compensation, their motivation to exert their utmost efforts to accomplish organizational objectives is heightened (Afsarvet et al., 2016).

When leaders exemplify and advocate for these principles, employees are more inclined to experience a feeling of congruence with their convictions and motivations, resulting in heightened involvement and dedication to their tasks (Afsarvet et al., 2016). According to Krishnakumar et al. (2015), spiritual leaders often establish a motivational and all-encompassing work atmosphere that fosters a sense of worth and recognition among employees as unique persons. This feeling of belonging cultivates trust and cooperation, enhancing motivation and productivity (Krishnakumar et al., 2015). In their study, Shi et al. (2018) asserted that spiritual leadership plays a significant role in employee motivation. Spiritual leadership, consisting of vision, hope/faith, and altruistic love dimensions, plays a crucial role in enhancing employee motivation within organizational contexts. Firstly, vision involves leaders articulating a clear and compelling direction for the organization, which gives employees a sense of purpose and direction in their work (Abbas & Asghar, 2010). Secondly, the hope/faith dimension entails fostering optimism and resilience among employees, even in the face of challenges or setbacks (Sweeney & Fry, 2012). Leaders who instill hope and faith create an environment where employees believe in their ability to overcome obstacles and achieve success (Fullan, 2011). This optimism fuels employee motivation by encouraging them to persist in their efforts and maintain a positive outlook on their work (Locke & Latham, 1990). Lastly, the altruistic love dimension emphasizes leaders' genuine care and concern for the well-being of their employees (Zachary, 2013). When leaders demonstrate compassion and support, employees feel valued and appreciated, leading to increased motivation and engagement (Decuyper & Schaufeli, 2020). This dimension fosters employees' sense of belonging and camaraderie, further enhancing their motivation to contribute to the organization's success (Shahid & Azhar, 2013). These powerful motivators inspire employees to perform at their best and contribute positively to organizational goals.

Based on this information, our hypotheses are as follows:

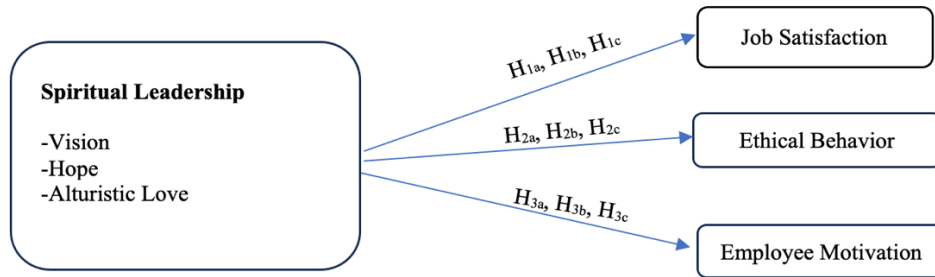
H3a: The vision dimension of spiritual leadership is positively related to employee motivation.

H3b: The hope dimension of spiritual leadership is positively related to employee motivation.

H3c: The altruistic love dimension of spiritual leadership is positively related to employee motivation.

Based on the hypotheses, our research model is presented in Figure 1.

Figure 1. Research Model

4. METHODOLOGY

4.1. Sampling and Measures

We used multi-item scales from previous studies to test our hypotheses. We used a 5-point Likert scale ranging from "strongly disagree" (1) to "strongly agree" (5). For the "spiritual leadership", we used Fry et al.'s (2005) scale, which consists of 3 dimensions and a total of 17 questions. For "job satisfaction", we used Schwepker's (2001) one-dimensional scale consisting of 3 questions. For the "employee motivation", we used Kuvaas's (2006) one-dimensional scale consisting of 6 questions. And finally, for the

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

"ethical behavior", the 10-question "normative ethical behavior" dimension of the scale adapted by Halbasi et al. (2021) was used.

The data was collected from Istanbul, the most populous province of the Marmara Region, where the industry is most developed in Turkey. Data was collected from the survey method. Participants were selected voluntarily. Additionally, participants were informed that there were no right or wrong answers to the questions and that all answers would remain anonymous. There are 325 participants in our study. 58.2% of the participants are men and 41.8% are women. 49.2% of the participants are between the ages of 31-40, and 31.1% are between the ages of 20-30. So, we can say that most of our participants are young people. 51.7% of the participants have a bachelor's degree, 32.3% have a master's degree, 10.8% have an associate degree, and 5.2% have a doctorate degree. It can be stated that the education levels of the participants were mostly high. 77.5% of these people work in the private sector. 41.8% have been working between 0-5 years, and 28% have been working between 6-10 years. 19.4% of the participants work in the procurement department, 12% in the production department, 9.5% in the research & development department, 8.6% in the finance department, and 8.3% in the human resources department. The remaining participants also work in various other departments. Considering the sectors of the organizations where the participants work, 23.1% operate in the manufacturing sector, 10.8% in the education sector, 10.2% in the healthcare sector, 9.8% in the IT sector, and the remaining in various other sectors such as finance, law and consultancy, and sales.

4.2. Measurement reliability and validity

Before testing the hypotheses, validity and reliability analyses of the measurement were performed. We examined the standardized loadings of the question items on the corresponding variables to evaluate the convergent validity. For this, confirmatory factor analysis was carried out via the Smart PLS- 3 statistical software program. We removed from the analysis any questions having a factor loading of less than 0.70 (Hair, 2014). The final factor analysis is presented in Table 1.

Table 1. Factor Analysis Results

Items	Factor Loadings					
	1	2	3	4	5	6
SLA1	.962					
SLA2	.961					
SLA3	.959					
SLA4	.971					
SLA5	.924					
SLA6	.960					

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

SLA7	.967					
ET1		.868				
ET2		.879				
ET3		.849				
ET4		.898				
ET6		.893				
ET7		.930				
ET8		.935				
ET9		.864				
ET10		.898				
SLH1			.921			
SLH2			.941			
SLH3			.928			
SLH4			.933			
SLH5			.961			
MOT1				.924		
MOT2				.911		
MOT3				.855		
MOT4				.916		
MOT5				.943		
MOT6				.914		
SLV1					.907	
SLV2					.946	
SLV3					.920	
SLV4					.916	
SLV5					.818	
JS1						.932
JS2						.919
JS3						.934

SLA: Spiritual Leadership-Alturistic Love, ET: Ethical Behavior, SLH: Spiritual Leadership-Hope, MOT: Motivation, SLV: Spiritual Leadership-Vision, JS: Job Satisfaction

The square root of AVEs is compared with inter-construct correlations using the Fornell-Larcker (1981) criterion to determine discriminant validity. It was determined that the AVEs' square roots are greater than their corresponding correlations. The results obtained are shown in Table 2.

Table 2. Discriminant Validity Results

	SLA	ET	SLH	JS	MOT	SLV
SLA	0.958					
ET	0.747	0.891				
SLH	0.851	0.749	0.937			
JS	0.830	0.772	0.829	0.928		
MOT	0.735	0.687	0.762	0.863	0.911	
SLV	0.859	0.757	0.914	0.820	0.751	0.903

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

SLA: Spiritual Leadership-Alturistic Love, ET: Ethical Behavior, SLH: Spiritual Leadership-Hope, MOT: Motivation, SLV: Spiritual Leadership-Vision, JS: Job Satisfaction

---

Additionally, we determined that, by Fornell and Larcker's (1981) recommendations, all composite reliability (CR) and average variance extracted (AVE) values in our research were higher than the cutoffs of 0.70 and 0.50, respectively. Also, we confirmed that all of the variables' Cronbach alpha values are acceptable and in excess of the suggested value of 0.70 (Nunnaly, 1978). Reliability results are presented in Table 3.

Table 3. Reliability Results

	Cronbach's Alpha	Composite Reliability	Average Variance Extracted (AVE)
SLA	.985	.987	.917
ET	.967	.972	.793
SLH	.965	.973	.878
JS	.920	.949	.862
MOT	.959	.967	.830
SLV	.942	.956	.815

SLA: Spiritual Leadership-Alturistic Love, ET: Ethical Behavior, SLH: Spiritual Leadership-Hope, MOT: Motivation, SLV: Spiritual Leadership-Vision, JS: Job Satisfaction

---

In Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM), the F Square effect size is used to measure the impact of a specific predictor variable on the endogenous (dependent) variable. The value indicates how much the R^2 value of the endogenous latent variable increases when a particular exogenous (independent) variable is included in the model. Table 4 indicates that all the F-squared sizes are more than 0.35 indicating large effects (Cohen, 1988).

Table 4. F Square Values

	Ethical Behavior	Job Satisfaction	Motivation
Altruistic Love	0.361	0.392	0.384
Faith	0.395	0.362	0.351
Vision	0.397	0.386	0.353

Table 5 shows the values for R Square and Q Square. Square statistics explains the variance in the endogenous variable explained by the exogenous variables. According to the results, the Q square values are all above 0 indicating that the model has predictive relevance (Chin, 1998). Moreover, The R Square values are all above 0.75 which is acceptable (Hair, Ringle & Sarstedt, 2013).

Table 5. R Square and Q Square Values

	R Square	Q Square
Ethical Behavior	0.762	0.449
Job Satisfaction	0.785	0.606
Motivation	0.761	0.470

4.3. Hypotheses Testing

Using PLS-SEM, research hypotheses were examined. Hypothesis testing results are presented in Table 4. According to the results, "Spiritual Leadership-Altruistic Love" positively related to "Ethical Behavior" ($\beta=.314$; $p<0.05$), "Job Satisfaction" ($\beta=.397$; $p<0.05$), and "Motivation" ($\beta=.253$; $p<0.05$). Secondly, "Spiritual Leadership-Hope" is positively related to "Ethical Behavior" ($\beta=.220$; $p<0.05$), "Job Satisfaction" ($\beta=.322$; $p<0.05$) and "Motivation" ($\beta=.354$; $p<0.05$). Finally, "Spiritual Leadership-Vision" is positively related to "Ethical Behavior" ($\beta=.287$; $p<0.05$), "Job Satisfaction" ($\beta=.185$; $p<0.05$), and "Motivation" ($\beta=.209$; $p<0.05$). According to these results; **H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{2a}, H_{2b}, H_{2c}, H_{3a}, H_{3b}, H_{3c}** are supported.

Table 4. Hypotheses Testing

Path	Effect	t-value	p-value
SLA → ET	.314	4.481	.000
SLA → JS	.397	5.517	.000
SLA → MOT	.253	2.814	.005
SLH → ET	.220	2.098	.036
SLH → JS	.322	4.252	.000
SLH → MOT	.354	3.666	.000
SLV → ET	.287	2.567	.011
SLV → JS	.185	2.223	.027
SLV → MOT	.209	2.353	.019

Various metrics were investigated for the assessment of the structural model. First, the model's fit was evaluated using the standardized root mean square residual (SRMR). The SRMR value was 0.065, which is less than the PLS path models' cut-off value of 0.080 (Henseler, 2016). This result validated the model fit. The Normed Fit Index (NFI) value was 0.973, representing an acceptable fit (Lohmöller, 1989).

5. CONCLUSION AND DISCUSSION

5.1. Theoretical Contributions

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: *10.38120/banusad.148891*

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

This study investigated the impact of the Spiritual Leadership approach, emerging as a new leadership model for managers, on job satisfaction, ethical behavior, and employee motivation. The research findings indicate that the sub-dimensions of Spiritual Leadership, namely vision, hope/faith, and altruistic love positively influence job satisfaction. These findings are consistent with studies conducted by Pio (2022) on the nursing staff of a private hospital in North Sulawesi, Indonesia, and by Abdizadeh et al. (2014) in the healthcare sector in Iran, which identified a positive relationship between the dimensions of spiritual leadership and job satisfaction. Another research outcome indicates that the vision, hope/faith, and altruistic love dimensions of spiritual leadership positively influence ethical behavior. The findings of the study are aligned with research conducted by Pio & Lengkong (2020) on employees of private hospitals in Indonesia, and by Ilham et al. (2022) on all faculty members of private Islamic universities in Sulawesi IX region, which found a positive relationship between the dimensions of spiritual leadership and ethical behavior. Studies by Zhu et al. (2022) on manufacturing companies in China and by Iqbal et al. (2021) on employees of private banks in Karachi, Pakistan, demonstrate a positive relationship between the dimensions of spiritual leadership and employee motivation. Additionally, complementing these findings, the study by Utami et al. (2022) revealed that the vision dimension does not significantly impact employee motivation.

5.2. Practical Implications

The results of this study suggest that spiritual leadership has the potential to be involved in the management paradigm in today's environment, particularly for Turkish managers or leadership. First, leaders should recognize the significance of spiritual principles such as vision, hope/faith, and altruistic love in influencing organizational outcomes. These principles can be incorporated into their leadership practices and may enhance job satisfaction, promote ethical behavior, and increase employee motivation.

Second, organizations should cultivate a collective vision aligning with their employees' intrinsic values and aspirations, ensuring congruence with organizational objectives and fostering a heightened sense of purpose and direction. This, in turn, positively influences job satisfaction and commitment. Third, spiritual leadership emphasizes ethical conduct and integrity in all aspects of organizational life. Managers may encourage ethical behavior by setting clear expectations, providing ethics training, and leading by example. Establishing an integrity-driven culture fosters employee engagement, strengthens trust, and contributes to organizational success. Fourth, managers in Turkey should make an effort to create a workplace that allows workers to find meaning and purpose in their jobs. Employee motivation and work happiness may rise when personal development, autonomy, and recognition chances are provided; this could eventually boost job satisfaction.

5.3. Limitations and Future Research Recommendations

Like all research, this study has some limitations. Firstly, the fact that the research was conducted in Istanbul is a limitation. It is possible to obtain different results with studies conducted in various cities or countries. Therefore, future researchers can increase the generalizability of the results of this research by conducting studies in other cities and countries. Another limitation of the study is that it only included white-collar workers. However, these issues may be important to all organizations and employees. So, it may be recommended that these issues be studied on blue-collar employees. The research's reliance on data collected from multiple sectors may pose another limitation. It is possible to obtain different results in studies focusing on a single sector. The utilization of online survey methodology for data collection in this study also constitutes a limitation. Moreover, researchers could explore the enduring effects of spiritual leadership on ethical behavior, employee motivation, and job satisfaction, offering valuable insights into their long-term stability and sustainability by conducting longitudinal studies.

REFERENCES

- Abbah M.T. (2014). Employee Motivation: The Key to Effective Organizational Management in Nigeria. *OSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*. Volume 16, Issue 4. Ver. I (Apr. 2014), PP 01-08 www.iosrjournals.org
- Abbas, W., & Asghar, I. (2010). The role of leadership in organizational change: relating the successful organizational change with visionary and innovative leadership.
- Abdelzاهر, D., Latheef, Z., & Abdelzاهر, A. (2017). Recovering from conflict and uncertainty post Arab Spring: A model leveraging employees' spiritual values. *International Journal of Conflict Management*, 28(2), 222-244.
- Abdizadeh, M., Khiabani, M. M., & Baroto, M. B. (2014). Testing the Re relationship between Spiritual Leadership and Job Satisfaction in the Iranian Healthcare Industry. *European Journal of Scientific Research*, 123(2), 203-218.
- Afsar, B., Badir, Y., & Kiani, U. S. (2016). Linking spiritual leadership and employee pro-environmental behavior: The influence of workplace spirituality, intrinsic motivation, and environmental passion. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 79-88.
- Afsar, B., Maqsoom, A., Shahjehan, A., Afridi, S.A., Nawaz, A., & Fazliani, H. (2019) Responsible leadership and employee's proenviron- mental behavior: The role of organizational commitment, green shared vision, and internal environmental locus of control. *Corp. Soc. Responsib. Environ. Manag.* 2019, 27, 297–312
- Al Halbusi, H., Williams, K.A., Ramayah, T., Aldieri, L. & Vinci, C.P. (2021). "Linking ethical leadership and ethical climate to employees' ethical behavior: the moderating role of person-organization fit", *Personnel Review*, Vol. 50 No. 1, pp. 159- 185. <https://doi.org/10.1108/PR-09-2019-0522>
- Anderson, P. (2000). "This Place Hurts My Spirit!" *Journal for Quality and Participation*, 23(4), 16-17.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

- Andrews, K. R., (1989). Ethics in Practice. Harvard Business Review, Sept.-Oct., pp. 99-104.
- Arghode, V., Lathan, A., Alagaraja, M., Rajaram, K., & McLean, G. N. (2022). Empathic organizational culture and leadership: conceptualizing the framework. European Journal of Training and Development, 46(1/2), 239-256.
- Asrun, Zain, D., Salim, U., & Thoyib, A. (2012). Spiritual Leadership: The Influence Due to Workplace Spirituality, Satisfaction, and Deviant Behavior (Case Study at City Government of Kendari). Journal of Basic and Applied Scientific Research, 2(12), 11978–11983.
- Aydin, B., & Ceylan, A. (2009). A research analysis on employee satisfaction in terms of organizational culture and spiritual leadership. International Journal of Business and Management, 4(3), 159. <http://dx.doi.org/10.5539/ijbm.v4n3p159>
- Bauman, Z. (2001). Identity in the globalizing world. Social anthropology, 9(2), 121-129.
- Baykal, E. (2018). Spiritüelite (Ruhsallık) ve İş Ortamında Anlam Arayışı. Alanya Akademik Bakış Dergisi Yıl:2018, C:2, S:1, s. 11-25
- Beauchamp, T. & Bowie, N. (2000), Ethical Theory and Business, 6th ed., Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NY.
- Bocken, N. M., Short, S. W., Rana, P., & Evans, S. (2014). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. Journal of Cleaner Production, 65, 42-56.
- Cacioppe, R. (2000). Creating spirit at work: re-visioning organization development and leadership – Part I, The Leadership & Organization Development Journal 21/1, 48-54
- Chaleff, I. (1998). Spiritual Leadership: Thoughtfulness and Decency Identify the Spiritual Leader Executive Excellence. 15(5), 9.
- Chattopadhyay, D. (2010). A Study of Inter-Relationships Among Spirituality, Human Values & Ethics and Its Association With Ethical Values of Corporate Governance. In AIMS Interactional Conference on Value-based Management.
- Chegini, M. G., & Nezhad, Z. F. (2012). The effect of spiritual leadership and other elements on employees' empowerment of Iran's bank: Case study of Guilan Province. African Journal of Business Management, 6, 8420–8434.
- Chen, S., Jiang, W., Zhang, G., & Chu, F. (2019). Spiritual leadership on proactive workplace behavior: The role of organizational identification and psychological safety. Frontiers in Psychology, 10, 440515.
- Chen, C.Y., & Li, C.I. (2013). Assessing the spiritual leadership effectiveness: the contribution of follower's self-concept and preliminary tests for moderation of culture and managerial position, Leadersh. Q, 24(2), 240- 255.
- Chen, C. Y., & Yang, C. F. (2012). The impact of spiritual leadership on organizational citizenship behavior: A multi-sample analysis. Journal of Business Ethics, 105(1), 107- 114
- Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. Modern methods for business research, 295(2), 295-336.
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Como, J. M. (2007). Spiritual practice: a literature review related to spiritual health and health outcomes. Holistic nursing practice, 21(5), 224-236.

- Conger, J. A. (1999). Charismatic and Transformational Leadership in Organizations: An Insider's Perspective on These Developing Streams of Research. *Leadership Quarterly*, 10(2), 145–179.
- Daft, R. L., & Lengel, R. H. (1998). *Fusion Leadership: Unlocking the Subtle Forces That Change People and Organizations*. San Francisco, CA: Berrett-Koehler.
- Decuyper, A., & Schaufeli, W. (2020). Leadership and work engagement: Exploring explanatory mechanisms. *German Journal of Human Resource Management*, 34(1), 69-95.
- DeGeorge, R.T. (1987). The status of business ethics: Past and future. *Journal of Business Ethics*, 6, 201-211
- Dent, E. B., Higgins, M. E., & Wharff, D. M. (2005). Spirituality and leadership: An empirical review of definitions, distinctions, and embedded assumptions. *The Leadership Quarterly*, 16(5), 625-653.
- Dickson, M. W., Smith, D. B., Grojean, M. W., & Ehrhart, M. (2001). An organizational climate regarding ethics: The outcome of leader values and the practices that reflect them. *The Leadership Quarterly*, 12(2), 197-217.
- Djaelani, M., & Darmawan, D. (2021). Dulux Wall Paint Purchase Decision: The Role of Brand Image, Price, and Product Quality on Consumer Behavior of Paint Products. *Jurnal Simki Economic*, 4(2), 150-160
- Egan, T. M., Yang, B., & Bartlett, K. R. (2004). The effects of organizational learning culture and job satisfaction on motivation to transfer learning and turnover intention. *Human resource development quarterly*, 15(3), 279-301.
- Fairholm, G.W. (1996). Spiritual leadership: fulfilling whole-self needs at work. *Leadership and Organization Development Journal* (17) 5, 11-17.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics.
- Fry, L. & Cohen, M. (2009). Spiritual leadership as a paradigm for organizational transformation and recovery from extended work hours cultures. *Journal of Business Ethics*, 84 (2):265 - 278
- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14, 693–727.
- Fry, L. W., Hannah, S. T., Michael, N., & Fred, O. W. (2011). Impact of spiritual leadership on unit performance. *The Leadership Quarterly*, 259–270
- Fry, L.W. and Matherly, L. (2006), “Workplace spirituality, spiritual leadership, and performance excellence”, *Encyclopedia of Industrial/Organizational Psychology*, Sage, San Francisco, SF.
- Fry, L. W., Vitucci, S., & Cedillo, M. (2005). Spiritual leadership and army transformation: Theory, measurement, and stabling a baseline. *The Leadership Quarterly*, 16, 835–862.
- Fullan, M. (2011). *The six secrets of change: What the best leaders do to help their organizations survive and thrive*. John Wiley & Sons.
- Genç, N. (2004). *Yönetim ve Organizasyon, Çağdaş Sistemler ve Yaklaşımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Grandy, G., & Sliwa, M. (2017). Contemplative leadership: The possibilities for the ethics of leadership theory and practice. *Journal of Business Ethics*, 143, 423-440.
- Grant A. M.(2008). Does Intrinsic Motivation Fuel the Prosocial Fire Motivational Synergy in Predicting Persistence, Performance, and Productivity? *Journal of Applied Psychology*, Vol. 93, No. 1, 48 –58

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

- Grojean, M. W., Resick, C. J., Dickson, M. W., & Smith, D. B. (2004). Leaders, values, and organizational climate: Examining leadership strategies for establishing an organizational climate regarding ethics. *Journal of Business Ethics*, 55, 223-241.
- Hair, J., Hollingsworth, C. L., Randolph, A. B., & Chong, A. Y. L. (2017). An updated and expanded assessment of PLS-SEM in information systems research. *Industrial management & data systems*, 117(3), 442-458.
- Hair, J.F., Ringle, C.M. and Sarstedt, M. (2013), “Partial least squares structural equation modeling: rigorous applications, better results and higher acceptance”, *Long Range Planning*, Vol. 46 Nos 1/2, pp. 1-12.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2016). Testing measurement invariance of composites using partial least squares. *International marketing review*, 33(3), 405-431.
- Hobfoll, S.E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress, *Am. Psychol*, 44(3), 513– 524.
- Iqbal F., & Zaidi M.Z., (2021). Consequences of Spiritual Leadership: A Moderating Model of Organizational Performance. *Market Forces College of Management Sciences*. Volume 16, Issue 2, December 2021.
- Ilham., Ramly M., Ramlawati., & Sukmavati S. (2022). The Role of Spiritual Leadership Moderation on Ethical Behavior Relations, Quality of Work-Life, Job Satisfaction, and Commitment of Lecturer Organizations: Islamic Private University Studies. *International Journal of Advances in Engineering and Management (IJAEM)*, Volume 4, Issue 7 July 2022, pp: 110-124
- Indrajaya, T., Cahyandito, M. F., Wiweka, K., & Adnyana, P. P. (2019). The development of creative industry strategies as a tourist attraction in Banten Province, Indonesia. *Journal of Economics, Management and Trade*, 22(5), 1-10.
- Ivancevich, J.M., Konopaske, R. & Dan Matteson, M.T. (2007). *Organizational Behavior and Management*, 2005, 7th ed., McGraw-Hill, Gina Gania (translating). 2007. *Perilaku dan Manajemen Organisasi*. Vol. I, 7th Edition. Erlangga, Jakarta.
- Kaviya, K. (2009). Network security implementation by onion routing. In 2009 International Conference on Information and Multimedia Technology (pp. 339-342). IEEE.
- Krishnakumar, S., Houghton, J. D., Neck, C. P., & Ellison, C. N. (2015). The “good” and the “bad” of spiritual leadership. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 12(1), 17-37.
- Kurtar, Ş. (2009). Ruhsal liderlik ölççeği: Türkçe dilsel eşdeğerlik, geçerlik ve güvenirlik çalışması (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kuvaas, B. (2006). ‘Work performance, affective commitment, and work motivation: the roles of pay administration and pay level’. *Journal of Organizational Behavior*, 27: 3, 365–385.
- Lavy, S., & Bocker, S. (2018). A path to teacher happiness? A sense of meaning affects teacher-student relationships, which affect job satisfaction. *J. Happiness Stud*, 19(5), 1485–1503.
- Lee, Y., & Lee, J.Y. (2019). Mediating effects of the meaningfulness of work between organizational support and subjective career success. *Int. J. Educ. Vocat. Guid*, 19(1), 151–172.
- Lewis, P.V. (1985), “Defining business ethics: like nailing jello to a wall”, *Journal of Business Ethics*, Vol. 4 No. 5, pp. 377-383.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

- Lipton, M. (1996). Demystifying the development of an organizational vision. MIT Sloan Management Review
- Locke, E. A., & Latham, G. P. (1990). Work motivation and satisfaction: Light at the end of the tunnel. *Psychological science*, 1(4), 240-246.
- Lohmöller, J.B., 1989. Latent Variable Path Modeling with Partial Least Squares. Physica, Heidelberg
- Luthans, F. (1995). *Organizational behavior*. New York: McGraw-Hill.
- MacArthur, J. F. (1998). *In the Footsteps of Faith*. Wheaton, IL: Crossway Books.
- Masouleh, S. A., Koochaksaraei, H. M., Saeedi, N., & Mousavian, S. (2013). Studying the Relationship between Spiritual Leadership and Job Satisfaction. *Human Resource Management*.
- Mayer, D. M., Kuenzi, M., & Greenbaum, R. L. (2009). Making ethical climate a mainstream management topic. *Psychological perspectives on ethical behavior and decision making*, 181-213.
- Mitroff, I. A., & Denton, E. A. (1999). A study of spirituality in the workplace. *Sloan Management Review*, 40, 83-84.
- Nanus, B. 1992. *Visionary Leadership*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Nelson, B. A. (2008). *Spiritual Leadership in Healthcare*. Colorado: University of Northern Colorado.
- Nunnally, J. C. (1978). An overview of psychological measurement. *Clinical diagnosis of mental disorders: A handbook*, 97-146.
- Pfeffer, J. (1994). *Competitive advantage through people*. Boston/Mass.
- Pio, R. J. (2022). The mediation effect of quality of work life and job satisfaction in the relationship between spiritual leadership to employee performance. *International Journal of Law and Management*, 64(1), 1-17.
- Pio, R. J., & Lengkong, F. D. J. (2020). The relationship between spiritual leadership to quality of work life and ethical behavior and its implication to increasing the organizational citizenship behavior. *Journal of Management Development*, 39(3), 293-305.
- Porter, L., W. & Lawler, E., E. (1968). *Managerial attitudes and performance*, Homewood. Irwin Dorsey (128).
- Posner, B. Z. & W. H. Schmidt, 1984. Values and the American Manager: An Update. *California Management Review* 26(3), pp. 202-216.
- Reave, L. (2005), "Spiritual values and practices related to leadership effectiveness", *The Leadership Quarterly*, Vol. 16 No. 5, pp. 655-687.
- Rigotti, T., Korek, S., & Otto, K. (2020). Career-related self-efficacy, its antecedents, and relationship to subjective career success in a cross-lagged panel study. *Int. J. Hum. Resour. Manag*, 31(20), 2645-2672
- Saari, L., & Judge, T. (2004). Employee Attitudes and Job Satisfaction. *Human Resource Management*, 43(4)395-407.
- Samul, J. (2019). Spiritual leadership: Meaning in the sustainable workplace. *Sustainability*, 12(1), 267.
- Schminke, M., Ambrose, M. L., & Neubaum, D. O. (2005). The effect of leader moral development on ethical climate and employee attitudes. *Organizational behavior and human decision processes*, 97(2), 135-151.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.148891

BANÜSAD, 2024; 7(2) 38-57

- Shahid, A., & Azhar, S. M. (2013). Gaining employee commitment: Linking to organizational effectiveness. *Journal of Management Research*, 5(1), 250.
- Sheldrake, P. (2012). *Spirituality: A very short introduction*. OUP Oxford.
- Shi, J.M., Zhao, S.S., & Wu, Y.H. (2018). Spiritual leadership and career calling: a research based on self-determination theory. *Business Manage j.40* (12):138–152.
- Schweperker C.H., (2001). “Ethical-Climate’s Relationship to Job Satisfaction, Organizational Commitment, and Turnover Intention in the Salesforce” *Journal of Business Research*, 54, 39-52.)
- Sopo, R. W. (2008). Impact of ethical standards on job satisfaction. *PsycEXTRA Dataset*.
- Spirit (2011). Spirit, *The Online Etymology Dictionary*, <http://www.etymonline.com/index.php>
- Sturges, J., & Guest, D. (2001). Don’t Leave Me This Way! A Qualitative Study Of Influences, The Organizational Commitment And Turnover Intentions Of Graduates Early In Their Career. *British Journals of Guidance and Counseling*, 29(4), pp 447– 462.
- Suzuki, J. (2021). A Study of Factors Influence Employee Motivation within Organization in Thailand (Doctoral dissertation, Mahidol University).
- Taris R. & Feij F.A. (2001) Longitudinal examination of the relationship between supplies-values fit and work outcomes. *Applied Psychology* 50 (1), 52–81.
- Utami, I. R., Putranto, R. A., & Agustina, I. (2022). Strengthening Public Service Motivation with Spiritual Leadership: An Empirical Study of Public Organizations in East Java. *Wiga : Jurnal Penelitian Ilmu Ekonomi*, 12(4), 338-351 .
- Wang, M., Guo, T., Ni, Y., Shang, S., & Tang, Z. (2019). The effect of spiritual leadership on employee effectiveness: An intrinsic motivation perspective. *Frontiers in Psychology*, 9, 2627.
- Wiley, C. (1997), “What Motivates Employees According to Over 40 Years of Motivation Surveys,” *International Journal of Manpower*, 18(3), 263-281.
- Yang, F., Liu, J., Wang, Z., & Zhang, Y. (2019). Feeling energized: A multilevel model of spiritual leadership, leader integrity, relational energy, and job performance, *J. Bus. Ethics*, 158(4), 983-997
- Yüksel, İ. (2005). İletişimin iş tatmini üzerindeki etkileri: Bir işletmede yapılan görgül çalışma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6(12), ss. 291-306.
- Zachary, G. W. (2013). Spiritual leadership: Investigating the effects of altruistic love on organizational commitment. *International Journal of Arts & Sciences*, 6(2), 767.
- Zhang, Y., & Yang, F. (2021). How and when spiritual leadership enhances employee innovative behavior. *Personnel Review*, 50(2), 596-609.
- Zhu, Y., Ouyang, C. & Chen, W. (2022) Spiritual Leadership, Autonomous Motivation and Employee Craftsmanship Spirit: The Cross-Level Moderating Effect of Caring Ethical Climate, *Psychology Research and Behavior Management*, 1971-1988.

BOURDİEU DÜŞÜNCESİNDE ERİL TAHAKKÜM: “ASİYE NASIL KURTULUR?”
OYUNUNDA FUHŞA SÜRÜKLENEN KADINLAR

Özlem ÖZEN¹

Merve KARAN²

ÖZET

Kadınlar, tarih boyunca toplumun belirlediği ahlaki ve etik değerlerle sınırlanmış, toplumsal cinsiyet ayrımları ise bu sınırların şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Çalışmada, Vasıf Öngören'in “Asiye Nasıl Kurtulur?” tiyatro oyunu ele alınacak ve kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet ayrımları sebebiyle maruz kaldıkları tahakküm biçimleri incelenecektir. Bourdieu'nün eril tahakküm kavramı, erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüğünü ve bu üstünlüğün toplumsal yapılar içinde nasıl sürdürüldüğünü açıklayan bir çerçeve sunmaktadır. Her ne kadar Bourdieu, toplumsal yapıların sürdürülebilirliğinde hem kadınların erkekler üzerindeki hem de erkeklerin kadınlar üzerindeki etkilerine odaklansa da, eserde erkek karakterlerin bilinçli olarak kötücül bir imajla sunulması nedeniyle inceleme, kadın karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenleri üzerine odaklanacak ve değerlendirme Bourdieu'nün eril tahakküm kavramı çerçevesinde yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pierre Bourdieu, Sembolik Şiddet, Eril Tahakküm, Fuhő, Kadın

MALE DOMINATION IN BOURDIEU'S THOUGHT: WOMEN DRIVEN INTO
PROSTITUTION IN “HOW CAN BE ASİYE SAVED?”

ABSTRACT

Throughout history, women have been constrained by moral and ethical values determined by society, with gender distinctions playing a critical role in shaping these boundaries. This study examines Vasıf Öngören's play “How Can Be Asiye Saved?” and explores the forms of domination experienced by female characters due to gender disparities. Bourdieu's concept of symbolic domination provides a framework to explain male superiority and its perpetuation within social structures. Although Bourdieu focuses on the mutual influence of men and women in sustaining social systems, this analysis concentrates on the reasons behind the female characters' coercion into prostitution. Given the

¹ Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırılmalı Edebiyat Bölümü, ozlemganozen@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırılmalı Edebiyat Bölümü, merve2000karan@gmail.com

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

deliberate portrayal of male characters in a malicious light within the play, the evaluation will focus on the experiences of the female characters through the lens of Bourdieu's concept of symbolic domination.

Keywords: *Pierre Bourdieu, Symbolic Violence, Male Dominance, Prostitution, Woman*

1. GİRİŞ

Toplumların tarihsel gelişimi boyunca, kadınlar ahlaki ve etik değerlerin belirlediği sınırlarla sıkça karşı karşıya kalmışlardır. Tüm bu sınırların yaratılmasının sebebi bireyler arasındaki ayırım ve farklılıklardır. Biyolojik cinsiyet, bireyler arasındaki en belirgin farklılıklardan biridir. Ancak cinsiyet, sadece biyolojik değil, toplumsal bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu çerçevede bireyden beklenenlere ve toplumsal konumuna işaret eder (bkz. Vatandaş, 2011: 29).

Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyet kimliği, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet normları gibi bileşenleri içerir. Toplumsal cinsiyet ayrımları, kadın ve erkek arasındaki sınırların oluşumunda önemli bir rol oynamış ve kadınların kamusal alana katılımını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda, Fransız sosyolog, antropolog ve felsefeci Pierre Bourdieu'nün (1930-2002) eril tahakküm kavramı, toplumsal yapıların erkek egemenliği üzerine kurulu olduğunu ve bu egemenliğin kadınların yaşamlarını şekillendirdiğini ifade eder. Kadınların özel hayatlarında karşılaştıkları çeşitli tahakküm biçimleri, toplumsal normlar ve devlet mekanizmaları tarafından pekiştirilmektedir. Kadınların bu baskıya karşı verdikleri mücadeleler, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli farkındalıklar yaratmıştır.

Vasıf Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur?" (1970) isimli tiyatro oyunu, kadınların toplumsal yapılar içindeki konumlarını anlamak ve eril tahakküme karşı duruşlarını ele almak için önemli bir kaynak niteliğindedir. Tiyatro sanatçısı, dramaturg, yönetmen ve yazar olan Vasıf Öngören, 1938 yılında Kütahya, Tavşanlı'da dünyaya gelmiştir. 1958 yılında İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu'nda tiyatro çalışmalarına başlamış, 1962'de İstanbul Üniversitesi Jeofizik Bölümü'nü yarıda bırakarak Almanya'ya gitmiş ve Felsefe Fakültesi Tiyatro Bilimleri Bölümü'nde dört yıl epik tiyatro öğrenimi görmüştür. Türkiye'ye döndükten sonra Halk Oyuncuları topluluğunda çalışmış ve epik tiyatro anlayışını uygulamak için Birlik Sahnesi'ni kurmuştur. Bu sayede epik tiyatronun Türkiye'deki en önemli uygulayıcılarından biri olarak tanınmıştır (bkz. Horzum, 2019: 71-181). Oyunlarında kullandığı yalın dil, gülmeceye yatkın üslup ve toplumsal-politik doğru içerikleriyle sahne ile seyirci arasında kolayca iletişim kurmayı sağlamış ve tüm oyunları seyircisini düşünmeye yöneltmede çok başarılı olmuştur (Yüksel, 2010: 237-285).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

“Asiye Nasıl Kurtulur?” oyununda, ana karakter Asiye’nin ve annesi Zehra’nın, erkek egemen bir düzende fuhşa sürüklenmeleri anlatılmaktadır. Çalışmada, Asiye’nin fuhşa sürüklenme süreci, Bourdieu’nün habitus ve sembolik şiddet kavramları çerçevesinde değerlendirilecektir. Habitus, bireylerin toplumsal çevrelerinden edindikleri ve onların düşünce, algı ve eylemlerini şekillendiren, derinlemesine yerleşmiş zihinsel ve davranışsal kalıplardır (bkz. Bourdieu, 1977). Sembolik şiddet ise bireylerin toplumsal hiyerarşiyi kabullenmelerini ve içselleştirmelerini sağlayan görünmez baskı mekanizmalarını ifade eder (bkz. Bourdieu ve Eagleton, 2011: 411- 412).

Çalışma, ayrıca “Asiye Nasıl Kurtulur?” eserindeki kadın karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenlerini, Bourdieu’nün eril tahakküm kavramı çerçevesinde incelemeyi de amaçlamaktadır. Kadınların maruz kaldıkları baskılar ve bu baskıların toplumsal yapılar içindeki yeri, eserin detaylı bir analizine dayanarak eserden yapılan alıntılar üzerinden ele alınacaktır. Bourdieu’nün kavramsal çerçevesi, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı verdikleri mücadeleleri anlamak ve bu eşitsizliklerin yapısal nedenlerini ortaya koymak açısından güçlü bir araçtır. Bu bağlamda, çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaleti sağlama amacıyla, eril tahakküm kavramının anlaşılmasının önemini ön plana çıkaracaktır.

Günümüzde kadına ve erkeğe atfedilen kimlikler, güncel olaylar ve feminist hareketler tarafından sorgulanmaya başlanmasına rağmen mutlak bir çözüm elde edilememiştir ve kadınlar toplumda baskı görmeye devam etmektedir. Bourdieu’nün çalışmaları, kadınların maruz kaldığı bu baskının temel nedenlerini ele alır. Bourdieu, kadınların içinde bulunduğu baskının temel nedenini hem erkek hem kadın tarafından bilinçsiz bir şekilde kabul edilen ve sürdürülen tahakküm zincirine bağlar ve bu zinciri eril tahakküm olarak tanımlar. Dahası, tahakkümün sürdürülmesindeki bu bilinçsizlik durumunu Bourdieu, doxa paradoksu ile destekler. Doxa paradoksu, toplumsal düşüncenin ve inançların sorgulanmaz kabullerine işaret eder (bkz. Ersözlü, 2024: 5). Bu inançların sorgulanmadan kabul edilmesi durumu, kadın tarafından o kadar içselleştirilmiştir ki, kadın bu inançları kabullenmekte olduğunun farkında bile değildir. Kadının içinde bulunduğu kabul hali, toplumun erkek egemen yapısının doğal, evrensel ve kaçınılmaz olarak algılanmasıyla ilgilidir. Dahası, içinde bulunulan bu içselleştirme süreci, kadının toplumsal normlara ve beklentilere uygun davranışlar sergilemesini sağlar (bkz. Olaş, 2006: 39). Kadın, bu normları ve beklentileri sorgulamaz çünkü bunları toplumun temel gerçekleri olarak görür.

Bu normların ve beklentilerin kabulü sonucunda ve toplumsal cinsiyet rolleri gereği, kadınların ev işleriyle uğraşmasının veya çocuk bakımında birincil sorumlu olmalarının doğal olduğu düşünülür (bkz. Er, 2012: 134). Kadın, bu rolleri üstlenirken, bu görevlerin ona toplum tarafından dayatılmış olduğunu bilmez veya bu durumu sorgulamaz. İçinde bulunulan bu kabul hâli, kadının kendi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

potansiyelini ve alternatif yaşam yollarını görememesine yol açar. Kadınların içinde buldukları durumu sorgulamadıkları ve bu düzeni kabullenmiş oldukları gerçeği, erkek egemen düzenin sürdürülmesine katkıda bulunur. Unutulmamalıdır ki bu içselleştirilmiş kabuller, toplumsal yapılar ve inançlar tarafından sürekli olarak pekiştirilir ve bu süreçte, kadın tarafından bilinçsizce üretilen düşünceler ve eylemler de cinsiyetlerin sosyal kimliklerinin oluşmasına sebep olur. Bu kimlikler şaşırtıcı derecede dirençlidir ve bu direnç, erkek egemen düzenin kesintisiz bir şekilde etkisini sürdürmesine yardımcı olur (bkz. Vatandaş, 2011: 30-31).

Bourdieu, erkek egemenliğinin tarihte uzun zaman önce gerçekleşmiş olan egemenlik olgusundan kaynaklandığını savunur. Bu durum köleler ve efendileri, yüksek rütbeli liderler ve askerleri, kadınlar ve erkekler için geçerlidir (bkz. Bourdieu, 2018b). Erkek egemenliği, “sembolik şiddetin” bir etkisi olarak ortaya çıkmaktadır ve bazı toplumlar tarafından yüzyıllardır uygulanmaktadır. Ayrıca egemenlik ve tahakküm, cinsiyet ve ten rengi gibi fiziksel özellikler üzerinden uygulanan baskın bir ilke ve yaşam tarzı olarak belirir. Bu noktada sembolik şiddet kavramını anlamak büyük bir önem taşımaktadır.

Sembolik şiddet, şiddetin görünmez ve incelikli bir formudur ve bu şiddet, hem uygulayanların hem de maruz kalanların bilincinde olmadığı ölçüde etkilidir. Bourdieu'ya göre sembolik şiddet, bazı durumlarda fiziksel şiddetten daha etkili olabilir ve günlük hayatta düşünce kalıplarımıza sinsice yerleşir (bkz. Güz ve Uzun, 2019: 1264). Ayrıca, göre sembolik şiddete ilişkin davranışlardan en belirginini, kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla hakaret içeren sözler söylemektir (bkz. Güz ve Uzun, 2019: 1268). Bu duruma, kadının seçtiği bir mesleğin kendisine uygun olmadığıнын hayatındaki erkekler tarafından sürekli tekrarlanması ve kadının da o mesleğin kendisine uygun olmadığını ve yapamayacağını düşünmeye başlaması örnek gösterilebilir. Bu durumu Bourdieu, *Eril Tahakküm* eserinde, bir kadına “kadın” gibi muamele edildikçe daha çok “kadına” dönüştüğü şeklinde açıklar (Bourdieu, 2018b: 81). Ancak burada kastedilen kadınlık, kadının seçimlerden, eylemlerden ve varlıklarından yoksun bırakılması yönündedir. Bu noktada, kadının toplumsal ve kültürel yapılarla şekillenen kimliği, onun özne olma kapasitesini sınırlayan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun temel nedeni, kadının hayatındaki erkeğin, kendisi için uygun olanı belirlediği inancına sahip olması ve kendisi için belirlenen eylemleri onaylama eğiliminde olmasıdır. Günümüzde hâlâ birçok kadın, toplumsal normlar ve baskıların etkisiyle, erkeklerin kendileri için belirlediği bu rolleri benimsemekte ve yaşamlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir.

2. ERİL TAHAKKÜM VE FUHUŞ

Kadın üzerindeki sembolik şiddet kadına yapılan sözlü baskı ile son bulmaz. Sembolik şiddet, kadın bedeni üzerinden de varlığını sürdürmektedir. Bourdieu, Kabil toplumu üzerinde yaptığı araştırmasında Kabil toplumundaki kadınların kendi cinsel organlarını kusurlu, çirkin, hatta itici bir

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

şey olarak tasvir ettikleri kanısına varmıştır (2018b: 27). Bu durumun sebebi, toplulukta yer alan ataerkil yapının, kadınlara bu düşünceyi dayatmasıdır. Ataerkil sistemin, erkeğin beden üzerinden kadına yaptığı dayatmalar, günlük hayatta da kendine yer edinmektedir. Topluluktaki erkekler tarafından Kabil kadınına gülümsememesi, gözlerini yerden ayırmaması, sözünün kesilmesini kabullenmesi gibi itaatkâr duruşlar yakıştırılmıştır (Bourdieu, 2018b: 43). Bu durumu, günümüz Türkiye toplumunda ve dünyanın diğer toplumlarında da görmek mümkündür. Dahası, kadın kendisine yapılan bu yakıştırmalara, yani kısıtlamalara, o kadar alışmıştır ki bu hareketlerin zıttı bir hareket ortaya koyduğunda kendine farklı bir muamele yapılmasında bir sakınca görmez çünkü kadınlar kamusal alanda kendi varlıklarını görünür ve duyulur kıldıkları her durumda, doğalarına aykırı bir şey yaptıkları, uygunsuz bir biçimde dikkat çekerek kendileri hakkındaki sözleri kışkırttıkları, saflığının korunması gereken bir varlığı açıp sergiledikleri için çirkinleşip rezil oldukları için erkeklerin diline düşmüştür. Kadın, uygunsuz şeyler yapıp kendini rezil etmese dahi, hep başkalarının diline düşmüş durumda, hep erkeklerin “dilinde,” “erkek dili”ndedirler (bkz. Irzık ve Parla, 2011: 7-8).

Cinsel ilişki, beden üzerinden kurulan bir tahakküm ilişkisidir. Kadının pasifliği ve erkeğin aktifliği arasındaki temel ayrım, bu tahakkümü gösterir (bkz. Kaplan, 2017: 1832). Partneriyle olan ilişkisinde daha aktif olan kadına veya evlilik öncesi bakire olmayan kadına “orospu” sıfatı yakıştırılması, ataerkil düzenin dayattığı toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsel normların bir yansımasıdır. Bu durum, kadının cinsel özgürlüğü üzerindeki baskıları ve fuhuşla ilişkilendirilen ahlaki yargıları vurgular niteliktedir. Ataerkil düzen, insanın toplumsal yaşamında kadın ve erkek için belirlenen rollerin biyolojik gerçekliklere değil, kültürel temellere dayandığını göstermektedir. Erkeklerin fiziksel gücüne dayandırılan üstünlük algısı, gerçekte bir değerler sisteminin ürünüdür ve biyolojik olarak kadın ve erkek arasında temel bir üstünlük ilişkisinin varlığını doğrulayacak kesin bir kanıt ortaya konulamamıştır (bkz. Millet, 1987: 53).

Cinsel ilişkideki tahakkümü irdeleyebilmek için fuhuş kavramı merkezi bir role sahiptir. Toplumsal cinsiyet normları, fuhuşu kadınların bedenlerini bir ticari mal gibi sunmaları olarak tanımlayarak, kadınları pasif, erkeği ise aktif olarak konumlandırır. Bu durum ise cinsel ilişkideki güç dengesizliğini ve kadın bedenlerinin sömürülmesini pekiştirir (bkz. Yaman Öztürk, 2012: 279). Fuhuşla ilişkilendirilen ahlaki yargılar, kadınların cinsel özgürlüğünü sınırlar ve kadınların cinsel deneyimlerini kontrol altında tutar. Dolayısıyla, cinsel ilişkideki tahakküm ilişkisini anlamak için fuhuşun toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını dikkate almak önemlidir.

Bu noktada tahakküm ilişkisi, cinsel ilişkilerde bir tarafın diğerini baskı altına alması, kontrol etmesi ve sömürmesiyle ortaya çıkan güç dengesizliklerini ifade eder. Bu tür ilişkiler, eril ve dişil roller arasındaki dengesizliklere odaklanarak, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu yapıları ön

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

plana çıkarır. Sonuç olarak, bu güç dinamiği kadınların cinsel özgürlüklerini kısıtlar ve bedenlerinin sömürülmesine neden olur. Cinsel ilişkilerde erkekler genellikle güç ve kontrol sahibi taraf olarak görülürken, kadınlar çoğunlukla itaatkar ve edilgen rollerde konumlandırılır.

Erkek ve kadın arasındaki bu ilişki, fuhuş bağlamında daha da belirgin hale gelir. Fuhuş, kadınların bedenlerinin ticari bir mal gibi sunulması anlamına gelir ve bu süreçte kadınlar, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha güçlü olan erkekler tarafından sömürülür. Bu ilişki, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal ve sistematik düzeyde de işleyen bir tahakküm biçimidir. Kadınlar, fuhuş sebebiyle ekonomik olarak zor duruma düşebilir ve içinde buldukları bu zor durum nedeniyle, bedensel ve cinsel özgürlüklerini kaybedebilirler. Toplumsal ve kültürel normlar ise bu tahakküm ilişkilerini pekiştirir. Fuhuşa ilişkin ahlaki yargılar, kadınların cinsel davranışlarını ve özgürlüklerini sınırlar. Kadınların cinsel deneyimleri üzerindeki bu kontrol, onları pasif ve itaatkar rollere zorlar. Böylece cinsel ilişkideki güç dengesizlikleri daha da derinleşir (bkz. O'Connell Davidson, 1998: 57-65).

Politik olarak, yasa ve düzenlemeler de bu tahakküm ilişkilerini destekler ve sürdürür. Fuhuşun yasadışı veya toplum tarafından ahlaki olarak aşağılanan bir eylem olarak kabul edilmesi, kadınların daha da dışlanmasına neden olur. Bu politik yapı, kadınların korunmasını değil, kontrol edilmesini amaçlar. Bu nedenle, cinsel ilişkideki tahakküm ilişkisini anlamak için fuhuşun toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını dikkate almak önemlidir.

Fuhuş, geçmişte ve günümüzde her zaman toplumda yer edinmiş bir kavramdır. Tarihin her döneminde farklı biçimlerde tanımlanmış olan fuhuş günümüzde de farklı tanımlamalar içeren bir kavram olarak karşımıza çıkar. Cinsellik tüm toplumlar için her daim doğal olmuş ve hayatta önemli bir yer tutmuştur. Ancak, çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda, cinsellik algısı değişmiş, bazı durumlarda cinsellik ticarileştirilmiş ve fuhuş kurumu ortaya çıkmıştır.

Fuhuş, kaba tabirle maddi kazanç sağlamak amacıyla cinsel ilişkide bulunma anlamına gelmektedir. Farklı bir tanımıyla da fuhuş, karar verme yetisi olan yetişkinler arasında para veya mal karşılığında herhangi bir zor kullanma olmadan gerçekleştirilen seks hizmetidir (bkz. Yılmaz, 2014). Türk Dil Kurumu sözlüğü, fuhuşu “içinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2024). Tüm bu tanımlar, fuhuş kurumu üzerine yorum yapmak için yeterli alanı sağlamakta ve kadınların içine çekildiği bir bataklık olan bu kurumu tanımamıza yardımcı olmaktadır. Fuhuş sektöründe yer alan bireylerin toplumun kurallarına uymadığı vurgusu, bu bireylerin toplumdan dışlandığını ima eder. Sözlükte fuhuş tanımı yapılırken doğrudan kadın kavramı kullanılmamış olsa dahi, sektörde yer alan bireyler için

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

kullanılan “fahiş” kelimesi, “yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş kadın; orospu, kötü kadın, mal, paço” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024).

Eril tahakküm, erkeklik ve iktidar ilişkisinin kurumsallaştığı devletin maddi ve sembolik iktidarı üzerinden somutlaşır. Dahası, Bourdieu'nün eril tahakküm tanımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin içselleşmiş biçimlerini vurgular. Bu kavram, erkeklerin kadınlar, LGBTİ+ bireyler ve çocuklar üzerindeki tahakkümünü açıklar ve farklı erkeklikler arasındaki tahakküm biçimlerini analiz etmek için kullanılır (bkz. Sevim, 2021).

Devlet, erkek egemen düzenin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini biçimlendirir ve ideolojik bir işleve sahiptir. Devlet, toplumsal cinsiyetin anlaşılmasında güçlü bir referans noktasıdır ve ideolojik semboller aracılığıyla kadınlık ve erkekliğe ilişkin toplumsal şemalar oluşturur (bkz. Aşkın ve Açıkalın, 2011: 47). Bu şemalar çerçevesinde de toplum içerisinde kadınlığa ve erkekliğe bazı sıfatlar yüklenir. Yüklenen bu sıfatlar sayesinde erkek doğuştan bir üstünlük kazanmış olur ve eril iktidarı meşru hale getirir.

Eril iktidarın yarattığı yapılandırmalardan ve toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği alanlardan biri olan fuhuş sektöründe kadın bedeni, eril tahakkümün iktidar alanını belirlemektedir. Fuhuş sözcüğü için Türk Dil Kurumu sözlüğünde “toplum kurallarına uygunluk” atfıyla yapılan tanımlama, Bourdieu'nün habitus kavramı ile açıklanabilir. “Toplum kurallarına uygunluk” bir değer üretme süreciyle ilgilidir (Aşkın ve Açıkalın, 2011: 48). Fakat toplumda, neyin değer ifade ettiği sürecinde ortak bir kabulün oluşturulmasında gündelik yaşamda bireylerin söylemleri, içinde buldukları habitus, etkili olmaktadır. Bourdieu'ya göre (bkz. Bourdieu, 2018a; akt. Arpacı, 2020: 120) beden, “habitus”u şekillendiren toplumsal ayrımların nakşedildiği yerdir. Bedene kazanmış yatkınlıklar, kişinin toplumsal pratiğinde ve eylemlerinde kendini gösterir. Beden, hem yatkınlıkların kayıt yeri hem de bu yatkınlıkları icra eden bir eyleyicidir. Böylelikle tüm bu düşünce yapıları, yatkınlıklar, tercihler ve beğeniler bedenlerde cisimleşir.

Habitus bağlamında kültürel yatkınlıklar ve cinsel farkın eril tahakküm altında inşası, bedeni kuşatan ayrımlarla gerçekleşir. Kültürel sermaye, eğitim ve bilgi gibi unsurların bedenlerde cisimleşmesiyle sosyal konumu yeniden üretir. Sembolik şiddet, hem habitus'un hem de eril tahakkümün inşasında kurucu bir araç olarak, hükmedilenlerin zihinsel algı ve bedensel pratiklerini etkiler ve onları tahakkümün parçası haline getirir (bkz. Bourdieu, 2018b; akt. Arpacı, 2020: 120).

Fuhuş, eril tahakkümün en belirgin göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Fuhuş sektöründe kadın bedeni, erkeklerin cinsel tatmin aracı olarak metalaştırılır ve bu metalaştırma süreci, eril iktidarın bir yansımasıdır. Bu bağlamda, kadın bedeni üzerinde kurulan tahakküm, fuhuşun bir

iktidar ilişkisi olarak işlediğini gösterir. Devletin ve toplumsal normların bu durumu meşrulaştırması, kadınların maruz kaldığı bu şiddet biçimini sürdürür ve yeniden üretir. Bu süreçte, sembolik şiddet de devreye girer. Böylelikle kadınlar, içinde buldukları toplumsal ve ekonomik koşullar nedeniyle bu durumu kabullenir ve içselleştirirler.

3. “ASIYE NASIL KURTULUR?” OYUNUNA BOURDİEU GÖZÜNDEN BAKIŞ

“Asiye Nasıl Kurtulur?” oyununda ana karakter ve annesi ataerkil düzende fuhşa sürüklenmiş kadınlardır. Eserde, kadınların fuhşa sürüklenme nedenleri okuyucuya açıkça aktarılmaktadır. Karakterlerin bedenleri üzerlerinden gelir sağlamalarındaki ana neden, kadına toplum ve erkekler tarafından yapılan baskılardır. Çalışmamız bağlamında, kadın üzerine yapılan bu baskılar ve karakterlerin fuhşa sürüklenme nedenleri, Bourdieu’nün gözünden açıklanacaktır.

Eserin ana karakteri olan Asiye’nin fuhşa sürüklenmesinin asıl sebebi annesi Zehra’dır. Zehra, kocasının ölümü üzerine geçimini sağlamak için bedenini satmaktadır. Ancak artık yaşlandığı için kızı Asiye’ye birkaç sene sonra kimsenin onu istemeyeceğini söyler. Zehra, ya bir adamın yanında metres olarak yaşamayı kabul edecek ya da anne-kızın ayrı kalmamaları adına Asiye bedenini satarak onların geçimini sağlayacaktır.

Asiye’nin ve Zehra’nın fuhşa sürüklenmeleri, habitus kavramı ile ele alınabilir. Ne de olsa Zehra ve Asiye’nin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşullar, onların habitusunu belirlemektedir. Zehra, kocası öldükten sonra parasız kalması, ekonomik, kültürel ve sosyal sermayesi olmaması sebebiyle fuhşa sürüklenmiştir. Asiye’nin fuhşa sürüklenmesinin sebebi ise Zehra gibi bir annenin kızı olmasıdır. Zehra’nın içinde bulunduğu durumda, aklına yer etmiş olan düşünce yapısı, kendi bedenini bir geçim aracı olarak görmesine ve aynı beklentiyi kızı Asiye’ye de yüklemesine neden olmuştur.

Asiye’nin zorla fuhşa sürüklenmesi, Bourdieu’nün sembolik şiddet kavramı ile de doğrudan ilişkilidir. Sembolik şiddet, bireylerin kendi konumlarını kabullenmelerini ve toplumsal hiyerarşinin meşruiyetini içselleştirmelerini sağlar. Zehra’nın, kendi içinde bulunduğu toplumsal yapıyı kabullenmesi, bu yapının şartlarına göre hareket etmesini gerektirmiştir. Asiye, bedenini satmak istememesine ve bu isteğini eserde “Başka bir çare yok mu?” şeklinde ifade etmesine rağmen, annesi Zehra’nın kızına “Yok, kızım. Büyüyünce sende anlayacaksın bunu.” (Öngören, 1970: 13) demesi, Asiye’ye başka bir seçenek bırakmaz.

Zehra’nın fuhuşu bir geçim aracı olarak görmesi de sembolik şiddet ve eril tahakkümün bir sonucudur. Zehra kızı Asiye’ye içinde buldukları durumu şu cümleler ile açıklar:

“Hiç kimse, isteyerek bu mesleği seçmez. Ben de istemedim böyle bir hayatı... Baban inşaattan düşüp öldü. [...] Yapmadığım iş kalmadı... Ama kadın kısmı yalnız kalmaya görsün, herkes altına

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

çekmeğe çalışır onu... Çok çektim... Sonra bir kısmetim çıktı, yeniden evlendim, biliyorsun, iyi idi, seni okula yazdırdı... Ama o da çekip gitti günün birinde... [...] Açlık ve sefalet gene başladı... Artık başka çarem kalmamıştı...” (Öngören, 1970: 11)

Zehra'nın fuhuşu bir tercih değil, zorunluluk olarak görmesi, toplumun düşünce yapısının, kadınlar için bir çıkış yolu olarak fuhuşu nasıl kabul ettiğini yansıtır. Zehra da bu anlayışı benimsemiş ve fuhuşu kaçınılmaz bir yol olarak kabullenmiştir.

Zehra'nın ifadesinde yer alan “kadın kısmı yalnız kalmaya görsün” vurgusu eril tahakküm kavramını son derece net bir şekilde yansıtır. Kadın, erkek olmadan toplum içinde kendine bir yer edinemez. Kadınların ekonomik zorunluluklar veya dezavantajlı konumlarını kullanarak kontrol altına alınması, erkek egemen toplumsal yapının bir sonucudur.

Oyunda yer alan “Bir Sermayenin Türküsü” adlı kısımda, “Biz et satarız / Körelmiştir duygumuz / Biz et satarız / Budanmıştır sevgimiz” (Öngören, 1970: 14) dörtlüğü, kadının fuhuş sektöründe nasıl metalaştırıldığını ve bu süreçte yaşadığı kimlik ve benlik kaybını çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Asiye'nin fuhuş sektöründe yaşadığı kayıp, duygusal ve ruhsal bağlarının ihmal edilmesi ve kişisel değerlerini göz ardı etmesiyle ilişkilidir. Asiye, tanımadığı adamlarla ilişkiye girerken sadece maddi kazanç için bedenini kullanmak zorunda olduğundan duygusal yanını köreltmek durumunda kalır. Asiye, kendini yalnızca müşterilerin taleplerine göre şekillendirmiş ve kişisel tercihlerini veya değerlerini ikinci plana atmıştır. Anlaşılacağı üzere, Asiye'nin fuhuş sektöründe yaşadığı benlik kaybı, duygusal bağlarının kopması ve kişisel değerlerini ihmal etmesi, onun kimliğini tanımlayamaz hale gelmesine neden olmaktadır.

Kadınların kendi kimliklerinin farkında olamamaları durumu, toplumsal normlar ve yapılar tarafından şekillenir. Özellikle kadın bedeninin ticarileştirilmesi sırasında kadınlar, bireysel ve duygusal bütünlüğünden ödün vermek zorunda kalırlar. Bu durumda, “sembolik şiddet” kavramı bir kez daha ortaya çıkar. Kadının, cinsel ilişki karşılığında ekonomik değer elde etmesi nedeniyle, erkek egemen toplum genellikle onun duygularını önemsemez hale gelir. Erkekler, duygusuzca cinsel ilişkiye girmeyi normal karşılandığı için, cinsel ilişki sırasında kadının duygusuzca davranılmayı hak ettiklerini düşünürler. Hatta, ilişki karşılığında kadının maddi bir kazanç sağlaması dahi kadına hak görülmez çünkü erkeğin kadına sunduğu herhangi bir şey, kadının bedeninden yararlanması için yeterlidir.

Bu duruma, oyunda Asiye'nin açlıkla mücadele ederken bir mezeciden yemek çaldığı sırada, mezecinin onu dükkânına alarak yemek yemesine izin vermesi örnek gösterilebilir. Unutulmalıdır ki mezecinin, Asiye'nin yemek yemesine izin vermesinin bir karşılığı vardır. Bu izin karşılığında mezeci, Asiye'yi taciz edebileceği veya cinsel ilişkiye zorlayabileceğini düşünür. Mezeci, Asiye ilişkiye girmek

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

istemediğinde ise “İnat etme. Herkesle yediğin boku, benimle de yesen kıyamet mi kopar? Bu yolun yolcususun işte...” (Öngören, 1970: 55) şeklinde cevap verir. Mezecinin bu cevabı, bir kez daha eril iktidarın, ekonomik zorluk yaşayan kadınların hayatta kalabilmeleri için onlara tek bir seçenek sunduğunu gözler önüne serer.

Bu bağlamda, Asiyе'nin durumu, kadınların toplumsal yapılar tarafından bedenlerinin ve duygusal bütünlüklerinin ticarileştirildiği bir koşulda sıkışıp kalmalarının simgesel bir örneği olarak değerlendirilebilir. Erkek egemen toplum, kadının cinsel ilişkiyi bir ekonomik araç olarak görmesini meşrulaştırırken, kadınların duygu ve arzu dünyalarını değersizleştirir. Bourdieu'nün erkeklik ve cinsellik üzerine geliştirdiği teorik çerçeve, erkeklerin cinsellikteki duygusuz tavırlarını, “içinde zayıflığa yer olmayan erkekler dünyasından dışlanma korkusu”na dayandırır. Bourdieu, toplumsal erkeklik kodlarının, erkeklerin cesaret, duygusuzluk ve güç gösterileriyle şekillendiğini vurgular. Erkeklik, çoğu zaman bu içsel korkuya dayanmakta olup, bu korku, erkeğin toplumsal olarak “gerçek erkek” kabul edilebilmesi için şiddetli davranışları meşrulaştırır (bkz. Bourdieu, 2018b: 70-71). Bu durum, kadının ticarileştirilmiş bedenine dayalı toplumsal normların bir sonucu olarak erkeklerin de cinsellikteki duygusuz tavırları norm haline getirmeleriyle birleşir.

“Bir Sermayenin Türküsü” kısmındaki “Artık aşk paradır / Gönlümüzde yaradır / Alnımızda karadır / Bizim gibiler” (Öngören, 1970: 14) dörtlüğü, kadının bedenini satmaktan duygusal olarak ne kadar etkilendiğinin ve sevgiye dahi aynı gözle bakmadığının kanıtıdır. Bu dörtlükte görülmektedir ki, fuhuş sektöründe yer alan kadınların habitusu, toplumun onlara biçtiği rolleri içselleştirerek şekillenir. “Artık aşk paradır” ifadesi, kadının aşkı ve sevgiyi artık ekonomik bir değer olarak görmeye başladığını gösterir. Bu durum, kadının habitusunun fuhuş sektörü tarafından nasıl dönüştürüldüğünün bir göstergesidir. Sevgi, kadın için duygusal bir bağ olmaktan çıkıp, ekonomik bir ilişki haline gelir. “Gönlümüzde yaradır” ve “Alnımızda karadır” ifadeleri ise kadının kendisine yapılan baskıyı nasıl içselleştirdiğini ve duygusal olarak ne kadar derinden etkilendiğinin net bir göstergesidir. Baskının içselleştirilmesi ve fiziksel değil duygusal yaralanma durumu sembolik şiddetin tanımına da birebir uymaktadır. “Bizim gibiler” ifadesi ise, kadınların üzerindeki eril tahakkümün bir sonucu olarak, kadınların kendilerini nasıl dışlanmış ve damgalanmış hissettiklerini ortaya koyar.

Fuhuş yapan bir kadın, evli, yani toplum standartlarında “sahipli” bir kadın açısından potansiyel bir tehdit olarak görülür. Bu durum, evli kadının gözünde, erkek ile beraberliği olmayan bir kadının “sahipsiz” olarak algılanması ve bu sahipsiz kadının, evli kadının kendisini “sahiplenen” erkeği elinden alabileceği endişesinden kaynaklanır. Bu algı, toplum içindeki erkek egemen düşünce yapısının, kadınların zihnine tamamen işlemiş olduğunun ve eril tahakkümün, kadını kadına düşman ettiğinin bir göstergesidir. Bourdieu'nün habitus kavramı bu noktada yine önem kazanır. Bireylerin toplumsal

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

çevrelerinin etkisiyle şekillenen düşünce, algı ve davranış kalıplarını ifade eden habitus bağlamında, kadının kadına olan rekabeti ve düşmanlığı, içinde buldukları toplumun cinsiyetçi normlarını ve beklentilerini içselleştirmelerinin bir sonucudur. Toplum, kadınları belirli rollere zorlar ve bu rollerin dışına çıkan kadınları damgalar.

Kadınlar, toplumun ve erkek egemen yapının dayattığı normları kabul ettiklerinde, bu normlara uymayan diğer kadınları dışlama ve onlara karşı düşmanca davranma eğiliminde olurlar. Bu durum, eserde Seniye Hanım'ın "Bugün birçok kadın ve genç kız, genelevlere telefon edip, bu zavallı kadınlarla konuşmaya çalışırlar." (Öngören, 1970: 15) cümlesinde açıkça görülmektedir. Kadınların kendi aralarında geliştirdikleri rekabet ve düşmanlık, sembolik şiddetin bir sonucudur. Kadınlar, toplumun ve erkek egemen yapının belirlediği normları ve rolleri içselleştirdiklerinde, bu normlara ve rollere uymayan diğer kadınları dışlama ve onları tehdit olarak görme eğiliminde olurlar. Bu durumun nedeni, kadınların başa çıkamayacakları bir iktidar ve erkek egemen düzenle mücadele edemedikleri zaman, iktidar kurma, kızgınlık ve haset duygularını ancak hemsinlerine yöneltebilmeleri; ataerkin sistemin ürettiği iktidar söylemini içselleştirip evin içindeki ve evin dışındaki hemsinleri üzerinde uygulamalarıdır (Navaro, 2011: 129-130).

Kadının evliliğe zorlanması, gereksinim duyması ve evlilik içindeki konumu da Bourdieu'nün habitus ve sembolik şiddet kavramlarına göre incelenebilir. Kadının evlilik içindeki konumunun, toplumsal yapıların ve normların etkisiyle şekillendiği; kadınların bu yapı içindeki rollerini içselleştirerek kabul ettikleri görülmektedir. Bu roller arasında ev işleri, çocuk bakımı ve eşine hizmet etme gibi görevler bulunur. Bu görevler, kadınların habitusunun bir parçası haline gelir ve kadınlar, bu görevleri yerine getirmekle hayattaki misyonlarını yerine getirdiklerini düşünürler. Kadının evlilik içindeki konumu, sembolik şiddet aracılığıyla pekiştirilir ve kadınlar, bu rolleri üstlenirken kendilerini baskı altında hissetmezler çünkü bu roller toplumsal olarak normalleştirilmiştir. Kadınlar, evlilik içindeki rollerini kabul ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdürür ve erkek egemen yapıyı destekler. Evlilik kurumu, tarihsel olarak erkek egemen bir yapıya sahiptir ve bu yapının sürdürülmesi, sembolik şiddet yoluyla sağlanır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesini sağlayan bir mekanizma olarak evlilik kurumunun işlevselliğine işaret eder. Kadınların bu yapı içerisindeki rolü, sıklıkla toplumsal düzenin devamlılığını sağlamak ve erkek egemenliğini yeniden üretmekle sınırlıdır.

Bourdieu, sembolik şiddetin toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamadaki rolünü vurgulayarak, kadınların evlilik yoluyla erkeklerin toplumsal ve sembolik sermaye biriktirmelerine katkı sağladıklarını ifade eder. Ona göre, kadının evlilik içerisindeki konumu, özne ile nesne, eyleyici ile araç arasındaki temel bakışsızlık üzerinden inşa edilir. Kadınlar, evlilik piyasası olarak adlandırılan bu sistemde,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

genellikle sadece nesnelere ya da erkeklerin elinde tuttuğu sembolik sermayenin devam ettirilmesine ve artırılmasına katkı sağlayan semboller olarak var olabilirler (bkz. Bourdieu, 2018b: 59).

Bu süreçte kadınlar, evlilik yoluyla bir yandan erkeklerin sosyal ağlarını genişletmesine olanak tanıırken, diğer yandan aile ve topluluk içindeki statülerini pekiştiren bir araç haline gelir. Erkekler için evlilik, ekonomik ve toplumsal güç elde etme yollarından biri olarak görülürken, kadınlar genellikle bu güç ilişkilerinde pasif bir konumda bırakılır.

Bu açıdan bakıldığında, evlilik sadece iki birey arasındaki bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerinin kurumsallaşmasını sağlayan bir mekanizma olarak da değerlendirilebilir. Kadının evliliğe zorlanması ve gereksinim duyması, oyunda Seniye Hanım tarafından okuyucuya şu cümleler ile aktarılır:

“Kadınlar için en kestirme yaşama yolu evlenme oluyor bizde... Elbette, ideal olanı, kadının kendi hayatını kendisi kurması, bir erkeğe muhtaç olmamasıdır... Ancak, günümüzde pek mümkün değil bu... Hele böyle basit insanlar için... Asiyeye için, en kestirme kurtuluş yolu, evlenmektir, bence...” (Öngören, 1970: 17)

Bu sözler, toplumun kadınlara dayattığı normları ve beklentileri yansıtır. Kadınların yaşamlarını sürdürebilmeleri için evlenmeleri gerektiği düşüncesi, toplumun cinsiyetçi yapısının bir sonucudur ve kadınların habitusuna derinlemesine işlemiştir. Evlilik kurumunun kadınların habitusuna işlemesinin en temel nedeni, tarih boyunca kadınların değiş-tokuş nesnesi olarak kullanılmasıdır. Gelin, bir klan ya da aile tarafından bir başka klan ya da aileye evlilik yoluyla hediye olarak sunulduğunda, kadınlar sadece işlevsel bir amaç olan ticarete hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda farklı klanların iç bağlarını ve kolektif kimliklerini pekiştiren simgesel ya da ritüelistik bir araç olmuştur. Bu durum, kadınların evlilik içindeki konumlarının belirlenmesinde ve statülerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kadınlar, evlilik kurumunda kendi kimliklerini değiş-tokuş etmekten kaçınarak erkekler arasındaki ilişkileri ve kimlik ayrıcalıkları güçlendirmiştir (Butler, 2014: 96). Örneğin, Asiyeye'nin annesinin bedenini satması sebebiyle Asiyeye'nin gelin gideceği aile tarafından kabul edilmemesi, ailenin Asiyeye'yi kabul etmemesinin arkasında yatan normlar ve toplumsal baskılar, kadınların kendi haklarından vazgeçmelerinin ve özgürlüklerini kazanmak adına fuhuş gibi bir yola baş koymalarının sebeplerini gözler önüne serer:

“Ahbap: Bunun anası iyi bir kadın değildi. [...] Adam, oğlunu evlendireceği kızın, gelmişini geçmişini, bir araştırıp sormaz mı? Bu kızın anasının adı Zehra'dır. Düpedüz orospuydu.

K. Peder: Ben böyle bir kız istemem evimde. Biz fakir ama namuslu insanlarız hocam, böyle bir şey yakışmaz bizim ailemize...” (Öngören, 1970: 21).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle yargılanması, toplumun belirli norm ve değerlere göre şekillenen habitusunun bir yansımasıdır. Bu normlar, kadınların cinsel geçmişlerine yönelik sert yargılar ve damgalama içerir. Toplum, bireylerin geçmişine ve ailelerine bakarak onları değerlendirir ve sınıflandırır. Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle evleneceği adamın ailesi tarafından kabul görmemesi, toplumun bahsi geçen normlara bağlılığını ve bireylerin habituslarının bu normların etkileriyle şekillendiğini gösterir.

Sembolik sermaye, Bourdieu'nn sosyal sermaye teorisinin bir parçasıdır ve bireylerin toplum içindeki itibar ve saygınlıklarını ifade eder. Bireylerin diğer sermaye türlerini meşru kılmak ve toplumsal alanda kendilerini güçlendirmek için kullanabilecekleri bir sermaye türüdür (bkz. Bourdieu, 1989). Asiye'nin annesi Zehra'nın geçmişi, Asiye'nin sembolik sermayesini olumsuz yönde etkilemektedir. Toplum, Zehra'nın geçmişini Asiye'nin geleceği için bir leke olarak görür. Bu leke, Asiye'nin toplumsal statüsünü ve toplum içindeki kabul edilebilirliğini belirler. Asiye'nin sembolik sermaye eksikliği, onun evlilik şansını ve toplumsal kabulünü olumsuz yönde etkiler.

Asiye'nin annesinin geçmişi nedeniyle evleneceği adamın ailesi tarafından kabul görmemesi, sembolik şiddetin de bir örneğidir. Asiye, annesinin günahları için yargılanırken, aslında toplumun sembolik şiddetine maruz kalmaktadır. Asiye'nin gelin gideceği ailenin bir dostunun ağzından çıkan "Kızın bir günahı yok ki bu işte... Anasının günahını neden bu kız çeksin?" (ngren, 1970: 23) ifadesi, sembolik şiddetin farkında olan birinin, Asiye'nin içinde bulunduğu adaletsizliği dile getirmesidir.

Asiye ve annesi Zehra'nın fuhuş batağına düşmesi tesadüfi değildir. Asiye, bedenini satmamak için aylardır iş arasa dahi her gittiği yerde işverenler onun bedenine sahip olmak istemektedir. Bu noktada, beden kavramı üzerinden bir sahiplikten söz edilebilir. Bourdieu'nün düşüncesinde, beden kavramı toplumsal sınıflandırmada cinsel olarak tanımlanmış bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Eril beden ve dişil beden arasındaki biyolojik farklılıklar, özellikle cinsel organları arasındaki anatomik farklar, toplumsal sınıflandırmada doğal bir metalaştırma haline gelir (Kaplan, 2017: 1833). Erkek, anatomik olarak kendisinde var olan fazlalığın toplumsal hayatta da aynı şekilde varlığını sürdürmesini ister. Bu fazlalık nedeniyle kendisini daha değerli ve üstün bir konumda görür. Böylelikle, kadının bedenine sahip olmak da dahil olmak üzere birçok şeyi kendine hak görür. Asiye'nin içinde bulunduğu bu durum eserde şu şekilde okuyucuya aktarılır: "Asiye etrafına bakınır, gözü masadaki yiyeceklere takılır. Bir an kararsız kaldıktan sonra, elinin ayasını masadaki ekmek kırıntılarının üstün bastırır ve yalar... Birkaç kez tekrar eder bunu..." (ngren, 1970: 29).

Asiye, iş bulamaması nedeniyle artık açlıktan ekmek kırıntılarını yiyecek hale gelmiştir. Oyunun bu kısmında, Asiye a ve perişan bir halde Müdire'nin evine gider. Müdire, Ankara'ya tayin edilmiştir ve evde Müdire'nin yeğeni bulunmaktadır. Yeğen, Asiye'nin halini anlayıp ona yardım etmeye karar

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

verir. Asiye'ye iş ve kalacak bir yer bulmayı planlarlar. Ancak, yeğen her ne kadar iyi niyetli görünse de, erkek egemen bir toplumda yetişmiş ve bu düşünce yapısını benimsemiş biridir. Dolayısıyla, Asiye üzerinde tahakküm kurmaya başlar.

“Yeğen: Bana güveneceksin ve ne dersen kabul edeceksin. Mesela, şimdi mutfağa gidip, iki bardak çay doldurup getireceksin.

Asiye (Hoşnut): A peki, peki. (Mutfaka geçer)” (Öngören, 1970: 32).

Bu diyalog, kadının, kendi misyonunu ev işleri yapmak olarak gördüğünü ve bu durumu ne kadar kanıksadığını gösteren önemli bir örnektir. Yeğen'in otoriter ve talepkâr tavrı, erkek egemen toplumun kadına yönelik sembolik şiddetini de yansıtır. Asiye'nin itaatkâr ve kendini hizmete adayan tutumuysa bu şiddetin içselleştirilmiş bir sonucudur. Kadınların ev içindeki durumunun “ev köleliği” olarak adlandırılmasının temel nedeni, aile içindeki emeğin köleliğe benzer bir yapıda olmasıdır (akt. Federici, 2014). Kadının içinde bulunduğu kölelikte, işveren değiştirmesi gibi bir seçeneği yoktur, hatta yeni bir işveren seçmek bile genellikle kadının ailesinin sorumluluğudur. Kadınlar, adeta mal gibi alınıp satılabilirler ve emekleri genellikle erkekler tarafından sahiplenilir. Kadınların emek gücü, ne kadar çalıştıklarına veya hangi tür işlerde bulduklarına değil, kimin malı olduklarına bağlı olarak değerlendirilir. Yani, kadınların emekleri ailelerine ait olarak görülür. Bu çerçevede, kadınların emeğinin karşılığı, harcanan emeğin niteliği ve miktarına değil, kadınların kime ait olduğuna bağlıdır (Ovadia, 1988: para. 12).

Asiye'nin ev işlerini doğal bir görev olarak kabul etmesi, onun *habitusunun*, toplumun kadına biçtiği rolleri içselleştirdiğini bir kez daha ortaya koyar. Yeğen'in taleplerini bekletmeden ve hoşnut bir şekilde yerine getirmesi bu baskı mekanizmasını gözler önüne serer. Bourdieu, bu tür eylemleri “minnet veya itaat edimleri” olarak tanımlar. Ona göre, boyun eğenler, kendilerine dayatılan tahakküm ilişkilerinin şemalarını içselleştirdiklerinde, bu ilişkilerin yeniden üretilmesine katkı sunar ve bu edimler, tahakkümün doğal bir düzen gibi algılanmasına yol açar. Üstelik, Bourdieu, bu tür ilişkilerde mutlak bir kabullenmeden ziyade, sembolik dayatma etkisine karşı direnme imkânlarının da var olduğunu belirtir (bkz. Bourdieu: 2018b, s. 26).

Asiye'nin Müdire'nin yeğeni ile çok mutlu bir ilişkisi vardır. Ancak Asiye, Müdire'nin yeğenin evli olduğunu bilmemektedir. Müdire'nin Asiye ile yeğenin ilişkisini öğrenmesiyle, öncesinde Asiye'yi günahsız gören ve ona destek olan Müdire, Asiye'ye karşı “Demek annenin huyu, sende de varmış... Annenin kızısın...” (Öngören, 1970: 40) cümlelerini sarf eder. Zamanında onu destekleyen bir kişinin ağzından çıkan bu sözler, Asiye'nin toplum tarafından hiçbir zaman kabul görmeyeceği ve kurtuluş yollarından biri olan evliliğin de bir işe yaramayacağını ortaya koyar. Dahası bu durum,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu'nün habitus, sembolik sermaye ve sembolik şiddet kavramlarıyla yorumlandığında, kadının toplum tarafından nasıl damgalandığını ve bu damgalamanın toplumsal normların bir yansıması olduğunu bir kez daha gözler önüne. Asiye'nin toplumda kabul görme ve saygınlık kazanma mücadelesi, annesinin geçmişi nedeniyle bir kez daha sekteye uğrar. Annesinin geçmişi, Asiye'nin sembolik sermayesini olumsuz yönde etkiler ve onun toplum içinde değer kazanmasını engeller. Müdire'nin Asiye'ye yönelik suçlamaları, toplumun kadına yüklediği ahlaki değerlerin ve beklentilerin ne kadar derin olduğunu ve bu değerlerin bireyler üzerindeki etkisini gözler önüne serer.

Asiye, hiçbir suçu olmamasına rağmen, Müdire tarafından evli yeğeniyle ilişki yaşadığı iddiasıyla kötü sözlere maruz kalır ve haksız yere yargılanır. Ancak Asiye'nin yargılanma süreci burada sona ermez. Bir de Seniye Hanım tarafından, Müdire'nin yeğenini elde tutamaması ve evlilik fırsatını kaçırdığı için gurur yapmakla suçlanır:

“Asiye durumunda olan bir kız, her erkeğin gözünde, sadece, istifade edilmesi gereken bir fırsattır. Bu tip olaylarda çok karşılaştığımız için, iyi biliyorum. Mesela bir kız, bir eve hizmetçi yolluyoruz. Bir süre sonra kız bize şikâyete geliyor: Ya evin beyi ya oğlu ya da bir başka erkek kızıdan istifade etmeye çalışmıştır. Hizmetçilikten tutunda, çamaşırcılığa kadar, bütün bu işlerde durum aynı oluyor” (Öngören, 1970: 43).

Bu olay, Bourdieu'nün habitus ve eril tahakküm kavramlarıyla değerlendirildiğinde, kadının toplumdaki konumunu ve erkek egemen yapıdaki yerini kavramamıza olanak tanır. Kadının erkek tarafından yalnızca cinsel obje olarak görülmesi, bu diyalogla bir kez daha vurgulanır. Asiye'nin istifade edilecek bir kadın olarak görülmesindeki en büyük nedenlerden biri de sahipsiz olmasıdır. Başında bir erkek olmayan kadına karşı erkekler, “başında erkek yoksa meydan benim” şeklinde bir yaklaşım sergilemektedir. Sistemin kendilerine verdiği haklardan aldıkları güç ile kadını bir birey olarak kabul etmeyen bu zihniyet, kadının bir erkek tarafından korunmasını, hem de erkeklerden korunmasını, gündelik hayat içinde normal kabul etmektedir. Erkeklerin bu düşüncesi, toplumun habitusunun ve erkek egemen yapının, yani eril tahakkümün bir yansımasıdır.

Asiye, tüm bu zorluklara rağmen bedenini satmamaya kararlıdır ve bir fabrikada iş bulur. Ancak burada da karşılaştığı sonuç değişmez; Besim Usta'nın tacizlerine uğrar ve sonunda işyerinde kendini savunmak için müdüre şikâyet eder. Müdür, Besim Usta'nın işine son verilmesini isterken, fabrika sahibi amca, “Olmaz efendim... Bu kızın yerine derhal yüz kişi bulabilirsin... Fakat bir Besim Usta'nın yerini kolay kolay dolduramazsın... Herkes gibi alışırdı o da.” (Öngören, 1970: 49) diyerek, Besim Usta yerine, Asiye'nin işine son verir. Asiye'nin yaşadığı bu olay hem toplumsal cinsiyet rollerinin hem de ekonomik yapının, kadınları dar alanlara hapseden ve onlara daha düşük statülü, düşük maaşlı işler dayatan yapıları nasıl ürettiğini gösterir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu, bu çerçevede, *Eril Tahakküm* eserinde, mesleklerin toplumsal olarak belirlenmiş “kadınsı” rollerle nasıl uyumlu hale geldiği ve bu süreçlerin kadınları cinsiyetçi normlarla ne şekilde özdeşleştirdiği vurgular. Bourdieu, kadınların genellikle itaat, nezaket, uysallık ve sadakat gibi erdemlere sahip olarak “niteliksiz” işlerde çalışmaya mecbur bırakıldıklarını belirtir ve bunun toplumsal işbölümünün bir sonucu olduğunu ifade eder. “Meslek” adı verilen ve aslen toplumsal olan mantık, yatkinliklerle konumlar arasında öyle uyumlu karşılaşmalar yaratır ki, sembolik tahakkümün kurbanları, onların itaat, nezaket, uysallık, sadakat ve kendinden feragat erdemlerine hasredilmiş madun ve ast niteliğindeki görevleri seve seve (kelimenin her iki anlamıyla) yerine getirirler. Toplumsal olarak cinsiyete göre belirlenmiş olan libido, onun dışavurumunu sansürleyen yahut meşrulaştıran kurum ile iletişime girer. “Meslekler” daima, görevin vaat ettikleri (örneğin, bir sekreter için belgelerin yazılması) ile müsaade ettiklerinin (örneğin patrona annelik etmek ya da onu baştan çıkarmak) öngörüleridir. (Bourdieu, 2018b: 77-78). Bu bağlamda, Asiye'nin yaşadığı olay yalnızca kişisel bir trajedi değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarının ve iş bölümünün kadınları kısıtlı seçenekler alanına yönlendirmesinin somut bir örneğidir.

Asiye'nin karşılaştığı taciz ve işten çıkarılma, habitusunun, yani, cinsiyetçi normlarının bireylerin davranışlarına yansımalarının bir sonucudur. Fabrika sahibinin, Besim Usta'yı koruyup Asiye'yi işten çıkarması, sembolik şiddetin bir örneğidir ve toplumun erkek egemen normlarını ve bu normların kurumlar üzerindeki etkisini yansıtır. Habitus, burada, erkek çalışanların kadınlara yönelik tacizlerinin normalleşmesi ve kadının bu durumu kabullenmesi gerektiği yönündeki toplumsal beklentilerin içselleştirmesi anlamına gelir. Ayrıca, Besim Usta'nın Asiye'yi taciz etmesine rağmen müdür tarafından korunması ve işine son verilmemesi, erkeklerin kadınlara göre daha güçlü bir konumda olduğunu ve bu gücün hemcinsleri tarafından korunup pekiştirildiğini gösterir. Bu durum, eril tahakkümün somut bir örneğidir.

Asiye fabrikada yaşadığı durumun aynısını farklı erkeklerle, farklı yerlerde de yaşamaya devam eder. Asiye'nin artık bedenini satmaktan başka bir seçeneği yoktur. Birinci final türküsünde Asiye bu durumu “Her taraftan tıkadınız yolumu / Yoksullukla bağladınız kolumu / İstemedem seçtiniz sonumu / Şimdi kolay sayın bayan öl demek” (Öngören, 1970: 57) şeklinde ifade eder. Asiye'nin durumunu ve onun fuhuş batağına sürüklenmesini anlatan bu dördlük, Bourdieu'nün bakış açısıyla değerlendirildiğinde, toplumsal yapıların ve normların birey üzerindeki etkisini ortaya koyar. Bahsi geçen “tıkanan yol” Asiye'nin karşılaştığı toplumsal engellerin ve normların bir yansımasıdır. Toplum, kadına belirli bir rol biçmiş ve bu rolün dışına çıkmasına izin vermemiştir. Asiye, bu normlara uymadığı için sürekli olarak dışlanmıştır. Bu dışlanma toplumun cinsiyetçi ve sınıf ayrımcı yapılarının, yani kadın üzerindeki eril tahakkümün bir göstergesidir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye bir kere fuhuş batağına düşmüştür ve artık konu nasıl daha çok para kazanabileceğidir. Ne de olsa, Asiye'nin yanında anası gibi bu konularda çok tecrübeli yol göstericisi de varken, Asiye'nin bu işten çok para kazanabilmesinin önünde bir engel yoktur. Anlatıcı okuyucuya, “Asiye'nin anası da aynı şekilde düşündü kızına kavuşunca...” (Öngören, 1970: 62) diyerek onu çok zengin ve çok ünlü bir randevu evine götürdüğüünün bilgisini verir. Okuyucu, Asiye'nin on sekizine yeni bastığını ve yedi-sekiz aydır bu yolda olduğunu, annesi onu randevu evi sahibine pazarlamaya çalışırken öğrenir. Randevu evinin çok şık ve modern giyimli sahibi, Asiye'yi beğenir ancak annesinin aradan çekilmesini ister ve ona para teklif eder. Randevu evi sahibi de Asiye'nin annesi Zehra da kendi çıkarlarının peşinde oldukları için anlaşamazlar. Bunun üzerine anne-kız yeni bir eve taşınıp kendi düzenlerini kurarlar.

Bu düzende zengin müşteriler ayarlaması için bir aracı ile anlaşılır. Oyunun ilerleyen kısımlarında Zehra, müşterilerden biriyle münakaşa eder. Bunun üzerine Seniye Hanım ve anlatıcı, aralarında anne-kızın düzenlerini koruyabilmelerinin yolunu tartışır. Oyunun bu kısmı oldukça önemlidir çünkü Asiye'yi bu yola sürükleyen devlet düzeni oyunda ilk kez açık açık tartışılır:

“Seniye: Genel evlerde olsalar, polis ve jandarma korurdu. Oralardaki kadınlar tam manası ile devlet himayesi altındadırlar.

Anlatıcı: Devlet himayesi mi dediniz?

Seniye: Elbette... Tamamen devlet kontrolü altındadırlar. Sağlık muayeneleri yapılır, polisçe korunurlar.

Anlatıcı: Gerçekten de... Polisi, jandarmayı orada görürüz ama... Böylece devlet bu kurumları gerekli saymış olmuyor mu?

Seniye: Evet gereklidirler...

Anlatıcı: Demek bu kadınları kurtaracak yerde onlara ev açıyorlar...” (Öngören, 1970: 78)

Bu diyalog, Bourdieu'nün devlet ve sembolik iktidar kavramlarıyla yorumlandığında, devletin toplum üzerindeki düzenleyici rolünü ve bu düzenin bireyler üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir. Yazara göre devlet, toplumsal yapının korunmasında ve güç ilişkilerinin yeniden üretilmesinde merkezi bir rol oynar. Devletin müdahalesi ve kontrol mekanizmaları, toplumsal normları ve hiyerarşiyi pekiştirir. Sembolik iktidar kavramı, devletin ve diğer iktidar yapılarınca uygulanan, bireyler ve gruplar üzerindeki görünmez, ancak etkili olan güç biçimlerini ifade eder. Sembolik iktidar, insanların düşünce ve davranışlarını, farkında olmadan kabul ettikleri normlar ve değerler aracılığıyla şekillendirir. Devlet, toplumsal düzeni koruma işleviyle sembolik iktidarın birincil taşıyıcısıdır. Devletin sağladığı düzenleme ve kontrol mekanizmaları, toplumda belirli normların ve yapıların meşruiyet kazanmasını sağlar. Bu

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

bağlamda, genelevlerin devlet tarafından kontrol edilmesi ve korunması, devletin bu kurumları meşru saydığına bir göstergesidir. Oyunda geçen diyalog, devletin genelevler üzerindeki kontrolünü ve bu kontrolün meşruiyetini sorgular. Devlet, genelevleri düzenleyerek ve koruyarak bu kurumların toplumda gerekli ve meşru olduğunu ima eder. Bu durum, devletin sembolik iktidarını kullanarak toplumsal normları ve cinsiyet rollerini de pekiştirdiğini gösterir. Dahası, devletin genelevleri düzenlemesi ve korunması, kadınların dışlanmasına ve cinsel objeler olarak görülmesine katkıda bulunur. Bu bağlamda, genelevler sembolik şiddetin bir aracı haline gelir. Kadınların cinsel objeler olarak algılanması ve bu algının devlet tarafından meşrulaştırılması, kadınların toplumsal alanda dışlanmasına yol açar.

Zehra ve Asiye, kendilerini tehlikeli müşterilerden korumak için Kara Mustafa'yı dost olarak tutarlar. Zehra, bu duruma gururludur. Seniye Hanım'a göre, Asiye ve annesi tezgâhlarını kurmuş ve parayı biriktirmek için beş-altı yıl çalışmaları gerekmektedir. Altı yıl sonra, Zehra ve Asiye aynı evde yaşamaktadır, ancak işler kötüye gitmektedir. Kara Mustafa, Zehra'dan para istemekte ve Asiye'nin kazançlarını azaltmaktadır. Zehra, Asiye'nin bir zengin müşteriyi onlara ayrı bir ev tutması için ikna eder. Ancak Kara Mustafa, çıkan arbede sırasında zengin müşteriyi bıçaklar ve Zehra'yı silahla öldürür. Annesinin ölümünden sonra yalnız kalan Asiye, Seniye Hanım'ın önerisiyle zengin müşterinin para dolu çantasını alır ve saklar. Seniye Hanım, Asiye'nin parayı anlamlı bir işe yatırmasını söyler.

“Para kazanabildikten sonra da hangi iş olursa olsun” (Öngören, 1970: 109). Asiye de öyle yapar ve kendisine sunulan tek kurtuluş yolundan gider. Oyunun sonunda Asiye artık son derece şık bir randevu evinin sahibidir ve tıpkı kendi küçüklüğünü anımsatan aç ve bakımsız kızlara çeki düzen verip onları pazarlayacak kişidir. Sonuç olarak, Asiye kurtuluş yolunu ona yapılanı başkalarına yapmakta ve başkalarını sömürmekte bulur.

Oyunun sonu, Bourdieu'nün bakışından toplumsal yapıların ve iktidar ilişkilerinin bireyler üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını açıkça gösterir. Asiye'nin ve Zehra'nın içinde bulunduğu çevre, onların habitusunu belirleyen temel unsurdur. Bu çevre, yoksulluk, cinsel sömürü ve şiddet ile şekillenmiştir.

Asiye'nin habitusu annesi Zehra ile aynı biçimde şekillenmektedir. Asiye, annesinin izinden giderek hayatta kalma ve kendini koruma yollarını öğrenir. Kara Mustafa'nın onları sömürmesi ve annesinin öldürülmesi, Asiye'nin dünyasında güç ve para ile ilişkili şiddet ve istismarın ne kadar derin olduğunu ortaya koyar. Dahası, zengin müşteriyle kurduğu ilişki, sembolik şiddetin ve toplumsal normların bir sonucudur. Asiye, paranın ve gücün, hayatta kalmanın ve toplumsal kabul görmeyen anahtarı olduğunu düşünür ve annesinin ölümünden sonra bu yoldan gitmeyi seçer.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin oyun sonunda bir randevu evi sahibi olması, Bourdieu'nün toplumsal yeniden üretim kavramının açık bir örneğidir. Toplumsal yeniden üretim, toplumsal yapıların ve güç ilişkilerinin kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını ifade eder. Feminist yazında, toplumsal yeniden üretim kavramı, bireylerin -özellikle emekçilerin- gündelik yaşamlarını sürdürme ve kuşaklar arası devamlılığı sağlama süreçlerini ifade eder. Bu süreçler, gıda, konut, sağlık ve eğitim gibi alanları kapsar ve hane, devlet, piyasa gibi kurumların etkileşimiyle gerçekleşir. Asiye, annesinin yaşadığı zorlukları ve yöntemleri benimseyerek aynı döngüyü devam ettirir. Bu bağlamda, toplumsal yeniden üretim analizinin bir diğer boyutu, yaşamı üreten faaliyetlerin ve kurumların tamamını kapsayacak şekilde genişletilmesidir. Kadının emeği, yalnızca hanede değil, aynı zamanda kamu hizmetlerinde de merkezi bir rol oynar ve neoliberal politikalar çerçevesinde bu hizmetlerin meta ilişkilerine çekilmesiyle kadınlara yüklenen emek artar (Praksis, 2024: para. 10). Asiye'nin kurtuluş yolunu, kendisine yapılanları başkalarına yaparak bulması, toplumsal düzenin ve iktidar ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. O, kendisine sunulan tek kurtuluş yolunun düzeni devam ettirmek olduğunu kabul ederek toplumsal normları ve yapıları yeniden üretir.

4. SONUÇ

Eril tahakküm ve fuhuş arasındaki ilişki, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bedensel ve sembolik biçimlerde nasıl sürdürüldüğünü ve yeniden üretildiğini gösterir. Fuhuş, eril tahakkümün en somut örneklerinden biridir ve bu süreç, toplumsal yapının derinliklerindeki eşitsizlikleri gözler önüne serer. Bourdieu'nün kavramsal çerçevesi, bu eşitsizliği vurgulamak için güçlü bir araçtır ve toplumsal cinsiyetin yapılandırılmasında devletin ve sembolik şiddetin rolünü vurgular. Fuhuş sektörü, kadınların bedenleri üzerinden kurulan tahakküm ilişkisini somutlaştırarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl sürdürüldüğünü ve meşrulaştırıldığını gösterir. Bu nedenle, eril tahakküm eleştirisi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletin sağlanması için temel bir gerekliliktir.

Vasıf Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur?" oyunu, toplumsal yapının ve iktidar ilişkilerinin bireyler üzerindeki derin etkilerini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Asiye'nin yaşadığı zorluklar, annesi Zehra ile olan ilişkisi ve içinde bulunduğu toplumsal koşullar, Bourdieu'nün kavramları üzerinden ele alınmıştır; bunlar Asiye'nin yaşadığı bu zorlukların sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal yapılar tarafından nasıl yeniden üretildiğini anlamamıza yardımcı olur. Annesinin geçim sağlamak için başvurduğu yöntemlerin içine doğan Asiye'nin habitusu, bunların etkisiyle şekillenmiştir. Annesinin hayatı, Asiye'nin habitusunun bir parçası haline gelmiş; Asiye'nin düşünce ve davranışları, toplumsal ve ekonomik koşullar tarafından belirlenmiştir. Devletin ve toplumsal normların fuhuşu meşrulaştırması, kadınların maruz kaldığı bu şiddet biçimini sürdürür ve yeniden üretir. Oyunda incelenen kadın karakterler bu durumu içselleştirmiş ve yaşamlarını bu çerçevede sürdürmüşlerdir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Asiye'nin oyun sonunda bir randevu evi sahibi olması, Bourdieu'nün toplumsal yeniden üretim kavramının açık bir örneğidir. Asiye, kendisine sunulan toplumsal normlar ve ekonomik koşullar çerçevesinde hayatta kalmak için bu yola başvurarak içinde bulunduğu düzeni yeniden üretmiştir.

Kadın bedeninin ekonomik sermaye elde etmek amacıyla kullanılması, erkek egemen toplumda normalleştirilmiş ve bu durum oyundaki ana karakterlerden biri olan Zehra'nın habitusunu olumsuz etkilemiştir. Bu şartlar altında Zehra, fuhşa yönelmek zorunda kalmış ve sonuç olarak Asiye de benzer bir yola itilmeye başlamıştır. Zehra gibi bireylerin bu tür yollara başvurmasını engellemek için, kadınların ekonomik bağımsızlığını artırmaya yönelik politikalar ve programlar hayata geçirilmelidir. Bu politikalar sayesinde kadınların eğitim ve iş olanaklarına erişimleri artırılarak ekonomik olarak güçlenmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçi normların sorgulanması için eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlendiği takdirde kadınların kendi bedenlerini ekonomik sermaye aracı olarak kullanmalarının normalleştirilmesine karşı bir direnç oluşturulabilir ve onların daha fazla seçenek ve özgürlük sahibi olmaları teşvik edilebilir. Bu önlemler, kadınların kendilerine ve potansiyellerine güvenmelerini sağlayarak, fuhuş ve fuhuş benzeri yollara başvurma ihtiyacını azaltabilir.

Eril tahakkümün nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve toplumsal yapıların bireyleri nasıl şekillendirdiğini gösteren "Asiye Nasıl Kurtulur?" eseri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve eril tahakkümün bireylerin yaşamlarındaki etkilerini incelemektedir. Bu bağlamda, Bourdieu'nün teorik çerçevesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletin sağlanması için bu tür tahakküm ilişkilerinin eleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisinde Beden, Cinsiyet ve Cinsellik. *İmgelem*, 4(6), 245-264.
- Aşkın, Z. & Açıkalın, N. (2011). Eril Devlet Söylemi Olarak Türk Fuhuş Tüzüğü, *Kadın/Woman 2000*, 12(2), 45-63.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi* (D. F. Şannan & A. G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2018a). *Bir pratik teorisi için taslak: Kabiliye üzerine üç etnoloji çalışması* (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Bourdieu, P. (2018b). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bourdieu, P., & Eagleton, T. (2011). Bir Röportaj: Doxa (Kanaat) ve Ortak Yaşam. S. Zizek (Dü.) içinde, *İdeolojiyi Haritalandırmak* (S. Kibar, Çev., s. 397-416). Ankara: Dipnot Yayınları.

Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (B. Ertür, Çev.; 4.baskı). Metis.

Er, D. (2012). Kadının aile içerisindeki rolü, bu role bağlı algıladığı çaresizliklerle kadının eğitim düzeyi arasındaki ilişki: Elâzığ örneği. In *Proceedings of The 1st Cyprus International Congress of Education Research Full Text Book* (ss. 132-143).

Ersözlü, S. (2024). Pierre Bourdieu'nün sembolik şiddet kuramı üzerine eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(28), 1-19.
<https://doi.org/10.26650/iukad.2023.1370762>

Federici, S. (2014, Kasım 19). Feminizm ve “müşterekler” politikası. *Heinrich Böll Stiftung Türkiye*.
<https://tr.boell.org/tr/2014/11/19/feminizm-ve-musterekler-politikasi>

Güz, H. & Uzun, G. (2019, 26-28 Eylül). Bourdieu sosyolojisinde “sembolik şiddet” kavramı ve reklamlarda sembolik şiddete ilişkin bir analiz. *1. Uluslararası İletişim ve Yönetim Bilimleri Kongresi*.

Horzum, E. (2019). *Brecht'in epik tiyatro kavramı üzerinden Vasıf Öngören'in Asiye Nasıl Kurtulur oyununa bir rejî defteri önermesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Drama ve Oyunculuk Ana Sanat Dalı, Tiyatro Yönetmenliği Bilim Dalı.

İnglis, T. (1997). Foucault, Bourdieu and the field of Irish sexuality. *Irish Journal of Sociology*, 7, 5-28.

Kaplan, M. (2017). Bourdieu düşüncesinde eril tahakküm ve beden nosyonu. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(15), 1831–1836.
<https://doi.org/10.26450/jshsr.282>

Millett, K. (1987). *Cinsel politika* (2.baskı). (S. Selvi, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Navaro, L. (2011). *Haset ve rekabet: Kendi kuyruğunu yiyen yılan* (2. baskı). Remzi Yayınevi.

O'Connell Davidson, J. (1998). *Prostitution, power and freedom*. Polity Press.

Olaş, Ö. (2006). *Kadın yöneticinin çalışma yaşamında değişen karakteristiği üzerine bir saha çalışması: Sakarya örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1530949

BANÜSAD, 2024; 7(2), 58-79

Ovadia, S. (2024). Kadınları sevmek. *Sosyalist Feminist Kolektif*.
<https://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/feminizm/kadinlari-sevmek/>
(09.08.2024)

Öngören, V. (1970). *Asiye Nasıl Kurtulur?* San Matbaası

Öztürk, A. (2012). Sanat-siyaset ilişkisi açısından Vasıf Öngören'in "Oyun Nasıl Oynanmalı" metnine bakış. *Tiyatro Eleştirme ve Dramaturji Bölümü Dergisi*(21), 1-16.

Parla, J., & Irzık, S. (2011). *Kadınlar dile düşünce*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Praksis Dergisi. (2024). Toplumsal yeniden üretim üzerine analizler. Erişim adresi:
<https://www.praksis.org/sonsayi/57-sayi-toplumsal-yeniden/> (16.11.2024)

Sevim, E. (2021, Mayıs 24). Eril tahakküm. *FeministBellek*. <https://feministbellek.org/eril-tahakkum/>
(09.08.2024)

Solaker, A. A. (2017). Eril tahakkümün imgesi olarak edebiyatta kadın. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(11), 582–588. <https://doi.org/10.26450/jshsr.79>

Türk Dil Kurumu. (2024). *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr> (09.08.2024)

Vatandaş, C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.

Yaman Öztürk, M. (2012). Ataerkil kapitalist toplumda kadının bedeni. *Toplum ve Hekim*, 27(4), 274-281.

Yılmaz, O. (2014, Ağustos 6). Seks işçiliği terimi ve öneriler. *Kaos GL*. <https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/seks-isciligi-terimi-ve-oneriler> (09.08.2024)

Yüksel, A. (2010). *Vasıf Öngören- Bütün oyunları*. Mito Boyut Yayınları.

**IN THE LIGHT OF THE LOGIT MODEL: THE DARK RELATIONSHIP OF
CORRUPTION AND POVERTY: THE CASE OF TURKEY¹**

Gülgün ÇİĞDEM²

Funda KARA³

Atilla AYDIN⁴

Süreyya İmre BIYIKLI⁵

ABSTRACT

Poverty, a complex issue present throughout history, and corruption, a global challenge, are critical topics that have long been the focus of academic and political discussions. Poverty encompasses not only material deprivation but also limited access to education, health, and social opportunities, impacting both individuals and society. Corruption, particularly harmful in developing countries, impedes economic growth and fosters social unrest, misuse of public resources, and injustice. This study investigates the relationship between poverty and corruption, using the Barro and Hanke Poverty Index to measure poverty in Turkey from 2014:01 to 2022:10. Findings reveal that as corruption increases, poverty rises, leading to a worsening economy. The results show that each unit increase in the Corruption Perception Index decreases the Logit value by 18.2 units. This study contributes to understanding the complex relationship between poverty and corruption, aiming to inform more effective strategies for improving social welfare.

Keywords: Corruption, Poverty, Income Distribution, Logit.

1. INTRODUCTION

Corruption, which includes different definitions, means "abuse of public power in line with individual interests". This phenomenon, which distorts public policies, leads to wrong resource allocation, harms the private sector, and harms poor individuals (Amundsen, 1999: 1), also undermines the accountability of political leaders by eroding trust in democratic institutions. Moreover, corruption

¹ Presented at 12th International İstanbul Scientific Research Congress on Humanities and Social Sciences.

² Assoc. Prof. Istanbul Gelişim University, gulguncigdem@gmail.com

³ Asst. Prof. Istanbul Gelişim University, fukara@gelisim.edu.tr

⁴ Ph.D. Istanbul Gelişim University, ataydin@gelisim.edu.tr

⁵ Asst. Prof. Istanbul Gelişim University, simre@gelisim.edu.tr

activities allow organized crime groups to commit major crimes such as drug trafficking (European Union, 2014: 2). In terms of which types of crimes will be considered as corruption, whether or not political individuals are involved is decisive. For example; Transactions such as fraud, money laundering, black market, and drug trade turn into corruption crimes with the involvement of political actors (Jain, 2001: 73). Corruption; bureaucratic corruption (caused by bureaucracy), political corruption (caused by political leadership); cost reduction, benefit enhancement; bribery, central or local, with or without the use of money can occur with different practices in the form of corruption (Tanzi, 1998: 9). Corruption is seen in every part of the world, but according to Amundsen (1999), it is more prevalent in poor countries. The fact that dimensions of corruption are much higher in Sub-Saharan African countries and Latin American countries (Amundsen, 1999: 1).

One of the most important findings of the corruption literature is that higher economic welfare is closely related to lower corruption. In most studies, the findings indicate that corruption can disappear spontaneously with economic development. In other words, policies to be followed to promote economic growth will also contribute to reducing corruption (Uberti, 2022). Persson, Guido & Trebbi (2003) and Damania, Per & Muthukumara (2004) found in their studies that there is an inverse relation between corruption and income; accordingly, a decrease in income increases corruption. According to Paldam (2000), skewed income distribution makes illegitimate income attractive. Using the Gini coefficient, Paldam argues that the deterioration in income significantly increases corruption. The distribution of the benefits obtained from corruption among high-income groups, who generally have better communication with each other, affects the income distribution negatively (Tanzi, 1995: 171).

Corruption by encouraging higher investments in capital-intensive projects and lower investments in labor-intensive projects also increases poverty (United Nations Development Programme, 1997: 101). Such prejudices in investment strategies deprive poor people of earning income (Gupta, Davoodi, Alonso, 1998: 5).

Poverty is an issue that has become the focus of studies in recent years. The understanding that defines poverty only based on lack of income has now left its place in an approach that considers poverty as a multidimensional problem.

The literature mentions two approaches for analyzing the connection between corruption and poverty. The economic model comes first, followed by the governance model. According to the economic model; Increasing corruption first affects economic growth factors, reduces economic growth, increases injustice in income distribution, and increases poverty. According to the governance model; increasing corruption firstly affects governance factors, reduces governance capacity, and increases poverty (Chetwynd et al. 2003: 7-12).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

Countries' levels of poverty decline as corruption levels decline (as measured by a rise in the corruption perception index). There is research in the literature looking at how corruption and measuring of poverty are mutually causally related. Economic growth, inflation, and unemployment rates stand out more in the bulk of research examining the causes of corruption and poverty. It is possible to find several studies comparing nations, particularly those focusing on the connection between unemployment, inflation, and poverty. The majority of them contain data showing inflation and unemployment worsen poverty. Studies investigating the connections between corruption and inflation, unemployment, and growth- the variables that make up the Barro and Hanke Misery (Economic Discomfort) Index used in our study—have gained importance in recent years. According to studies, the degree of misery will tend to rise when unemployment, inflation, and interest rates rise and the growth rate declines. So, is there a connection between corruption and poverty in Turkey, where data on poverty have worsened and the ranking of corruption has shown a significant decline over the past ten years? The Corruption Perception Index and the Barro and Hanke Misery Index, which is an indicator used to evaluate poverty, were utilized in this study to see if there is a correlation between poverty and corruption in Turkey.

According to Transparency International Association 2021 Corruption Perception Index report; Turkey ranked 96th among 180 countries in the global ranking, lagging behind many countries where economic, social, and political instabilities are intense and which have not met democracy. Compared to the member states of the European Union, Turkey got a low score from 27 member countries, placing it in the last place after Bulgaria. Ranking 37th among 38 OECD countries, Turkey ranks third from the bottom among G20 countries (Transparency International Association, 2022).

The Corruption Perceptions Index, which Transparency International publishes, evaluates the level of corruption in a nation. Transparency International was founded in 1993, and its primary goal is to combat corruption. Each country receives a score of over 100 on the index; the lower the number, the more pervasive and effective the corruption there is (Lambsdoff, 2005: 2). The Corruption Perception Index is based on the findings of research carried out by at least three international institutes for each country and reflects the opinions of professionals, non-governmental organizations, and business representatives on corruption in the public sector.

The American economist Arthur Okun first suggested an index to measure poverty in 1970 that was the sum of the unemployment rate and the inflation rate. Later, American economist Robert Barro, a Nobel Prize winner, expanded this index in 1999 by using the interest and growth rates as well as inflation and unemployment rates. Barro and Hanke's Misery Index, on the other hand, has been an index preferred by researchers in terms of comparing macroeconomic performances.

Although studies are testing the relationship between poverty and corruption in literature, no study has been found using the Corruption Perception Index and the Barro and Hanke Misery Index. Therefore, this study is a literary contribution to the expansion of typology.

2. LITERATURE

There are surprisingly few studies in literature that specifically delve into the relationship between poverty and corruption. Ndikumana (2006) examined how corruption undermines economic growth and hinders efforts to alleviate poverty. The study concluded that corruption disproportionately harms the poor by stifling growth and reducing income. While the negative effects of corruption have been established with a large body of literature, only a limited number of studies have explored the intricate links between corruption, poverty, public debt, and economic growth (Jeng, 2018).

It is seen that in countries where corruption is low (Corruption Perceptions Index = CPI is high), the Human Development Index (HDI) level is also high and in countries where corruption is high (CPI is low), the Human Development Index is low. Both the literature and the reports of international organizations such as UNDP, FAO, WFP, and Transparency International reveal that corruption is common in backward societies, causes poverty, and that there is a direct and two-way relationship between corruption and corruption (Gültekin, 2015). The literature supports the idea that poverty is not caused by corruption on its own. Instead, corruption directly affects the governance and economic elements—mediators that in turn cause poverty. Consequently, the connection that searchers are looking at is indirect (Chetwynd et al. 2003).

Table 1: Highlight of the relationship of poverty and corruption related literature

Author(s)	Type of Analysis	Period	Variables	Conclusion
Chetwynd et al. (2003)	Literature review	-	Economic growth, corruption, poverty	The literature points to the conclusion that corruption, by itself, does not produce poverty. Rather, corruption has direct consequences on economic and governance factors, intermediaries that in turn produce poverty. Thus, the relationship examined by researchers is an indirect one. This paper discusses two major models explaining this moderated linkage between corruption and poverty: an economic model and a governance model.

N'Zue and N'Guessan (2006)	Panel analysis for 18 African countries	1996-2001	Poverty, growth, corruption, growth, income inequality	Poverty causes growth, growth causes Corruption, no link between poverty and corruption, Corruption causes inequality poverty+growth cause corruption.
Diñer and Günalp (2008)	Ordinary least squares (OLS technique)	1981-1997	The coefficient of variation (CV), Gini Index (Gini), standard deviation of the logarithms (SDL), and relative mean deviation (RMD)	Using data from U.S. states, the study examines how corruption affects income inequality and poverty. They discover compelling evidence that growing corruption worsens income inequality and poverty.
Negin et al. (2010)	Granger Causality and GMM for 97 developing countries	1997-2006	HPI, Corruption (CPI) inflation, Political Freedom and stability, rural population and gender	Corruption is positively and significantly impacted by poverty. Corruption in the public sector weakens institutions by preventing growth and escalating poverty. Poverty ↔ Corruption.
Ogboru and Abimiku (2010)	Regression with linear equation model	1981-2009	Employment rate, gross domestic product, debt stock, capital expenditure, government expenditure on infrastructure and type of rule.	This paper has attempted to evaluate the impact of corruption on the nation's poverty situation. The paper has been able to establish that corruption has negatively affected the operations of poverty reduction efforts in the country.
Rayahu and Widodo (2012)	Two steps GMM for 9 ASEAN countries	2005-2009	Poverty (HDI), Corruption (CPI) Inflation Gender	Although poverty doesn't affect corruption, corruption causes poverty.
Justesen and Bjørnskov (2014)	Multilevel regression analysis for 18 African countries	2005-2006	Survey from Afrobarometer; bribe index, index of lived poverty	Poverty at a high level invites corruption at a high degree.
Yusuf et al. (2014)	VECM with co-integration test	1970-2011	Corruption, poverty economic growth	The results indicate a long-run relationship between corruption, economics, and poverty in Nigeria. Evidence from the dynamic economic growth model has a linkage of growth influence on corruption. Therefore, our findings strongly supported a reduction in corruption through the institutional good governance approach.

Gültekin (2015)	Based on literature and the reports of international organizations	2012	Corruption Perception Index (CPI) and Human Development Index (HDI)	According to HDI (the Human Development Index) and CPI (the Corruption Perception Index), there is a considerable link between development, corruption, and ethical management. Human development is generally higher in nations with inferior grades of corruption, and vice versa.
Ünver and Koyuncu (2016)	Panel analysis for 154 countries	2000-2013	Dependent variable: Corruption Independent variable: Poverty, FDI, trade openness, inflation rate, democracy level	While trade openness, the level of democracy, and FDI, have statistically significant negative impacts on corruption, all poverty variables and inflation rates have statistically significant positive benefits.
Cabral (2017)	The dynamic computable general equilibrium model (CGE)	2005-2012	Poverty, corruption, economic growth	This study makes an effort to evaluate how corruption affects Senegal's economy, wellbeing, and level of poverty. The simulation demonstrated that growth slows, welfare deteriorates, and the prevalence of poverty rises when corruption accounts for a 10% leakage of public investment.
Karluk and Ünal (2017)	Correlation coefficient	2000-2012	Corruption perception index, gini coefficient	The results show that there is a negative relationship between the Gini coefficient and the corruption perception index for the countries in our dataset, except Argentina and Colombia. It is noteworthy that the aforementioned negative relationship is strongest in Turkey among the countries included in this study.
Jeng (2018)	The multiple regression analysis	1992-2016	Corruption, Income Inequality (Poverty), Economic Growth, and Public Debt	In Gambia, this research examines the connections between poverty, corruption, state debt, and growth. Results show that in Gambia, poverty, and corruption have a statistically significant and positive association.
Omoniyi (2018)	Error correction model, the cumulative and cyclical theory, and	1980-2013	Poverty, economic growth	The impact of poverty on Nigeria's economic growth was analyzed in this article. Negative correlations between economic growth and poverty, corruption, debt, mortality,

	the Solow–Swan growth methodology			human capital development, and unemployment were observed. In Nigeria, corruption and other factors do not determine poverty.
Gupta et al. (2022)	Ordinary least squares (OLS technique)	1980-1997	Corruption, income inequality and poverty, gini coefficient	Poverty and income disparity are exacerbated by widespread and escalating corruption. With a one standard deviation increase in corruption, the Gini coefficient of income disparity grows by around 11 points, while the income growth of the poor is raised by about 5 percentage points annually.
Silva et al. (2022)	The approach used by Dumitrescu and Hurlin (2012) for panels with heterogeneous data.	2002-2018	Control of Corruption Index (CC), the Corruption Perception Index (CPI), and the indexes established by Foster, Greer, and Thorbecke as measurements of poverty (1984)	The causal relationship between poverty and corruption in Brazil and a group of South American nations is examined in this study. The P2 indicator of extreme poverty and the findings indicate that CC causation is one-directional for all metrics of poverty.
Gengörü (2024)	Document analysis technique	-	Economic growth, public debt, poverty, corruption	As a result of the research, it was revealed that corruption affects economic growth, increases public debt and, as a result, has an impact on poverty.

In the literature, studies emphasizing the causal relationship between poverty and corruption in general are predominant. The view that an increase in corruption will also increase poverty is also widespread.

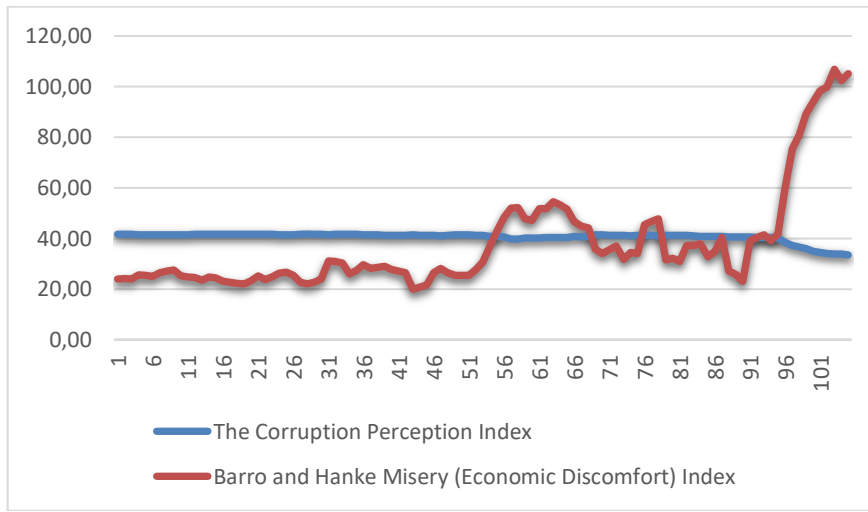
While the number of research examining the impact of the concepts of poverty and corruption on other variables separately is high, it is an undeniable fact that our study, which directly deals with the relationship between these two in-depth, will significantly contribute to the field of literature.

3. METHODOLOGY

The Corruption Perception Index for Turkey and the Barro and Hanke Misery Index were used as data sets in this study. Transparency International provided data on the corruption perception index. The Barro and Hanke Misery Index was calculated within the framework of this study. The data range covers January 2014 to October 2022. The Corruption Perception Index was converted from annual data to monthly data for this study by associating it with inflation rates. Okun was the first to develop the misery index (1970). The said index is calculated by summing the inflation and unemployment rates. Later,

Barro (1999) developed this index and added the deviations of long-term interest rates and GDP from the long-term average to the index. Then, Hanke (2009) developed the previous indexes and obtained a new misery index by subtracting the per capita GDP rate from the sum of unemployment, inflation, and bank loan interest rates. In this study, the index developed by Hanke (2009) was calculated for the Turkish economy and used as the data for the misery index. Figure 1 shows the course of the Barro and Hanke Misery Index and The Corruption Perception Index over time. The deterioration in The Corruption Perception Index and the deterioration in the Barro and Hanke Misery Index are noteworthy.

Figure:1 Barro and Hanke Misery Index and The Corruption Perception Index (Turkey)

Source: Created by authors.

The misery index series used in the study is considered as a two-choice qualitative variable that takes 1 and 0 values according to its monthly increase and decrease. The variable in question is defined as follows.

Dependent Variable

$$= \begin{cases} 1, & \text{If the misery index increased compared to the previous month} \\ 0, & \text{If the misery index decreased compared to the previous month} \end{cases}$$

The poverty perception index, which is included as an independent variable in the model, is a quantitative variable. In this study, the Logit model which is among the models with qualitative dependent variables, was used. Qualitative dependent variable models can also be considered as linear probability models and estimated using the least squares method. However, in the linear probability model, the probability of preference increases linearly with the independent variable (Stock and Watson, 2012: 434). In this case, increases in the independent variable cause a constant impact on the dependent

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

variable. In other words, the probability of preference can fall outside the (0,1) range (Gujarati and Porter, 2018, p.545). Logit model is used to eliminate the drawbacks of linear probability model. The probability distribution function of the logit model is defined as follows (Hill et al., 2011: 595).

$$P_i = \frac{1}{1+e^{-Z_i}} = \frac{e^Z}{1+e^Z} \quad (1)$$

From the above equation, the following expression can be obtained.

$$1 - P_i = \frac{1}{1+e^{Z_i}} \quad (2)$$

When the equation (1) above is proportioned to the equation (2), the following expression is obtained.

$$\frac{P_i}{1-P_i} = e^{Z_i} \quad (3)$$

The tie number (3) above is called the odds ratio. The following expression is obtained when the native logarithm of both sides of this equation, which expresses the odds ratio, is taken.

$$L = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = Z_i \quad (4)$$

If $Z_i = \beta_1 + \beta_2 X_i$ is expressed as, the logarithm of the odds ratio becomes linear with respect to the population parameters. L, which represents the logarithm of the odds ratio, is defined as Logit. Contrary to the Logit value, which is linear according to both X and β_1 and β_2 , preference probabilities are not in a linear relationship with X_i (Çil, 2018: 177).

The most similarity method is used in the estimation of the logit function (Gujarati and Porter, 2018, pp.555-566). Following is a definition of the similarity function.

$$L(y \setminus x) = P(y \setminus x) = \sum_{i=1}^n p_i^{y_i} (1 - p_i)^{1-y_i} \quad (5)$$

Within the framework of the most similarity method, it is aimed to calculate the β parameters that will maximize the function in the equation (5). In this context, the following equation is obtained by taking the logarithm of the similarity function.

$$L(y \setminus x, \beta) = \sum_{i=1}^n [y_i \log p_i + (1 - y_i) \log(1 - p_i)] \quad (6)$$

After this process, the parameters that will maximize the function are estimated by taking the first-order derivative of the function (Stock and Watson, 2012: 438).

Z statistics are used to examine the significance of the estimated parameters in the Logit model. Since the z statistic is used instead of the t statistic, the normal distribution critical values table is used. To examine the significance of the whole model, the likelihood ratio statistic, which is expressed as LR statistic, is used instead of the F statistic used in linear regression models. The main hypothesis of the said significance test is that all parameters are zero at the same time. While the basic hypothesis is correct, the Chi-Square distribution is fit by the LR statistic with the same grades of freedom as

independent variables. The value of R2 as a measure of goodness of fit is non-functional in two-choice dependent variable models. Instead, the McFadden R2 value is calculated. Another measure of goodness of fit, which is easier to calculate, is defined as the counting R2 and is measured as follows (Gujarati and Porter, 2018: 563).

$$R^2 = \frac{\text{Number of correct guesses}}{\text{Number of observations}} \quad (7)$$

To calculate the number of correct predictions in the above equation, probability values are calculated one by one and probability values less than 0.5 are evaluated as 0, and probabilities greater than 0.5 are evaluated as 1. Then, the number of correct predictions is found by equating the predicted values with the observed values.

Within the framework of the above explanations, the Logit model used for this study is as follows.

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = \beta_1 + \beta_2 \text{Corruption Perceptions Index}_i + u_t \quad (8)$$

It is important that the series are stationary in the analyzes where the time series is used. Working with non-stationary time series can lead to spurious regression issues, as Granger and Newbold (1974) demonstrated. In this context, unit root tests were used to investigate the stationarity of the poverty perception index used in the study. The Augmented Dickey-Fuller test, which was first improved by Dickey and Fuller (1979) and later expanded by Dickey and Fuller, was used to investigate the stationarity. In this unit root test, three different model specifications are used.

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \delta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (9)$$

$$\Delta Y_t = \mu + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \delta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (10)$$

$$\Delta Y_t = \mu + \beta t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \delta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (11)$$

The equation numbered (9) above is defined as the model without a constant, the equation numbered (10) is described as the fixed model, and the regression equation (11) is defined as the model with constant and trend. To solve the autocorrelation issue, the lagged values of the dependent variable were included in the model. The following is an expression of the test's primary and alternate hypotheses.

$$H_0: \delta = 0 \quad (12)$$

$$H_1: \delta < 0 \quad (13)$$

The test statistic calculated for the hypothesis test should be compared with the critical values. If the calculated test statistic is greater than the critical value at the relevant significance level, the basic hypothesis cannot be rejected. So it is determined that the series is not stationary.

In Dickey-Fuller unit root tests, the error terms are assumed to be non-autocorrelated and with constant variance. Dickey and Fuller (1981) added lagged values of the dependent variable to the model to eliminate the autocorrelation problem. Phillips and Perron (1988) developed Dickey-Fuller tests and

introduced a new non-parametric unit root test. In the Phillips-Perron unit root test process, although the expected value of the error terms is zero, there is no need to assume that they are not autocorrelated and have constant variance (Enders, 2010: 229). The following test statistic is used within the framework of the Phillips-Perron unit root test.

$$Z_{\alpha} = T(\widehat{\phi}_1 - 1) - CF \quad (14)$$

In the above expression, CF is defined as the correction factor. The basic and alternative hypotheses regarding the Phillips-Perron unit root test are the same as those used in the Dickey-Fuller test. The same critical values can be used in the decision phase.

An important situation encountered in time series analysis is known as structural break. Traditional unit root tests assume that shocks in the series are temporary. Nelson and Plosser (1982) showed that shocks can be permanent. Perron (1989) revealed that if there is a structural break in the series and the said break is not included in the unit root test, the test will tend to accept the unit root hypothesis. In this framework, many unit root tests have been developed that take into account structural breaks or breaks. After the structural break unit root test, which was first developed by Perron (1989), tests such as Zivot-Andrews (1992), Lumsdaine-Papell (1997), Perron (1997), Lee-Strazicich (2003, 2004) are some of the commonly used tests in the literature. In this study, unit root test developed by Narayan and Poop (2010) and considering two structural breaks was used as a unit root test with structural break. The advantage of the Narayan-Poop unit root test over the previously developed tests is to maximize the importance of dummy variables representing break dates. In this context, the breaking dates can be determined more precisely. The following two models are used within the framework of the Narayan-Poop unit root test.

$$Y_t^{M1} = \rho Y_{t-1} + \alpha_1 + \beta^* t + \theta_1 D(TB')_{1,t} + \theta_2 D(TB')_{2,t} + \delta_1 (DU')_{1,t-1} + \delta_2 (DU')_{2,t-1} + \sum_{j=1}^k \beta_j \Delta y_{t-j} + e_t \quad (15)$$

$$Y_t^{M2} = \rho Y_{t-1} + \alpha^* + \beta^* t + K_1 D(TB)'_{1,t} + K_2 D(TB)'_{2,t} + \delta_1^* (DU')_{1,t-1} + \delta_2^* (DU')_{2,t-1} + \gamma_1^* (DT)'_{1,t-1} + \gamma_2^* (DT)'_{2,t-1} + \sum_{j=1}^k \beta_j \Delta Y_{t-j} + e_t \quad (16)$$

The TB' in the above equations shows the break dates. The θ_i and γ_i parameters in the models explain the breaks in level and trend, respectively. The first model considers two breaks at the level, while the second model considers two breaks at the level and the slope. The main and counter hypotheses of the Narayan-Poop unit root test are expressed as follows.

H0: rho = 1 (17)

H1: rho < 1 (18)

The t statistic is used to test the unit root. The critical values used in the decision process can be obtained from the study of Narayan and Poop (2010). If the calculated test statistic is greater than the critical value at the relevant significance level, the basic hypothesis that the series is unit rooted with two breaks cannot be rejected. Otherwise, the series is concluded to be stationary under two structural breaks.

Another unit root test used in this study is the Lee-Strazicich (2003) unit root test, which takes into account two structural breaks. The basis of the Lee-Strazich unit root test is the Lagrange multiplier improved by Schmidt and Phillips (1992). Perron (1989) models were used in the testing process. Model C, which allows two breaks in level and slope, was used in this study. The null hypothesis and alternative hypothesis for the model in question are as follows.

Yt = mu0 + d1B1t + d2B2t + yt-1 + epsilon1t (19)

Yt = mu1 + gamma t + d1D1t + d2D2t + omega1DT1t + omega2DT2t + epsilon2t (20)

The test statistics used in the unit root test are calculated using the following regression equation.

Delta Yt = delta' Delta Zt + phi S-tilde_t-1 + sum gamma_i Delta S-tilde_t-i + ut (21)

The main and alternative hypotheses of the Lee-Strazich unit root test are expressed as follows.

H0: phi = 0 (22)

H1: phi < 0 (23)

If the calculated test statistic is greater than the critical value at the selected significance level, the null hypothesis suggesting that the series has a unit root with two structural breaks cannot be rejected. In other words, it is concluded that the series is not stationary under two structural breaks.

4. FINDINGS

First of all, unit root tests were applied for the corruption index series. Expanded Dickey-Fuller Test results are summarized in Table 2. Due to the nature of the data, the unfixed model was not considered, and the test was carried out within the framework of Model B and Model C specifications.

Table 2: ADF Unit Root Test Results with Level Values

Table with 3 columns: Test Statistic, Model B, Model C. Rows include %1 Critical Value, %5 Critical Value, and %10 Critical Value.

As seen in Table 2, the test statistics calculated for both models are greater than the critical values.

In this context, the basic hypothesis suggesting that the corruption perception index series is unit rooted cannot be rejected. In this context, it is understood that the series does not follow a stationary process. Two models were also used for the Phillips-Perron unit root test, and the test results are presented in Table 3.

Table 3: PP Unit Root Test Results with Level Values

	Model B	Model C
Test Statistic	2,333916	0,857107
%1 Critical Value	-3,493747	-4,047795
%5 Critical Value	-2,889200	-3,453179
%10 Critical Value	-2,581596	-3,152153

When Table 3 is examined, it is seen that the test statistics calculated for both models are larger than the critical values. In this case, the basic hypothesis suggesting that the corruption perception index series is unit rooted cannot be rejected. In other words, the series is not stationary according to the Phillips-Perron unit root test. In the next stage, the analysis continued with the Narayan-Poop unit root test, which takes into account two structural breaks. Test results are presented in Table 4.

Table 4: Narayan-Poop Unit Root Test Results with Level Values

	M1	M2
Test Statistic	-1,143	-1,962
%1 Critical Value	-4,958	-5,576
%5 Critical Value	-4,316	-4,937
%10 Critical Value	-3,980	-4,596
Break Dates	57, 66	56, 68

As seen in Table 4, the test statistics calculated in both models are larger than the critical values for all three significance levels. In this case, the basic hypothesis that the series is unit rooted with two structural breaks cannot be rejected. In other words, the corruption perception index series was not found to be stationary under two structural breaks. In order to start the logit analysis, it is important to what extent the series become stationary. In this framework, unit root tests were repeated by taking the first difference of the corruption perception index series. The Augmented Dickey-Fuller unit root test results for the first-difference series are summarized in Table 5.

Table 5: ADF Unit Root Test Results with First Difference Values

	Model B	Model C
Test Statistic	-2,952959	-5,302080
%1 Critical Value	-3,495677	-4,048682
%5 Critical Value	-2,890037	-3,453601
%10 Critical Value	-2,582041	-3,152400

As seen in Table 5, the test statistics calculated when the first difference of the corruption perception index series is taken; It is greater than the critical values at 5% and 10% significance levels

for Model B, and at three significance levels for Model C. In this case, it can be said that the series becomes stationary when the first difference is taken. The same process was performed for the Phillips-Perron unit root test and the results are presented in Table 6.

Table 6: PP Unit Root Test Results with First Difference Values

	Model B	Model C
Test Statistic	2,952939	-5,302080
%1 Critical Value	-3,495677	-4,048682
%5 Critical Value	-2,890037	-3,435601
%10 Critical Value	-2,582041	-3,152400

According to Table 6, the test statistics calculated when the first difference of the corruption perception index series is taken; It is greater than the critical values at 5% and 10% significance levels for Model B, and at three significance levels for Model C. When the first difference is taken, the series in this instance can be said to become stationary. At this point, it is seen that both tests applied give the same result. The results of the Narayan-Poop unit root test are summarized in Table 7.

Table 7: Narayan-Poop Unit Root Test Results with First Difference Values

	M1	M2
Test Statistic	-3,472	-6,449
%1 Critical Value	-4,958	-5,576
%5 Critical Value	-4,316	-4,937
%10 Critical Value	-3,980	-4,596
Break Dates	56, 65	55, 67

As seen in Table 7, the test statistic calculated in the M1 model, which deals with two breaks at the level, is larger than the critical values, and small in the M2 model, which considers two breaks at the level and slope. In other words, the first difference of the series with respect to the M1 model is that while it is a unit root, it is stationary compared to the M2 model. In this context, it can be said that the Narayan-Poop unit root test gives similar results with traditional unit root tests. Finally, the stationarity of the series was investigated with the Lee-Strazich unit root test, which takes into account two structural breaks, and the test results are summarized in Table 8.

Table 8: Lee-Strazicich Unit Root Test Results with First Difference Values

Test Statistic	-9,2886
%1 Critical Value	-6,32
%5 Critical Value	-5,73
%10 Critical Value	-5,32
Break Dates	57, 93

As seen in Table 8, the test statistic calculated at three significance levels is smaller than the critical values. In this case, the basic hypothesis that the series is unit rooted under two structural breaks is rejected. In other words, it was concluded that the difference series for the corruption perception index

was stationary with two structural breaks. In line with this result, the Logit model was established with the first difference series of the corruption perception index. The model can be expressed in the form given below.

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = \beta_1 + \beta_2 d(\text{Corruption Perceptions Index}_i) + u_t \quad (24)$$

The above model was estimated with the most similarity method and Table 9 displays the estimation findings.

Table 9: Logit Model Results

	Coefficient	Standard Error	Z Statistic	Probability
Corruption	-18,28962	3,987527	-4,586708	0,0000
Constant	-0,376591	0,273782	-1,375513	0,1690
McFadden R²	0,359839	-	-	-
LR	52,10054	-	-	0,0000

From Table 9, it is seen that the estimated coefficient regarding the corruption perception index is statistically significant. The sign of the predicted coefficient is consistent with the expectation. As the corruption perception index decreases, the misery index tends to increase. The LR statistic, which tests the significance of the model, was also found to be statistically significant. The McFadden R2 value is 36%. Although this value is sufficient, it is not very important for qualitative dependent variables. The coefficient interpretation in logit models differs from linear regression models. Considering that the model numbered (24) is linear, it can be said that a one-unit increase in the corruption perception index reduces the Logit value by 18.2 units. However, this inference does not provide information on how likely it is to reduce discontent. Probability values need to be calculated separately. It is possible to calculate probability values using equation (1). For example, the probability of increasing discontent for January 2015 can be calculated using equation (1) as follows.

$$P_i = \frac{1}{1+e^{-(\beta_1+\beta_2 \text{Endeks})}} = \frac{1}{1+3,90328} = 0,203945 \quad (25)$$

As can be seen from the calculations, the probability of increasing misery index for January 2015 was found to be approximately 20%. As a matter of fact, while the misery index for December 2014 was 25.56, the index for January 2015 was 25.44. So the misery index has dropped. The probability of misery for the period in question is naturally 80%. In this context, it can be said that the model's estimation for January 2015 is correct. The Logit model has assigned a value of zero for the period in question. The calculated probability is not zero. However, since it is less than 0.5, it can be said to be close to zero. Probability values and accuracy of estimates for some periods are summarized in Table 10.

Table 10: Probability Estimates of the Barro-Hanke Misery Index for Selected Periods

Period	Assigned Probability	Estimated Probability	Result
2015 December	1	0,76	True
2016 November	1	0,93	True
2017 March	1	0,68	True
2017 September	1	0,73	True
2018 January	0	0,36	True
2018 July	1	0,97	True
2019 March	1	0,31	Wrong
2020 April	1	0,62	True
2021 August	1	0,56	True
2022 June	1	0,83	True
2022 September	1	0,98	True

In Table 10, the probability of increasing the misery index for some periods is given. Although the logit values vary linearly according to the poverty perception index, the probability values are not in a linear relationship with the independent variable. For this reason, the marginal change probabilities in the misery index against the changes in the poverty perception index should be calculated one by one. If the predicted probability is greater than 0.5 and the assigned probability value is 1, it is understood that the prediction is correct. The prediction is likewise considered correct if the probability value is less than 0.5 and the assigned probability is 0. For example, the probability of an increase in the misery index for January 2018 was estimated as 0.36. Since the assigned probability is 0, it is revealed that the probability estimation made is correct. Although the probability estimate value for March 2019 is 0.31, the assigned probability value is 1. In this case, it is understood that the estimation is wrong. With this method, all prediction probabilities were made and the results for 104 predictions were compared with the assigned probabilities. One observation was lost because the difference was taken, and the observation value decreased to 104. It was seen that 29 of 104 predictions were wrong and 75 were correct. In this context, the counting R2 can be calculated as follows.

$$\text{Counting } R^2 = \frac{75}{104} = 0,72 \quad (26)$$

The McFadden R2 was 36%, while the counting R2 was 72% (Equation 26). When these two values are evaluated together, it can be said that the explanatory power of the model is high.

5. CONCLUSION

The purpose of this research is to examine the existence of a relation between corruption, which is seen all over the world, but mostly in poor countries, and poverty, which is a multidimensional phenomenon. To achieve this, the Barro and Hanke Misery Index was calculated by taking the unemployment, inflation, growth, and 10-year bond interest data for the period 2014:01-2022:10 by

considering Turkey, which has shown a great decline in the corruption perception index in the last 10 years and worsening in the poverty data. Corruption Perception Index was also obtained from Transparency International and associated with inflation rates and converted from annual data to monthly data for this study. Augmented Dickey-Fuller test, Phillips-Perron unit root test, Narayan and Popp (2010), and Lee-Strazicich (2003) unit root tests with two structural breaks were used to determine the stationarity of the series. Since the dependent variable the Barro and Hanke Misery Index is a qualitative variable, the Logit model, which is among the models with qualitative dependent variables, was used in the analysis. According to the analysis results;

-As the corruption perception index decreases, the Barro and Hanke Misery Index tends to increase. In other words, the increase in corruption causes an increase in poverty and a deterioration of the economy in Turkey.

- A one-unit increase in the Corruption Perceptions Index reduces the Logit value by 18.2 units.

Corruption leads to inefficient utilization of financial resources, undermines the sense of justice, equality, and trust in society, and hinders the achievement of long-term development goals. The limited number of studies in this field in the literature increases the importance of this research. Eradicating corruption is a complex and multidimensional process that cannot be achieved through economic measures alone. At this point, political reforms and strict bureaucratic regulations should come into play and all segments of the society should adopt these mechanisms. In particular, building a governance structure based on the principles of transparency, accountability and the rule of law is vital to eradicating corruption. Corruption is a deep-rooted and complex issue, one that cannot be solved through economic measures alone. For efforts to truly take hold and be embraced across all levels of society, political reforms must be introduced, alongside tighter regulations in the bureaucracy. Eliminating corruption requires more than just policy. It calls for a governance model that embodies accountability, transparency, and respect for the rule of law — values that build trust and ensure lasting change.

i. Political Reforms: Changing the political system from the ground up is the most crucial stage in the battle against corruption. Ensuring trust in all spheres of society requires the political institution to be resilient against corruption. Regarding this, the following reforms are suggested:

Increasing Accountability and Transparency: To guarantee open supervision of public servants' and politicians' financial conduct, independent bodies must to be set up. In addition to preventing corruption, the values of accountability and openness also help to restore public confidence.

Election Reforms and the Autonomous Judiciary: Election procedures should require the transparent filing of candidates' financial records. As a vital component in the battle against corruption, the independent judiciary ought to be a major player in guaranteeing accountability.

ii. Bureaucratic Reforms:

In addition to political reforms, fundamental changes in the bureaucratic structure of the state are also essential. Stringent bureaucratic arrangements can minimise the risk of corruption by ensuring more efficient use of public resources. In this context, the following steps should be taken:

Transparency in Public Procurement Processes: Public tenders, one of the most common areas of corruption, should be restructured with transparency and audit mechanisms. Digital platforms should be established for all public tenders and these platforms should enable transparent monitoring of tenders.

Independent Audit and Control Mechanisms: Independent audit boards play a key role in the effective fight against corruption. Regular auditing processes on the management of public resources accelerate the detection of malpractices and increase the deterrent effect of these processes.

iii. Education and Awareness Programs: A comprehensive approach to combating corruption should incorporate long-term public awareness campaigns and education. A conscious resistance to corruption is developed in all spheres of society when ethical ideals are strengthened in individuals via education. Future generations will be more resilient to corruption if they are specifically taught about the negative social and economic effects of it.

iv. International cooperation: Corruption is a global concern in addition to a domestic one. Thus, to guarantee worldwide coordination against corruption, it is critical to fortify international cooperation. Joint projects and strategies should be established in this regard, as well as an increase in the role of international agreements and organizations in the fight against corruption. Eliminating corruption means overcoming one of the biggest obstacles to economic and social development. To move forward, political reforms and robust bureaucratic regulations that are essential for enhancing social welfare and achieving sustainable development goals are needed. While to understand the social implications of corruption, it's equally important to dive deep into its economic impacts and contribute more to the existing literature in this area. This study serves as a valuable resource for future research and for policymakers by offering actionable recommendations in the fight against corruption. Preventing corruption is not just an economic necessity; it is a humanitarian obligation. Every effort made toward creating a fair and transparent society brings humanity closer to a future filled with hope.

REFERENCES

- Amundsen, I. (1999). Political Corruption: An Introduction to the Issues. <http://www.cmi.no/publications/file/1040-political-corruption.pdf>.
- Barro, R. J. (1999). Reagan vs. Clinton: Who's The Economic Champ? Business Week. Economic Viewpoint, 22.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

Cabral, F. J. (2017). "Risk of Corruption For Economic Growth and Poverty: The Case of A Developing Country". *Risk Governance & Control: Financial Markets & Institutions*. 7(2): 129-139.

Chetwynd, E., Chetwynd, F. & Spector, B. (2003). *Corruption and Poverty: A Review of Recent Literature*. Washington, Water Street SW. 1-21.

Çil, N. (2018), *Finansal Ekonometri*, İstanbul: Der Yayınları.

Damania, R., Per, F. & Muthukumara, M. (2004). *The Persistence of Corruption and Regulatory Compliance Failures: Theory*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03172.pdf>

Dickey, D. A. & Fuller, W. A. (1979). *Distribution of The Estimators For Autoregressive Time Series With A Unit Root*. *Journal of the American Statistical Association*, 74(366): 427-431.

Dickey D.A. & Fuller W.A. (1981). "Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with A Unit Root". *Econometrica*, 49(4): 1057-1072.

Diñçer, O. C. & Günalp, B. (2008). *Corruption Income Inequality and Poverty In The United States*. *KTHC – Knowledge, Technology, Human Capital*. 1-36.

Enders, W. (2010). *Applied Econometric Time Series*. Third Edition, New York: Wiley.

European Union (2014). *Special Baromet 397 Corruption*. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_397_en.pdf

Gengörü, F. (2024). *Yoksulluk ve Yolsuzluk İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*. *Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1): 11-29.

Gujarati, D.N. & Porter, D.C. (2018). *Temel Ekonometri*. Çevirenler: Şenesen, Ü., Göktürk Şenesen, G., İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Gupta, S., Davoodi, H. & Terme, R. (1998). *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9876.pdf>.

Gupta, S., Davoodi, H. & Alonso-Terme, R. (2002). *Does Corruption Affect Income Inequality And Poverty?*. *Economics of Governance*, 3: 23-45.

Gültekin, S. (2015). "Etik Yönetim Yolsuzluk ve Yoksulluk İlişkisi Üzerine Bir İnceleme". *International Journal of Economic and Administrative Studies*. 7(14): 400-422.

Hanke, S. H. (2009). *The Misery Index: A Reality Check For The US And Jamaica*. *Jamaica Observer*, September, 6.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

Hill, R.C., Griffiths, W.E. & Lim, G.C. (2011). Principles of Econometrics. John Wiley and Sons, 4th Edition.

Jain, K. (2001). "Corruption: A Review. Journal of Economic Surveys, 15(1): 71-121.

Jeng, A. M. (2018). Studying The Relationship Between Corruption and Poverty Public Debt and Economic Growth: A Case Study Of The Gambia (1996-2016) (Master of Science Thesis).

Justesen, M. K. & Bjørnskov, C. (2014). "Exploiting The Poor: Bureaucratic Corruption and Poverty In Africa". World Development, 58: 106-115.

Karluk, R.S. & Ünal, U. (2017). Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Yolsuzluk ve Gelir Dağılımı İlişkisi. MPRA Paper, No.70118. 1-21.

Lee, J. & Strazicich, M.C. (2003). "Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test With Two Structural Breaks". The Review of Economics and Statistics, 85(4): 1082-1089.

Lambsdorff, Johann G. (2005). "The Methodology of The 2005 Corruption Perceptions Index". Transparency International and University of Passau, mimeo. 1-13.

Lumsdaine, R. L. & Papell, D. H. (1997). "Multiple Trend Breaks And The Unit Root Hypothesis". The Review of Economics and Statistics, 79: 212-218.

Narayan, P.K. & Popp, S. (2010). "A New Unit Root Test With Two Structural Breaks In Level And Slope At Unknown Time". Journal of Applied Statistics, 37(9): 1425-1438.

Ndikumana, L. (2006). "Corruption And Pro-Poor Growth Outcomes: Evidence And Lessons For African Countries. Political Economy Research Institute, Workingpaper Series, 120: 1-39.

Negin, V., Abd, R., Zakariah, B. & Nikopour, H. (2010). "The Causal Relationship Between Corruption and Poverty: A Panel Data Analysis". MPRA Paper, 24871: 1-13.

Nelson, C. & Plosser, C. (1982). "Trends And Random Walks In Macroeconomic Time Series: Some Evidence And Implications". Journal of Monetary Economics, 10: 139-169.

N'Zue, F. F. & N'Guessan, C. J. F. (2006). The Causality Between Corruption Poverty And Growth: A Panel Data Analysis. Secretariat for Institutional Support for Economic Research in Africa SISERA, Workingpaper Series.

Okun, A.M. (1970). The political economy of prosperity. The Brookings Institution.

Perron, P. (1989). "The Great Crash The Oil Price Shock And The Unit Root Hypothesis". Econometrica, 57: 1361-1401.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

Ogboru, I., & Abimiku, A. C. (2010). The Impact of Corruption on Poverty Reduction Efforts In Nigeria. Department of Economics University of Jos. 1-28.

Omoniyi, B. B. (2018). "An Examination of the Causes of Poverty on Economic Growth In Nigeria". Africa's Public Service Delivery and Performance Review, 1-10.

Paldam, M. (2000). The Cross-Country Pattern of Corruption: Economics Culture and the Seasaw Dynamics. martin.paldam.dk/Papers/Gamle/Culture&Corruption.pdf.

Perron, P. (1997). "Further Evidence On Breaking Trend Functions In Macroeconomic Variables". Journal of Econometrics, 80(2): 355-385.

Persson, T., Tabellini, G. & Trebbi, F. (2003). Electoral Rules and Corruption. file:///C:/Users/Tnc/Downloads/48805_20081009_033546_ELECTORAL_RULES_AND_CORRUPTION20140320150422%20(1).PDF

Phillips, P.C. & Perron, P. (1988). "Testing for a Unit Root in Time Series Regression". Biometrika, 75(2): 335-346.

Rahayu, I. P. & Widodo, T. (2012). The Causal Relationship Between Corruption And Poverty In Asean: A General Method Of Moments/Dynamic Panel Data Analysis". MPRA Paper No.78328. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/78328/>.

Schmidt, P. & Phillips, P.C.B. (1992). "LM Tests For A Unit Root In The Presence Of Deterministic Trends". Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 54(3): 257-287.

Silva, D. O., Ribeiro, L. L., Ferreira, R. T., Costa, E. M., & Castelar, P. U. C. (2022). "Causality Between Corruption And Poverty: An Analysis For South American Countries". Estudios Económicos, 79: 195-218.

Stock, J. H. & Watson, M.W. (2012), Introduction to Econometrics, Pearson.

Tanzi, V. (1995). Corruption: Arm's-Length Relationships and Markets. books.google.com.tr/books?id=DepEk9KiKHsC&pg=PR9&lpg=PR9&dq=corruption+arm%27s-length+relationships+and+markets&source=.

Tanzi, V. (1998). Corruption Around the World: Causes Consequences Scope and Cures. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9863.pdf>.

Uberti, L. J. (2022). Income and Corruption (1790-2010). <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4222645>.

Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2022). 2021 Yolsuzluk Algı Endeksi Açıklandı!

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1540238

BANÜSAD, 2024; 7(2), 80-101

<https://seffalik.org/2021-yolsuzluk-alm-endeksi-aciklandi/>

United Nations Development Programme. (1997). Human Development Report 1997.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/258/hdr_1997_en_complete_nostats.pdf.

Ünver, M. & Koyuncu, J. Y. (2016). "The Impact of Poverty On Corruption". Journal of Economics Library, 3(4): 632-642.

Yusuf, M., Malarvizhi, C. A., Mazumder, M. N. H., & Su, Z. (2014). Corruption Poverty and Economic Growth Relationship In The Nigerian Economy. The Journal of Developing Areas, 95-107.

Zivot, E. & Andrews, D. (1992). "Further Evidence on The Great Crash, The Oil-Price Shock and The Unit-Root Hypothesis". Journal of Business Economic Statistics. 10(3): 251- 270.